

פתיחה

במלאת 50 שנה לצניחות מאחורי קווי האויב באירופה שתחת שלטון הנאצי, החליט חינוך מקחצ"ר להצלות אל נס את אגרות הצנחנים, את רוח ההתנדבות שילו ואומץ לבם. כמו כן את התושיה והדבקות במשימה, שהתבטאה במצטם.

אנו רואים לנכון לחנך את חיי"י צבא השנה לישראל על צרכים חיוניים שקיימים באדם ובחברה, ושבאו לידי בטוי בסיפורי הצנחנים הראשונים. תקוותינו שצרכים אלה יהיו נר לרגלי הצנחן שבימינו.

מדיברי קחצ"ר, תא"ל דורון אלמוז: "אגרותם של הצנחנים השלימים היתה מקור השראה להקמת כוח צנחנים סדיר בשנותיה הראשונות של המדינה, ומשם קבלנו את גורמות העמידה, את התצופה ואת הקריאה 'אחרי' אלו בבחינת נכסי צאן ברזל לצה"ל עד היום."

כתבה: נאמי טא, רב"ט

צרכה: טוני סבג, סרן

"...אני גם לא יכול לספר שאני הייתי חייל; כי למרות התפקידים
חייל אני אף פעם לא הייתי, ממש. כל מה שאני כן יכול לומר על
עצמי שמיום שאני עומד על דעתי אני רואה את עצמי כשליח. לכן גם
בתור ה"מוכתר של הצנחנים", אני רוצה לומר לכם – אנחנו שליחים
צנחנים לא צנחנים שהפכנו לשליחים. שליחים, אשר לא היתה להם דרך
אחרת להגיע למקום פעולתם אז השתמשו בדרך שניתנה להם. דברים אלה
בסיסיים ואני רוצה שיהיו מובנים."

רחבעם עמיר, שדות ים
ה' כסלו תשנ"ג

תוכן הענינים

1-8	חלק א' הכנת הכוח בארץ
1	הידיעות הראשונות בארץ בדבר השואה
2	יצירתו של הכח היהודי
3	גיוס הצנחנים
5	ההכשרות
6	תכנית ח'

9-43	חלק ב' הפעילות מעבר לקווי האויב
10	איטליה
13	יוגוסלביה
19	רומניה
28	הונגריה
35	סלובקיה
39	אוסטריה
41	בולגריה
42	טיכום

44-80	חלק ג' נספחים
45	הצעת חלוקת הארץ ע"י ועדת פיל
46	מגפת אירופה בזמן אלחמח העולם השנייה ומקומות שהוזכרו בסקסמ.
47	מבטלת הצנחנים וארצות צניחתם.
48	מפת הבריחה ברומניה בשנים 1943-1947
49	יזנה רוזן מספר על פעילותו
57	רחבעם עמיר מספר על פעילותו
62	ד"שום שיחה עם עוריקה ברודמן
78	תמונות
79	ביבליוגרפיה

מבוא

בשנת 1941 החלה השמדת היהודים החמונית באירופה. ידיעות מוסמכות על כך הגיעו ארצה בראשית נובמבר 1942. רובו של הישוב היה אז ממוצא אירופי, שהשאירו קרובים וחברים בחו"ל. בחוגים רבים בישוב התעורר רצון עז לפעולה כלשהי שתסייע ליהודים באירופה. באותו זמן חיפש המודיעין של הצבא הבריטי אנשים מתאימים שיוכלו לסייע בריגול ובלחימה פרטיזנית בארצות הכבושות. בריטניה היתה מוכנה לסייע מבחינה צבאית ככל הנדרש. כאן נפגשו האינטרסים היהודי והבריטי.

בראשית 1943 פתחה המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית במו"מ עם משרד הבטחון הבריטי על שליחת מתנדבים מאומנים בנשק, שמוצאם בארצות הכיבוש, לעורר את הנוער המקומי להתנגדות מזוינת בנאצים. בסוף 1943 נחתם ההסכם על שיתוף פעולה. 120 איש עברו את ההכשרה בצניחה ובמודיעין, אולם רק 37 מהם נשלחו לפעולה; פעילותם החלה מאמצע מלחמת העולם השנייה (1943) ונמשכה גם לאחר סיום המלחמה. במקומות אחדים אפילו כמעט עד מלחמת השחרור.

ארץ המוצא לצניחה בארצות הכבושות היתה איטליה הדרומית, המשוחררת. כמעט כל הצנחנים יצאו משם, ואלה שמסירות אלו ואחרות התבטלה צניחתם, פעלו באיטליה. הצנחנים הוצנחו ליוגוסלביה, רומניה, הונגריה, סלובקיה, אוסטריה, ובולגריה. היו ארצות שבהן הצליחו הצנחנים לעשות רבות כגון רומניה, ששם פעלו כ-5 שנים; ארגנו את היהודים ללחימה בשעת סכנה, ליכדו את תנועות הנוער וארגנו חיים ותרבות יהודיים, פתחו את הגבולות אל רומניה, כך שפליטים מארצות סמוכות יוכלו לכרוח אליה, ומרומניה ארגנו עליה לארץ שכללה עשרות אלפי אנשים.

גם בהונגריה ארגנו בריחה, התגוננות עצמית, ובתי סעד ליהודים, אם כי רק שני צנחנים הצליחו לפעול שם - מתוך ארבעה שנשלחו שנים נתפסו וחוצאו להורג - וגם זאת לאחר סיום המלחמה. באיטליה הכבושה פעלו שני צנחנים, אחד נתפס מיד אחרי צניחתו, והשני עסק בריגול ובביון.

ביוגוסלביה הצנחנים הצטרפו לפרטיזנים ונלחמו יחד אתם בגרמנים; הם לימדו את הפרטיזנים להשתמש במכשירי קשר, ששמשו

להעברת ידיעות למודיעין הבריטי. ביוגוסלביה העזרה ליהודים היתה יותר בהרמת המורל וכמעט לא עזרה חומרית או צבאית.

בסלובקיה היתה עוד פחות הצלחה: לשם הגיעו 5 צנחנים, שכמעט הגיעו לידי הסכמים עם הבריטים והסלובקים המקומיים בדבר עזרה ליהודים. הצנחנים הקימו מחנה צבאי של יהודים שיגן על עצמו, ואז נרצחו שלושה מהצנחנים, ואלה שנשארו, ברחו, הצטרפו לפרטיזנים, ונלחמו בנאצים כחיילים. הם כמעט ולא פעלו פעולות ספציפיות בקרב היהודים.

לאוסטריה נשלח צנחן אחד למטרות ריגול ושחרור שבויים למען הבריטים; צנחן נוסף הצליח לפעול מעט לשחרור יהודים שעבדו בעבודת כפייה בבית חרושת.

לבולגריה נשלחו אחרי המלחמה שני צנחנים שהעבירו פליטים מבולגריה לרומניה.

אין ספק שפעולת הצנחנים היתה חשובה מבחינת עזרה נפשית ליהודי אירופה. וגם אם לא הצליחו להציל יהודים רבים – זה היה המקסימום שיכולה היתה א"י של אז לתת.

חוברת זו מתארת את פעולות הצנחנים באירופה הכבושה ע"י הנאצים החל מאירגונם בארץ והכשרתם ועד חזרתם ארצה לאחר תום פעולתם.

חלק א'

הכנת הכוח

בארץ

הידיעות הראשונות בארץ בדבר השואה

נשמעו דברים בעיתונות, אך לא נוצרה תמונה שלמה. התקבלה תמונה הדומה לזאת שיהודי אירופה הכירו מחייהם שם: יש פוגרומים, יש חיי גטו קשים, וקשה וסובלים, אבל ידעו שאפשר להסתדר בתנאים כאלו. דובר על סבל נורא, רעב, מגיפות בפולין. תוארו גטאות, עבודת כפייה, אך לעומת זאת תוארו עמידה, חינוך, תרבות, תנועות נוער, כלכלה ודת היה רושם שהעם באירופה יסבול ושארית הפלטה תחפש בית חם ותבוא לארץ.

הידיעות הבודדות שהגיעו על הכתדת יהודים ב 1941 נשמעו לא אמינות.

במסיבת עיתונאים בלונדון 29.6.1942 מטעם הקונגרס היהודי העולמי בה נודע על תכנית כללית להשמדת העם היהודי. נולד לראשונה הרעיון לשלוח צנחנים אל מעבר קווי האויב. הישוב היהודי קיבל ידיעות אמינות נוספות בדבר השמדת היהודים. קבוצת יהודים שנקלעה לאירופה בתחילת המלחמה הוחלפה בקבוצת אזרחים גרמניים שהיו בארץ, ואלה סיפרו על המתרחש באירופה. הם סיפרו על התכנית הכוללת, על מחנות ההשמדה, העבודה, הגטאות.

חיזוק התקבל באוגוסט 1943. כשנודעה האמת על המתרחש באירופה, נוצרה בא"י אורית יאוש ואין אונים. משה שרת, נציג המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ישב בקושטא והתרשם שיש שארית פלטה של יהודים במז' אירופה ושארית הפלטה הזו תכריע בגורל א"י. אם תהיה ציונית היא תעלה ארצה ואם לא, תסע אל מעבר לים; כדי שהם יהיו ציונים צריך להגיע אליהם עוד לפני שתסתיים המלחמה, לגלות בהם ענין, ולהפכם ציונים. זו לא היתה דאגה ליהודים כפרטים, אלא דאגה לעתיד א"י. בן גוריון ואליהו גולומב (מפקד ההגנה) קבלו את הרעיון.

ההגנה, והסוכנות היהודית חשבו על ארגון כח מוחשי שילחם בנאצים. הלך והתגבש הרעיון לפעול מעבר לקווי האויב.

יצירתו של הכח היהודי

היהודים הבינו שכדי לפעול מבחינה צבאית, היו צריכים את עזרתם ואישורם של הבריטים: (מכוון שדרכי היציאה מן הארץ היו חסומות.) דרכי הים חסומות מכוון שבים ישב צי בריטי ואניות מלחמה אחרות. דרכי היבשה גם כן היו סגורות מכוון שסביב א"י שכנו מדינות שכנות עוינות שהשלטון בהן בריטי או צרפתי. דרכי האויר היו סגורות: לא היו ברשות היהודים אוירונים. בתקופת מלחמת העולם השנייה לא היה ברשות הצד היהודי ציונים שום כח משמעותי פוליטי או צבאי שיש בו כדי לחייב את הבריטים להכנע ללחצם של היהודים. אך הבריטים נענו לשיתוף פעולה עקב חיבור אינטרס יהודי בריטי.

האינטרס הבריטי:

הבריטים חפשו אנשים להחדיר אל מעבר לקווי האויב, שיראו כבני המקום, שידברו את לשונם, ידעו את מנהגיהם ויכירו את המקום. הם נועדו לתפקידי ריגול, פינוי טיפול בפצועים ושחרור שבויים של בנות הברית. חשוב היה לשחרר טייסים בריטים שנשבו או תעו ביערות.

האינטרס היהודי:

האינטרס היהודי היה להציל את היהודים שנשארו באירופה ולהעלותם ארצה. להגיע אל הארצות הללו ולהלחם בנאצים. הכח היהודי היווה פתרון הולם לבריטים בשל היותם יוצאי ארצות אירופה ובשל העובדה שהיו בעלי נסיון צבאי קודם ונענו לשיתוף פעולה.

משא ומתן בין היהודים לבריטים

בראשית 1942 התחיל משא ומתן, בין נציגי המתלקה המדינית של

הסוכנות היהודית בא"י - (ראובן שילוח, ודוד בן גוריון), לבין נציגי משרד הבטחון האנגלי והאמריקאי.

בנובמבר 1942 נוצר פתח סכוי ממשי להגיע לאירופה. נציגי הסוכנות היהודית הציעו בפני המפקדה הבריטית לשלוח מתנדבים מאומנים בנשק, שמוצאם מארצות הכיבוש, שתפקידם יהיה לעורר את הנוער המקומי בארצות אלה להתנגדות מזוינת בנאצים, הם יארגנו התארגנות זו ויעמדו בראשה. בראשית שנת 1943 עדיין לא היו אמצעים ברשות הבריטים להצנחה או להחדרה בצורה אחרת של יהודים לאירופה.

לבריטים יש שלושה ארגונים מודיעיניים שהיו מוכנים לשלוח / להצניח יהודים באירופה תמורת שרותים מודיעיניים בארצות האויב.

גיוס הצנחנים

240 מעמדים נבחרו אישית ע"י אליהו גולומב מפקד ההגנה. הם נבחרו מתוך ה"מחלקה הגרמנית" ו"המחלקה הבלקנית" שהקים הפלמ"ח כשהיתה סכנה לא"י. המועמדים עברו קורס צניחה ברמת הכובש וקורס אלחוט בקהיר.

את המבצע, התכנונים וההכנות אפפה סודיות צבאית בדרגה גבוהה ביותר, על כן רוב המתנדבים לפעולה היו מהפלמ"ח ומההגנה - רק שם שמעו על הפעולה המתארגנת. גם יהודים ששרתו בצבא הבריטי, רצו לתרום למאמץ המלחמתי. ולכן התנדבו לפעולה. (מפני שהשירות אצל הבריטים היה כוננות בלבד לקראת פלישה ובעצם ישיבה באפס מעשה...)

קבוצה נוספת של מתנדבים הגיעה מקיבוצים. על כל קיבוץ הטלה מכסת אנשים שהיו צריכים לצבא העברי. (פלמ"ח או הגנה או הצבא הבריטי)

המפקדים, שהובאו בסוד התכנית המתקמת, פנו אל המעמדים אישית, ובהסתר. למעשה גיוס האנשים היה אישי מאוד והיה שונה מאחד לאחד.

יונה רוזן מספר את גיוסו וגיוס חנה סנש: " אחד הערבים הופיע יענקלה סלומון, מפקד הפלי"ם (פלוגות היס) ושאל אותי אם אני רוצה לקבל על עצמי את התפקיד לצנות מעבר לקווי האויב ואם כן

אז עלי לגייס עוד דוברי הונגרית... אני הייתי בא מדי פעם לשדות ים, פלוגות הים של הפלמ"ח היו שם, כדי למסור דין וחשבון ליענקלה סלומון, שגייס אותי, מהם ההשגים. ובאותה ההזדמנות פגשתי את חנה והצעתי לה את התפקיד. היא באמת כותבת ביומנים שלה שהנושא נורא מעסיק אותה והיא מחפשת איזו שהיא דרך להגיע אל אמה בתו"ל ואל המשפחה ואל התנועה והחברים...".

צדוק דורון מספר על גיוסו: "על קיבוץ ניר עם, כמו כל ישוב ותנועה קבוצתית, היה צריך למלא את מיכסת הגיוס לשרות בצבא הבריטי ובפלמ"ח; ועלינו הוטל להוציא מתוכנו ארבעה אנשים לצבא ואחד לפלמ"ח. החלטנו לעשות הגרלה. בנקודה זו של הפלת הפור אותו חבר שהיה צריך להתגייס לפלמ"ח, לא יכול היה ואני התנדבתי. בסוף '43 הוזמנתי לפגישה עם אחד מראשי ההגנה, שהציע לי להתנדב לשליחות הצנחנים במסגרת הצבא הבריטי."

שוריקה ברוורמן: "נגש אלי אדם, קראו לו ברגינסקי ז"ל, מגבעת השלושה. הוא לא הכיר אותי ואני לא הכרתי אותו. מישו אמר לו שזאת אני. אמר לי: את מוכנה לצאת לשליחות לאירופה? אמרתי לו תפנה למ"פ שלי. וככה נגמרה השיחה ביני לבינו."

יצחק בן אפריים: "בקשו מתנדבים שיצאו את הארץ... נדרשו תנאים קיצוניים למשל: שלא ירכיב משקפיים, שיהיה לו פרצוף של לא יהודי, שלא יהיו לו ילדים... ואמרו מי שמוכן שיודיע. אני באתי, אמנם לא מלאתי את שלשת התנאים, משקפיים היו לי ילד היה לי וגם לא הייתי אומר שאני הטיפוס הארי המיוחס... התברר שמכל השאר אף אחד לא פנה... עברו כמה שבועות עד שקבלתי הוראה לצאת... ואז נקראתי, בצורה די מוזרה: אמרו לי, למחרת בבקר תהיה בירושלים ותתיצב... הגעתי לקהיר אבל לא הייתי בתוך הקבוצה הזאת שהתבשלה פה חודשים בתלבושת צבאית וקבלה תדרוכים פוליטיים וצבאיים - אני הצטרפתי הצטרפות אישית."

אפרא דפני: "אחרי שהבריטים אסרו לגייס יותר אנשים מא"י, מנהיגות הישוב התחילה לחפש דרכים נוספות. התקשרו עם מודיעין אמריקאי שהקימו משרד בקהיר והם חפשו אנשים שמיועדים לפעולה באוסטריה. בינתיים אחי (ראובן דפני) התגייס מטעם הבריטים." {נלקח מארכיון צה"ל} אפרא היה היחיד שפעל במסגרת המודיעין האמריקאי

ההכשרות

המועמדים עברו קורס אלחוט. הם היו צריכים לחדור לאירופה ולשדר מידע מודיעיני עבור הבריטים, אף על פי שעוד לא היה ברור כיצד תתבצע התדירה עצמה. לשם כך הם עברו קורס באלחוט במצרים. את הקורס העבירו מדריכים מההגנה ומהצבא הבריטי. בין המדריכים מהארץ היו פרץ רוזנברג, רחבעם עמיר ויעקב שפירא. רחבעם עמיר מספר על עבודתו: "הדרכתי יחידה של מתנדבים יוגוסלבים-סלובנים שנפלו בשבי הבריטים במדבר הערבי. מותר או לא מותר... מגיעים אליהם אומרים להם: "אתם רוצים לחזור לסלובניה להלחם נגד אלה שכבשו אתכם פעם? - אנחנו נעזור לכם." והם מתנדבים לצבא הבריטי ע"מ להגיע חזרה למולדתם... ואני עצמי מתבקש לעזור להם. במצרים - להעביר להם קורס אלחוט. ואז אח"כ יחד איתם אצא לאירופה הכבושה. אח"כ אנחנו מקבלים עוד אנשים לא רק הסלובנים אלא גם את השליחים היהודים ומעבירים אותם קורס אלחוט."

כשהתברר מהדרגים הגבוהים של הבריטים כי החדרתם של המרגלים תעשה בהצלחה, ולא ע"י צוללת, או טיסה, כפי שחשבו קודם, העבירו את המרגלים, ובתוכם את השליחים מא"י חזרה ארצה לרמת הכובש ושם הם עברו את אימוני הצניחה. נדרשו חמש צניחות יום וצניחת לילה אחת. האימונים הועברו באנגלית לחבר'ה דוברי עברית (לא תמיד הבינו את המדריכים)

תאור מהקורס ע"י יצחק בן אפריים: "הקורס היה ברמת הכובש, שם זה נמשך עוד איזה תקופה, להדרכה אידאולוגית. הביאו את המרצים מהסוכנות, מההגנה, הביאו כאלה שהיו צריכים ללמד איך לעמוד בפני עינויים הרבה הם לא ידעו מה יהיה.

נסעתי עם כל הציוד שלי לקורס הצניחה. אני אנגלית לא ידעתי אז הרבה... לא הבנתי שום דבר ממה שהוא אומר. הוא אמר עד אחר הצהריים אני צריך קצת לקפוץ. עשינו 3 שעות תרגילי קפיצה מאיזה חלק של מטוס בקרקע. זה למעשה כל התרגיל, גלגולים. והוא שאל אותי אם אני מוכן לקפוץ. סתם, אני לא יודע מה זה, אמרתי כן... אפילו לא הספקתי להתפשט הוא לקח לי את הכובע הוריד את המעיל וחיכה בחוץ כבר עם המצנח. נתן לי את הכובע (קסדה) שלו... ואני קפצתי אחריו ובאוויר המצנח מיטלטל מאחורי. נפלתי במאוזן - קבלתי מכה בגב ובראש. וכובע כבר לא היה לי... המדריך שאל אותי אם אני מוכן

לצנוח פעם שנייה? אמרתי כן. היה חם מאוד, זה היה בתחילת מאי. כשהגענו למטוס ראיתי שאני לא מתפקד. התברר, שהיה לי זעזוע מוח. אחרי שיצאתי מבית החולים, צרפו אותי לקבוצת קצינים אנגלים ועשינו יומיים של תרגילים...".

השליחים המיועדים גם קבלו קורס בקרב מגע, התגוננות ושדאות. שאר ההכשרה לקראת הפעולה היתה מינימלית. על הכשרה זו מספר יונה רוזן: "...בעיקר ישבנו בקהיר, לפעמים לקחו אותנו לראות נשק גרמני, איך טנק נראה אבל באופן יסודי לא הכינו אותנו. ואז באחת ההזדמנויות תפסנו את אליהו גולומב ואמרנו לו תראה לא כ"כ מכינים אותנו. אליהו אמר "אני אדבר עם האנגלים מחר בבקר. אבל אין לי בטחון שאני אשנה את השיטות שלהם. ולנו השליחות מאוד חשובה...". ובאמת למחרת הוא דבר איתם, הבריטים ענו שאין צורך בהכנה מיוחדת... מדי פעם לקחו אותנו לראות איך טנק נראה...". בארץ השליחים קבלו הרצאות מפי גולדה מאיר, דוד בן גוריון ואליהו גולומב לעידוד נפשי.

מקהיר - (איפה שנערך קורס האלחוט ושאר ההכשרות) עברו הצנחנים לבארי, (בסיס גדול בדרום מז' איטליה שממנו הצנחנים יצאו למקומות צניחתם).

תכנית ח'

בארץ בנו תכנית פעולה גדולה משום שהיגיעו ידיעות על המתרחש בקהילות אירופה ועל הצורך בהגשת עזרה צבאית במרידות נגד הנאצים. משה שרת (שרתוק) יצא למפקדה הבריטית בקהיר בינואר 1944 להציג בפניהם את תכנית ח' (חדירה): שליחת שני אנשים לכל ארץ ע"מ להקים קבוצות נוער יהודיות. אחרי שהקרקע תוכשר יבואו מהארץ תחילה 50 אנשים לכל ארץ לעזור ללחום ולהציל ואח"כ עוד 100 אנשים נוספים. זוהי על כל פנים, התכנית שהוצעה.

הבריטים לא הסכימו לתכנית. משה שרת טס מקהיר ללונדון להציע את התכנית בפני צ'רצ'יל. צ'רצ'יל הסכים ונעשו הכנות מפורטות.

הגורמים להפסקת תכנית ח'

בעיצומו של בצוע התוכנית השלטונות הבריטיים חששו שהפעולה של שליחת 500 אנשים לאירופה תעניק לסוכנות היהודית מעמד של תובע בזכות שירותי מלחמה. (למעשה זה גם מה שהסוכנות רצתה - לעזור לבריטים במודיעין מעבר לקווי האויב ואח"כ לקבל עזרה בהקמת הארץ וכו'). הבריטים הפסיקו את שיתוף הפעולה עם היהודים משיקולים מדיניים מכוון שהיתה להם התחייבות גם כלפי הערבים. היו להם עוד שיקולים: לא שווה לאמן את מי שאח"כ יתמרד נגדם, הנציב העליון ראה בזה תשתית לעלייה ב', טען שיש התמרדויות יהודיות בגולה שלא צריכות עזרה מהארץ וכו' - אע"פ שהמודיעין הבריטי דוקא היה מעוניין מבחינה אסטרטגית.

הבריטים לא אמרו בפירוש למשה שרת שבסוף הם החליטו לבטל את התכנית. הם רצו להשהות את הענין, לקוות שהמלחמה תגמר, לראות מה קורה, לא לשלוח את היהודים אך מצד שני לא להסתכסך איתם. בעקבות כיבוש הונגריה - ששם היתה שארית הפלטה הגבוה ביותר, (ללא מחתרת, אפילו לא מודיעינית וכל האנשים שהיו בקשר עם הבריטים נאסרו). החליטו הבריטים להענות ליהודים. מתחדש המו"מ, מתגבשת תכנית של שליחת שניים, אח"כ עוד קבוצה גדולה יותר של 50 איש ואח"כ עוד קבוצה של 100 או 150 לוחמים. השלב הראשון של התכנית מאושר. הבריטים החדירו שנים שלושה צנחנים לכל ארץ, ותקוותם היתה שהמלחמה תסתיים במהרה - חששם היה מלחצים פוליטיים. (אז זה נחשב ל"שלב ראשון". בדיעבד אנו יודעים שזהו היה גם השלב האחרון בעזרה ליהודי הגולה.)

קשיים ועיכובים

המועמדים עברו קורסי צניחה ברמת דוד, וקורס קשר - במצרים במסגרת המודיעין הבריטי, אך ההצנחה עצמה באירופה והתעכבה שנה ויותר.

לכך כמה סיבות:

- חלק מהשליחים המיועדים לצנות באירופה טענו שאין בארצות הגולה יהודים ולכן אין טעם לצאת. הם סתפו אתם אחרים, ו"הוציאו את הרוח מהמפרשים".
- הבריטים לא רצו לשלוח אנשים שאת השליחות היהודית שמים כראשונה במעלה ואת התפקיד הבריטי כשני.

- הקבוצה שעמדה להשלח סרבה להשבע אמונים לצבא הבריטי וללבוש מדים בריטיים.

- הבריטים הקשו על משה דיין שתוודע בין הנציגות היהודית למתאמנים להפגש עם המיועדים להשלח והקשו בכלל על התהליך. משה דיין לבסוף התפטר מתפקידו זה.

- מאבקי כח בין הבריטים מי ינהל את הפעולות הללו. מאבק בין משרד החוץ הבריטי והמתתרות ביוגוסלביה.

- היחסים בין הממשלה הבריטית והישוב בארץ החרו"פ: הלח"י באותה תקופה נסתה ליצור קשר עם הגרמנים והאיטלקים, והבריטים הבינו שבשעת משבר היהודים מאבדים את עשתונותיהם, בוגדים ואין לתת בהם אמון.

- הסתיגויות צבאיות: אם הבריטים יופיעו כמזוהים עם היהודים, שלא פופולריים בארצות הבלקן, המקומיים לא ילחמו אתם שכם אחד.

- הבריטים לא יעזרו לכח צבאי עברי לקום מחשש שיפעל אח"כ נגדם.

- ה-ISLD, המודיעין הבריטי, השהה את יציאת היהודים כדי לעקוב דרכם אחר מעשי היהודים בארץ.

כך נראה, שהאשמים ב"סחבת" ותוסר הנכונות לפעול מהר היו גם היהודים וגם הבריטים.

חלק ב'

הפעילות מעבר
לקווי האויב

איטליה

בשנת 1943 איטליה היתה משוחררת רק בחלק הדרומי ואילו הצפון - בשליטת הכוחות הפשיסטיים. בדרום מזרח איטליה ליד העיר בארי נמצא בסיס שעקב קרבתו לארצות מז' אירופה הכבושות ובשל שדה התעופה שבו - שמש כבסיס המתנה של הצנחנים לפני משימתם באירופה. הצנחנים המתינו בבסיס בבארי זמן רב וזאת מסיבות שונות: סיבות פוליטיות, אסטרטגיות ותנאי מזג אוויר.

הארצות שלהן יועדו הצנחנים היו רומניה, בולגריה, אוסטריה, הונגריה, צ'כוסלובקיה, ויוגוסלביה. הבאת יהודי איטליה לא נכללה במשימת הצנחנים כיוון שהשלטון האיטלקי הפשיסטי היה יחסית אוהד אל היהודים. אך בספטמבר 1943 השלטון באיטליה השתנה. אחרי פלישת בעלות הברית לדרום איטליה חדרו הנאצים לצפון איטליה כתגובה לפלישה וכהתגוננות ועזרה לשלטון הפשיסטי. כך החמר מצב היהודים באיטליה, שמספרם הגיע (כולל פליטים מגרמניה ומאוסטריה) ל 57,000 נפש.

אנצ'ו סירני, שהיה איטלקי במוצאו לחץ על הרעיון של הצלת יהודי איטליה שלא ע"פ התכנית המקורית. באיטליה פעלו גם צדוק דורון מקיבוץ ניר עם ואפרא דפני מקיבוץ עין גב - שניהם לא ע"פ התכנית המקורית.

פעולתו של חיים אנצ'ו סירני.

סירני נולד באיטליה, היה בחור אידאליסט אנטיפשיסט ושומר שלום. בעל השכלה גבוהה ומקיפה ומושרש בתרבות איטליה. הוא הצטרף לתנועת הפועלים הציונית ועלה ארצה והיה ממקימי קבוץ גבעת ברנר. בזמן עליית היטלר יצא אנצ'ו לגרמניה ופעל רבות בקרב יהודי גרמניה וביחוד בקרב בני הנוער. היה פציפיסט קיצוני לפי השקפת עולמו. מתאר י. נודד: " אנצ'ו לא היה טיפוס שכרגיל מדביקים לו את התואר גיבור. הוא לא היה להוט אחרי הנשק. הוא ראה בנשק קודם כל כלי משחית, כלי המקרב את שחר המות... אפשר ואף שנא נשק... כבד עליו הרובה ובשנים הארוכות של המאורעות קשה היה להניע אותו ליטול רובה בידו. הוא והרובה שני ניגודים היו. כחיים ומות. היו שחשבוהו לרץ לבב אבל ה"קול" קרא ואנצ'ו הלך. הלך רחוק ובדרך קשה מאוד."

בשנות מלחמת העולם השניה שינה סירני את השקפתו. סירני

התגייס לצבא הבריטי ומלא תפקיד בתעמולה האנטיפשיסטית באיטליה. תעמולתו הכנה והנלהבת לא נשאה חן בעיני הממונים עליו מטעם שרות המודיעין הבריטי והוא הושם במאסר והועבר לבולשת המצרית. הם התעללו בו עד שהכריז שביתת רעב שנמשכה 10 ימים. לאחר מכן שוחרר וחזר לארץ. הוא נשלח לטפל בתנועת ה"חלוץ" שהתחילה להתפתח בעיראק. ומאז פעל כמרכז של המוסד לעלייה ב'. בזמן מלחמת העולם השנייה הקדיש סירני את כל זמנו לבחירת השליחים ולהכשרתם לפעילות מעבר לקווי האויב. ואז בשלה בלבו גם ההכרעה: לא להיות שולח בלבד, אלא להצטרף לשורת היוצאים, להיות להם חבר ומופת. הוא שכנע את המודיעין הבריטי לשלוח אותו לקורס צניחה, והתחיל להתאמן לקראת המבצע.

מספר צבי יחיאלי: "סירני איננו יכול לשלוח אחרים. סירני יכול רק ללכת עם השליחים."

"...איטליה - בקיאותו בשפתה, במנהגיה, בהליכי רוח של העם נתנה לו בצדק את ההרגשה שאין כמוהו מוכשר לפעולה בארץ זו. מבחינה פוליטית נראה היה לו תפקיד זה כסיום נכבד לפעולתו, שלא מצאה לה עדיין את פורקנה המלא: הפעולה האנטיפשיסטית."

ב 15.5.44 עלה למטוס בבארי כשפניו לצנוח באיטליה הצפונית, הכבושה. "להציל יהודים אחים שנותרו בשטח הכיבוש הגרמני." לפני העליה למטוס נפרד בפעם האחרונה מהחברים בבארי. הוא נפרד משייקה דן, שחיכה אז להצנתתו ברומניה. שייקה דן מביא בשמו: "אם לא אחזור, תמסור לבני שאבא שלו לא היה גיבור."

זה היה יום ערפילי, הטייס לא ראה את המטרה. סירני התעקש לקפוץ. סירני קפץ על מחנה גרמנים שעסקו בחפירת קו ביצורי טודט. (ראה מפה) ברגע הצניחה מתבהרת לעיני אנצ'ו האמת האיומה אבל כבר אחר את המועד. חברו שמע את שריקתו המוסכמת אבל לא היה בידם לעשות דבר; כשהגיע אנצ'ו לכביש פירנצה נתפס מיד.

שנה תמימה נמשכו החיפושים. גם אשתו, עדה נסעה ועזרה במאמצים הנואשים. זער פה זער שם נראו עקבות עברו. 3 חדשים שהה בבית סוהר בוורונה, חודש ימים בבלצאנו ואחרי כן במחנות ריכוז בגרמניה. גם מתוך סמני מעבר מעורפלים אלה נכר חותמו המיוחד. מספר ת.ד. איש החי"ל: "...על אחד האיטלקים הוטל פעם עונש להרים ולהוריד בידיו משא ברזל כבד שלוש שעות רצופות. האיש עמל בשארית כוחותיו. הקפיטן [שם חיבה לאנצ'ו] פנה לשוטר הגרמני ובקשהו שיקל מעונשו של האיש.

...הוא ביקש בכל הזדמנות שיספרו לו פרטים על החיים בגטו. לעיתים תכופות היה תוזר ואומר: תמסור לכל היהודים - שלוחמים

למענם."

הוא הוצא להורג בדכאו בנובמבר 44.
אחד מזכריו המפרסמים של אנצ'ו סירני מבטא את תמצית השאיפה
שלמענה יצאו השליחים ופעלו:

"אם ברצוננו לחיות, עלינו להיות מוכנים למות
ולהמית, לצאת אל מול הסכנה האורבת... גם במוות
צפונים גרעיני חיים ואם נדע לחיות כראוי ולמות
כראוי - לא יאבד לנו ניר."

צדוק דורון מקיבוץ ניר עם פעל באיטליה בקרב הפליטים
היהודיים. צדוק דורון: "אנחנו שנשארנו בבארי, תיכינו לאור
ירוק, כדי לצנות. במשך חצי שנה קראנו לעצמנו "עובדי ירח". למה
עובדי ירח? כי כשהירח היה מלא, זה הזמן מתאים לצניחה. היינו
יוצאים ומצפים לתורנו. המצב היה נזיל. כל פעם נדחו הצניחות
מסיבות שונות... הביטול הסופי של חלקנו אנו במבצע היה כשהשטח בו
היינו אמורים לפעול נכבש ע"י הסובייטים, אבל לא ישבנו בחיבוק
ידיים. כל הזמן העבודה היתה רבה עם המוני הפליטים שהיו במחנות
מסביב לבארי."

אפרא דפני ממיסדי קיבוץ עין גב, שירת במוזיעין האמריקאי -
להבדיל מהצנחנים האחרים שפעלו בשירות המוזיעין הבריטי. גם הוא
חיכה להצנחתו בבסיס בבארי. משימתו, שהיתה להגיע ליוגוסלביה
ומשם לאוסטריה התעכבה בשל התנגדות הפרטיזנים לשתף פעולה עם כל
כח אמריקאי. אפרא הגיש את התפטרותו. התפטרותו לא התקבלה. כשסוף
סוף התאפשר להגיע ליוגוסלביה הוא היה חולה בקדחת ולא יכול היה
לצאת עם המשלחת. אחרי החלמתו כבר היה שוב מאוחר מדי. על כן,
מאוחר יותר, הוא נשלח למלא שרותי ביון וריגול אמריקאיים באיטליה
עצמה. תפקידו היה להודיע על יחידות גרמניות ותפקידן. ע"פ תפקיד
היחידה הנמצאת בשטח ואיכותה חישבו איזה מיתקפה הגרמנים מתכננים.
אפרא דפני: "הדפיסו כל מיני חוברות וכתובים בגרמנית, כאילו שזה
יצא מהמחותרת בתוך שטח גרמני, נגד הנאצים וחלקו את זה לתוך שטח
הצבא הגרמני. המקום הבטוח ביותר להפיץ את זה היה בתי שימוש...".
{נלקח מארכיון צה"ל.}

היה מוסכם עם ממוניו שיפעל גם לטובת היהודים במידה

ויתאפשר.

ראובן דפני, אחיו: "הוא פעל באיטליה, מעבר לגבול. ז"א בגבול,
בין הגרמנים יחד עם שבויים גרמנים שהתנדבו לעבודה הזאת... ביון
קרבי, גם לחטוף קצינים גרמנים. הוא לא רצה לדבר על זה."
בזה עסק אפרא 4 חדשים וחזר ארצה.

יוגוסלביה

עם פרוץ המלחמה נשארה יוגוסלביה נאוטרלית, אם כי למעשה היא היתה אנטי גרמנית. באפריל 1941 נכבשה יוגוסלביה בעקבות פלישת כוחות גרמניה לשטחה. מיד לאחר כיבושה חוייבו כ 75,000 יהודים לשאת את ה"טלאי הצהוב", הם סולקו מחיי הכלכלה, רכושם הופקע ונכפתה עליהם עבודת כפייה.

יוגוסלביה גובלת ברומניה, הונגריה, ואיטליה. חלק משטח יוגוסלביה היה משוחרר ע"י הפרטיזנים ולכן היה "יזידותי" אל בנות הברית. מסיבות אלו נבחרה יוגוסלביה כמקום הצנחה אידאלי שבו יפעלו וממנו יחדרו הצנחנים לארצות הסמוכות.

משנת 1942 החלו משלוחים לאושוויץ שהיקיפו כ 60,000 יהודים.

ראשון צנח ביוגוסלביה פרץ רוזנברג ממושב בית שערים. פרץ עבד קודם לכן (1942) עם רחבעם עמיר ויעקב שפירא בחיל המודיעין הבריטי בהזרכת קורסים לאלחוט - במסגרת פעולות שיתוף הפעולה והעזרה ההדדית של הבריטים ליהודים והיהודים לבריטים, במצרים.

בשנת 1943 התעורר צורך בריטי לאלחוטאי ביוגוסלביה ומכוון

שאז רק הגיעו ראשוני המתנדבים, פרץ היה המוכשר ביותר מבחינה מקצועית לתפקיד. וכפי שפרץ עצמו מעיד: "בקשו האנגלים לברר אם אפשר לפלוש לאירופה דרך יוגוסלביה ורצו להשיג למטרה זו את הסכמת טיטו, שהיה מושלה האמיתי של הארץ למרות היותה כבושה בידי הגרמנים. ולסייע בידי הפרטיזנים במלחמתם באויב המשותף. לשם כך הוכנה משלחת בריטית צבאית פוליטית ואליה צורפתי גם אני כאלחוטאי. היסטתי קצת אם לקבל את השליחות... ולבסוף הסכמתי."

פרץ רוזנברג צנח ביוגוסלביה ב 26.5.43 והגיע עם המשלחת

הבריטית אל מפקדת טיטו. מצבו של טיטו היה חמור. פרץ מתאר את אופטימיותו של טיטו: "טיטו סיפר על חומרת המצב והוסיף שגם אם יושמדו כל אנשיו, תמיד יקום צבא חדש. כאשר שמע כי אני מא"י אמר: ביננו יש יהודים. רוב בני עמך נשמדו במחנות ריכוז, רבים מתו. אך אלה שהצליחו להגיע אלינו נתקבלו כאחים." על פעולה יהודית מעיד פרץ: "מיד בבואי אל טיטו התחלתי לפעול גם בכיוון יהודי..."

קיבצתי בשקידה רבה אינפורמציה הנוגעת ליהודים, שוחחתי הרבה עם הפרטיזנים וספרתי להם על א"י... זה היה קשה כי לרוב היינו בין הרים מרוחקים ממקומות הריכוז של מחנות ההשמדה. חיפשתי קשרים

וידיעות על בני עמי והוספתי לספר באזני חברי לקרב גם בשעות הקשות ביותר, על חלוצינו בארץ ועל מפעל תקומתנו. סיפורי עוררו ענין רב והשאירו רושם עמוק על טיטו ואנשיו... היהודים שפגשתי ושוחחתי אתם גילו נטיה עזה לציונות...".

על פעולתו מספר פרץ: "מצבו של טיטו היה בכי רע. הגרמנים רצו להשמיד את המפקדה... ועלינו היה להמצא בתנודה תמידית. הולכים היינו ממקום למקום ומסתתרים, אך מדי פעם היינו נכנסים לקרבות עם האויב. נעשיתי באופן בלתי רשמי ליועץ הראשי של טיטו בעניני אלחוט, כי הייתי האלחוטאי היחידי שהיה מסוגל לעבוד בתנאי פרטיזנים - ביער, בהפצצות, עם מכשירים שבורים. ואמנם עבדתי אז קשה מאוד." פרץ העביר, קיבל ופיענח את כל המברקים שנשלחו והתקבלו.

בסוף אוקטובר '43 עזב פרץ את יוגוסלביה וחזר למצריים למסור דין וחשבון - ומשם חזר לביתו.

גם רחבעם עמיר היה ממקימי וממדריכי קורס האלחוט הראשון כך שהיה מתאים מבחינה מקצועית לתפקיד. אחרים, היו אז עדיין לא מספיק מיומנים. רחבעם עמיר: "עם תום הקורס [שהעברתי] נשאלתי אם אהיה מוכן לשליחות סודית באירופה הכבושה... היה עלי להקים קשר בין לוחמי החופש של אותה ארץ לבין מטה בנות הברית במזרח התיכון. פעמה בי ההרגשה שניתנה לי האפשרות להביא שמה את בשורת הארץ... זוכר אני את ערב הפרידה מאליהו גולומב ז"ל. הוא אמר אז דברים שהדהדו באזני כל ימי שליחותי: "יוצא אתה אל הבלתי ידוע. תפרד מכל היקר לך אך בו בזמן תמשך אל הנעלם. המטרה הגדולה היא להגיע אל האחים המעונים, ולהיות להם איש בשורה. בהצלחת שליחותך תלוי המשך המפעל בעתיד. היה יהודי גאה. דע לאן אתה הולך וזכור את שולחך."

רחבעם יצא בהרגשה ש "אנחנו באנו באוירה טבעית ביותר של שליחות שהיא טבעית כאילו המהות של החיים שלנו... אנחנו חייבים לעשות את כל מה שאפשר כדי לשמור על אחינו, על כל מה שישנו. אם צריך להאבק אז ודאי שנאבקים, אם צריך לצאת לשליחות אז ודאי שיוצאים."

מעט לפני שרחבעם עמד להשלח היתה הפיכה פוליטית ביוגוסלביה. הדבר גרם לעיכוב ביציאה כי היו צריכים להתרגל לרעיון שהמלך פטר כבר לא מלך ודראז'א מיכאילוביץ לא הגנרל! (המנהיגים התחלפו) לא ידעו נגד מי נלחמים. צריך לברר פרטים חשובים אלו ואז יהיה טעם לשלוח אנשים.

וכפי שרחבעם עמיר מעיד: "בינתיים יש התפתחות פוליטית שאנחנו לא

יודעים בדיוק. למשל הסלובנים [שרחבעם הדריך גם אותם באלחוט כי גם הם הרי יועדו לשרותי ריגול] היו עדין מאוד מאוד נאמנים ומחונכים, - האמינו שהם יבואו לעזרת המלך פטר, ביוגוסלביה והמנהיג הגדול דראז' א מיכאילוביץ. אך בסוף '43 הסתבר שהמנהיגים האלו... למעשה פשיסטים! המלך איננו יותר המנהיג הכי אהוד על ההמונים. יש מנהיג אמיתי, ושמו טיטו. ואז גם יש לשנות את ההכשרה הנפשית - צריך להתחיל להתרגל למצב החדש! העניינים מקבלים גם אופי אחר. " בינתים עברו השליטים הישראלים עם השליטים הסלובנים לדרום איטליה.

בינואר '44 רחבעם נשלח בסירה באישון לילה, לאי ויס כאלחוטאי. באי ויס היו 200 פליטים יהודים רחבעם: " הפליטים, אכולי יאוש ושבורי גוף ונפש חפשו את תקות החיים תוך המגע עם חיילים ארץ ישראלים. " רחבעם עסק בעידוד היהודים ובעבודה באלחוט למען הבריטים. על פעולתו באי ויס מספר רחבעם: "... ושם אני מבלה את החורף הראשון, באי ויס. עם הפרטיזנים ועם המשלחת הבריטית שיושבת שם. ושם ראיתי יהודים מגיעים מצפון איטליה. הפרטיזנים עוזרים להם להגיע... 200 פליטים יהודים במקום. והם פעם ראשונה רואים אחד שהולך עם תג ובו כתוב " PALESTINE " והוא משלנו. והוא מבטיח להם שיש חיים, יש מפלט בא"י, ויש ישוב שנלחם באויב, ושלח אותנו להציל ואנחנו משתדלים לעזור... אח"כ יעבירו אותם לישראל... וזו ההצלה. (ההצלה שלי התבטאה בעידודם הנפשי ואילו העלייה של היהודים מהאי לא"י נעשתה ע"י הפרטיזנים.) רחבעם: " זו היתה התחושה הראשונה של סיפוק אמיתי מן השליחות". לאי ויס הגיעו ב 10.4.44 אלי זהר ושלוס פינצי מגת. גם הם עבדו בשידור אינפורמציה לבארי ועידדו יהודים. ב 18.7.44 חזרו לבארי לבסיס היציאה. (כעבור תשעה ימים יצאו אלי זהר ושלוס פינצי ליוגוסלביה - ראה בהמשך)

מיד לאחר הגעת אלי זהר ושלוס פינצי לאי, עזב רחבעם את האי לבארי שבאיטליה ומשם יצא ב 12.5.44 וצנח ביוגוסלביה, לסלובניה. רחבעם יחד עם עם הפרטיזנים עבד כמקשר בינם לבין הבריטים והאמריקאים וכמתאם מקומות להצנחת ציוד. תפקידו ה"בריטי" היה למצוא קבוצה קודמת שנעלמה - הוא חיפש מיג'ור שאבד, חיפוש שנמשך 6 שבועות על פני מאות קילומטרים ובסופו של דבר מצא אותו. בדרכו גם פגש יהודים פה ושם והשמועה על היות שליחים צנחנים יהודים מא"י התפשטה ביוגוסלביה. הוא גם עזר למטה באיטליה להנחית ציוד: היו מכינים שדה נחיתה לאוירונים ומסמנים אותם במדורות. אחרי שהאוירון בא, פורק ציוד ומעמיס פצועים, וממריא כעבור שעה או

שעתיים כי הגרמנים מיד הפציצו את המקום. רחבעם עמיר: " באחד האוירונים שנחתו קבלתי הוראה לחזור למטה באיטליה מכוון שביוגוסלביה חסר ציוד שהבריטים הבטיחו לפרטיזנים, נפרדתי מהפרטיזנים בידידות. אמרתי להם אני אחזור עם הציוד. אמרו לי תחזור לאן? אתה משוגע? אתה כבר יוצא מכאן אל תחזור! אבל אני חזרתי כעבור 3 או 4 שבועות - בתחילת ספטמבר העמיסו את הציוד על שני אוירונים וחזרתי עמהם למטה בסלובניה. " - כך חזר רחבעם, פעם שלישית לעזרה לאירופה. בפעם זו לימד את הפרטיזנים להשתמש בציוד החדש. רחבעם: " במשך חודש ימים אימנתי קורס של פרטיזנים שעתידיים היו להשתמש במכשירים שהבאתי עמדי... " בסוף ספטמבר חזר לבארי ומשם לא"י.

ב 14.3.44 צנחו ביוגוסלביה ראובן דפני מקיבוץ עין גב, יונה רוזן מקיבוץ מעגן, חנה סנש משדות ים ואבא ברדיצ'ב מניצנים. תפקידם היה לשדר ידיעות על תנועת האויב, סוג נשקו, שדות התעופה שלו וכו'. כן גם להתקשר עם שבויים ולשחררם עד כמה שהדבר ניתן, ולהעביר את הבורחים לשטחים המשותררים ע"י הפרטיזנים ביוגוסלביה. הם גם טיפלו בהצלת טייסים שנאלצו לצנוח בשטח היוגוסלבי. הם גייסו פרטיזנים והפיצו כרוזים בנסיון לאתר את הטייסים הבריטים. ובכך הצילו טייסים רבים, והעבירום לאיטליה. תפקידו של ראובן דפני היה לעזור בהחדרת הצנחנים האחרים: חנה, יונה, יואל פלגי, ופרץ גולדשטיין (שהגיעו מאוחר יותר) - להונגריה; ואת אבא ברדיצ'ב לרומניה. ראובן דפני היה היחיד הדובר סרבו-קרואטית (שפת המקום) לכן עזר להם להשיג מזון ומבריחי גבול. כן גם הוטל עליו להשאר ביוגוסלביה ולשמש נקודת קישור בין החברים היוצאים לרומניה והונגריה לבין המפקדה שבאיטליה ובקהיר, ולנסות לעזור ליהודים בשטח היוגוסלבי.

מיד אחרי הצניחה התכוונו הארבעה לחצות את הגבול להונגריה אך היו עיכובים לא צפויים. ראובן דפני: " אחרי שהלכנו שלושת רבעי יום למפקדת האוגדה לגנרל הפרטיזני רוזמן, לדבר אתו על האפשרות לעבור את הגבול להונגריה התברר כי עתה השטח שגובל עם הונגריה לא בידי הפרטיזנים אלא בידי הנאצים. שטח משוחרר נמצא כ 300 קמ' צפונה ממקום המצאנו על כן קבלנו פלוגת פרטיזנים שתלווה אותנו. הלכנו שנים עשר יום ולילה והגענו לשטח המשוחרר. הדבר גרם להפסד זמן.

ההליכה עם הפרטיזנים לא היתה פשוטה: אחרי שעוברים מסילת ברזל מפוצצים אותה, אחרי שעוברים כביש מפוצצים אותו אחרי שעוברים גשר שורפים אותו. השליחים עזרו לפרטיזנים בפעולות האלו

וגם ארגנו להם הצנחת ציוד: חומר רפואי, מזון ונשק. על פעולתם לפני חציית הגבול מספר יונה רוזן: "כאשר התקדמנו לכוון הגבול, אנחנו פוגשים פתאום קבוצה של עשרות מבוגרים ששחררו ע"י הפרטיזנים כאשר נכנסו האיטלקים... היו לנו "נפולאונים". "נפולאונים" זה מטבע של זהב שערכו נשמר בכל התקופות ובעיקר במלחמה כאשר הגבולות משתנים... כך יכולנו גם כספית לעזור. וכמובן סיפרנו להם על א"י ועזרנו להם להגיע לדרום איטליה בדרכים פרטיזניות." גם ראובן דפני הוציא יהודים שפגש.

רושם רב עשתה הופעתה של אשה צנחנית - חנה סנש. הידיעה על כך התפשטה בכל האיזור הפרטיזני ופרסום זה הזיק לא מעט. אין ספק שזו היתה אחת הסיבות שדבר בואם ליוגוסלביה נודע מהר לגרמנים. לפי תביעת הפרטיזנים היה על חברי המשלחת להעלים את יהדותם כדי לא לחזק את התעמולה הנאצית שטענה שהאמפריה הבריטית מורכבת כולה מיהודים. וכך נאלצו הצנחנים להופיע כאזרחים בריטיים ובזה חזקו תעמולה אנטישמית אחרת - שיהודים אינם לוקחים חלק במלחמת הפרטיזנים נגד היטלר.

באותם ימים, 29.6.44 הצנח ניסים טסטה - ארזי מקיבוץ שער העמקים ליוגוסלביה. בזמן הצניחה שבר את רגלו. אע"פ מצבו הגופני הקשה מילא את תפקידו כאלחוטאי של המשלחת הבריטית. כעבור חדשים, ב 28.8.44 חזר לאיטליה.

שוריקה ברוורמן וחיים חרמש הגיעו באוגוסט 1943 ליוגוסלביה. שוריקה יועדה לפעולה ברומניה - על כן הנחיתו אותה הבריטים ביוגוסלביה שתחדור להונגריה ומשם לרומניה. שוריקה חברה אל הפרטיזנים אך מכוון שלא היה לה לזווי לתצית הגבול (היה עליה לעבור כ 700 קמ' ברגל) נאלצה להשאר עם הפרטיזנים, טיפלה בפצועים וחיפשה יהודים. כעבור חדשים כשראתה שאין לה סכוי להגיע לרומניה, חזרה לאיטליה ומשם ארצה. חיים חרמש יועד לפעולה בסלובקיה ולכן היגיע גם הוא עם שוריקה ליוגוסלביה ע"מ להגיע ליעדו.

חנה סנש יונה רוזן וראובן דפני - נמצאו אותה שעה ביוגוסלביה על יד הגבול ההונגרי. הללו הצליחו למצוא מברית גבול שיעביר את חנה להונגריה. ראובן דפני, כאלחוטאי חיכה לאות חיים מחנה לאחר שחצתה את הגבול. בזמן שהותו ביוגוסלביה ראובן פעל גם עבור הבריטים.

ראובן דפני: "נתקבלה ידיעה מקהיר שיגיע אלינו קצין בריטי ונדרש ממני לקבל את פניו, ולסדר אותו בתוכנו. לקחתי איתי את חיים חרמש ויצאנו למקום המיועד לצניחה. חיכינו למייג'ור ומה

גדולה היתה הפתעתנו בראותנו שיחד אתו צנחו עוד שני " חיילים בריטים" - התברר כי השניים הם חברי קיבוץ גת, אלי זהר ושלוס פינצי. הם הגיעו אחר חזרתם מהאי ויס. אלי ושלוס עבדו ביוגוסלביה כאלחוטאים והשתתפו בקרבות נגד הנאצים עד סיום המלחמה.

חיים חרמש היה אמור להגיע ברגל לסלובקיה. בגלל הקרבות שהתנהלו באיזור חזר לאיטליה שלושה שבועות לאחר צניחתו, בספטמבר 1943. (מאוחר יותר הוצנח בסלובקיה.)

ראובן דפני החזר לבארי שבאיטליה. על טיב חזרתו הוא מעיד: "הבריטים הוציאו אותי מיוגוסלביה באחד האוירונים לבארי להתייעצות עמם, הם הזמינו אותי כדי לדווח להם על מצב הכוחות ביוגוסלביה." ראובן דפני שב ליוגוסלביה מאיטליה בצניחה אחרי שדווח למטה באיטליה על מצב הכוחות והמשיך ולדווח לבריטים מהשטח על מצב התפתחות המלחמה. ראובן דפני הצטרף לקבוצות פרטיזנים ונלחם אתם בגרמנים. הוא חזר הביתה כעבור כמה חדשים. על פעילותו היהודית הוא מספר: " אני בכל זאת הוצאתי משם למעלה ממאה יהודים. אנתנו יודעים מניצולי שואה שהידיעה על צנחנים מא"י התפשטה כמו אש. כמובן שזאת היתה הגזמה. בגלל ההרגשה שאיש לא דואג להם, שאיש לא אכפת, לעומת הידיעה שמנסים להגיע אליהם..." נוצר מיתוס על מאות צנחנים שמגיעים, - דבר שנתן ליהודים הרגשה טובה ועידוד נפשי. שלום פינצי חזר לבארי ב 28.4.45, ואלי זהר חזר חודש אחריו לאחר תום המלחמה.

כסיכום על הפעילות ביוגוסלביה אומר ראובן דפני: " אני לא התנדבתי לעסק הזה בשביל האימפריה הבריטית, אם יכולתי לעזור לאמפריה הזאת במאמץ המלחמתי, מה טוב. אבל לא זו היתה הסיבה. אני התנדבתי כדי להגיע ליהודים. ונתחום הזה בכל זאת עשינו משהוא... לו באנו שנה קודם ליוגוסלביה, היינו מוציאים מהונגריה ומרומניה אלפי אנשים! כי אז היה הגבול פתוח למעבר. היו קשרים עם מבריחים פרוטקציונליים שכל לילה הבריחו סחורה ציוד ואנשים. אין גבול למה שהיינו יכולים לעשות. אחרנו מכוון שהבריטים לא הסכימו... כשאנחנו הגענו כבר לא היו יהודים. בתוך הפרטיזנים נפגשנו עם כמה עשרות יהודים שלא רצו לצאת, שרצו להלחם. (חברים מהשומר הצעיר.) רוב האנשים שאני הוצאתי היו אנשים זקנים. יהודים זקנים. חלק גדול מהם בארץ."

רומניה

לפני המלחמה מספר היהודים ברומניה היה 850,000. מאז ומתמיד רווחו בה נטיות אנטישמיות קיצוניות שהתחזקו ערב המלחמה. משנת 1937 עמדה יהדות רומניה בסימן של גל אנטישמי הולך וגובר שהתבטא בשורה של גזירות והגבלות.

מ 1940 נקטה רומניה מדיניות חוץ פרו-נאצית והיתה בעלת ברית של מדינות הציר. היהודים נושלו לחלוטין מהחיים הפוליטיים. במדינה הונהגו כל הסעיפים של חוקי נירנברג הנוגעים לטהרת הדם וכן גם צומצמו יותר ויותר אפשרויות הפרנסה המעטות של היהודים. מאביב 1941, עם תחילת תנועת הצבא הגרמני בארצות הבלקן, ולאחר פרוץ המלחמה בין גרמניה ורוסיה רבו רדיפות היהודים ברומניה. תחת השפעת הגרמנים הופלו היהודים לרעה באופן שיטתי, הוטלו עליהם עבודות כפייה ורבו המקרים של פרעות ביהודים שבוצעו ע"י רומנים וגרמנים. משנת 1942 גורשו המוני יהודים אל מעבר לנהר בוג והופקרו בידי הנאצים. כ 250,000 יהודים שולחו למחנות בטרנסניסטריה ושם ניספו רובם מרעב וממחלות. בשלבים המאוחרים של המלחמה, כאשר כבר היה ברור שהגרמנים עומדים להפסיד במלחמה ולאחר שהשלטונות הרומנים הוזהרו שעליהם לחדול מלתת יד להשמדת היהודים, נרתעו הרומנים והרדיפות חדלו. הרומנים חששו שיצטרפו לתת את הדין בפני צבאות בריטניה ולשלם על פשעי מלחמה. לפי הערכה נספו כ 425,000 יהודים - מתצית מיהדות רומניה. פעילותם של הצנחנים היהודים ברומניה הצליחה יותר מכל שאר הארצות האחרות ונמשכה לאורך התקופה הארוכה ביותר.

אבא ברדיצ'ב יועד לפעולה ברומניה. היה לו חשוב להגיע לרומניה כי הוא היה פעיל ב"נוער הציוני", וכדבריו "מכל התנועות יגיעו ורק מהנוער הציוני לא?" הוא חיפש דרכים להגיע אבל השטח נכבש והפך טריטוריה גרמנית עוינת בלתי אפשרית למעבר מבחינתו של אבא. הוא ניסה שנית להגיע לרומניה, וניסה לחדור דרך סלובקיה, ולא דרך יוגוסלביה כפי שניסה בהתחלה.

חיים חרמש מספר על נסיונותיו להגיע ונחישותו: "לאבא לא נשארה ברירה אלא לחתור מזרחה עד הגבול הרומני. אז היה בלתי אפשר לנוע בשטח ההוא בלי עזרת הפרטיזנים ולמפקדתו של טיטו היתה כנראה דעה שלילית על חדירתנו לארצות הסמוכות. הפרטיזנים שמרו בקפדנות על

אזור השפעתם לעתיד ולא הסכימו בשום פנים לתת ל"סוכנים בריטיים" לחזור לתחומים סובייטיים, אבא דיבר בכאב ובצער על חלומו אשר נהרס. רצה לעבור את בולגריה בדרכו לרומניה אך בינתיים נפלה הממשלה ההונגרית הפשרנית וצבא היטלר חסם את דרכו.

...הישיבה מאונס ביוגוסלביה ופעילותנו אך ורק לטובת בנות הברית זעזעו קשה את מצפוננו. המצב נעשה מתוח ללא נשוא. התלקח ביננו ויכוח ער ונוקב... כאן פקעה סבלנותו של אבא. קבלנו ידיעות על צניחת שליחים חדשים ישר לרומניה... אבא פחד פן יאחר את המועד... נדמה היה שכל הדרכים לרומניה נסתמו בשבילו. והוצע לו לחזור לארץ עם שאר השליחים שנועדו לרומניה. אבא הזדעזע לשמע הצעה זאת. ימים ולילות שוחחנו אז בבארי, והוא נשאר בשלו - "אני צריך להגיע ויהי מה, הרי בעצם לא עשיתי כלום..."

15.10 אבא דורש מן המפקדה הראשית של כוחות המרד עזרה בחדירה להונגריה. אסור להחמיץ את השעה... הצ'כוסלובקים מבטיחים מקום במכונית לשני האנגלים במשלחת... המלחמה בצבא השחרור הצ'כוסלובקי קבלה מפנה מכריע; הגרמנים פתחו בחזית החדשה מצד הגבול ההונגרי. הקשר עם אבא נותק.

...חזרנו מפעולה באחד הלילות הבהירים של החורף הסלובקי לבונקר הנסתר בלב היערות. היינו עיפים ורצוצים. מצאתי גליון של העיתון הפשיסטי ובו ידיעה קצרה על 13 קצינים בריטיים ואמריקאיים שנתפסו ע"י כוחות הצבא הגרמני באשמת ריגול וחבלה. ביניהם היה גם אבא. לדברי העיתון נידונו כלם למות והוצאו להורג אי שם בסלובקיה הלב נזדעזע למראה קריאה זו: קשה היה להאמין שאבא נעצר בדרכו..."

שוריקה ברורמן אף היא הגיעה ליוגוסלביה כשפניה לרומניה. היא נחתה במטוס ביוגוסלביה ב 5.8.44.

שוריקה ברורמן: "תכננו תכנית שלא התבצעה. תכננו תכנית להגיע לגבול הרומני - יוגוסלבי ומשם לעבור לרומניה. אבל מה היה פה הסיפור? הסיפור היה שהפרטיזנים הם בעקר היו ביערות, הם לא החזיקו בהרים, או בנקודות ישוב, מעט כפרים. המרחק לגבול היה אז כ 700 קמ'. לעבור את הדרך הזאת ברגל עם הפרטיזנים זה היה סיפור מיוחד במינו. ושוב פה היו שני אינטרסים מנוגדים. האינטרס שלנו היה להגיע לארצות הכיבוש הגרמני לפני כניסת הצבא האדום... ולטיטו היה ענין להגיע לרומניה ע"מ להפגש עם הצבא האדום. וככה הוא דחה את ההליכה עד שהמלך הרומני נכנע, והרוסים נכנסו לרומניה. ולמעשה בענין הזה נקטעה השליחות שלי לאירופה לרומניה - הגעתי רק ליוגוסלביה ומשם חזרתי באותו מסלול - איטליה מצרים

ישראל וחזרתי הביתה... גם באיטליה גם ביוגוסלביה ניסינו לעשות את מה שרצינו לעשות בארצות שאליהן הצטרכנו להגיע. בוודאי שאילו הגעתי לרומניה התרומה שלי לשליחות הזאת היתה יכולה להיות הרבה יותר גדולה... אין לי ספק שזה שלא הגעתי לרומניה ששם היתה התחנה שלי ושם יכולתי לתרום הכי הרבה אז ללא ספק שיש לי הרגשה של החמצה..."

שוריקה הוחזרה לאיטליה ב 30.8.44 ושבה ארצה. אח"כ שבה לאוסטריה לוינה מטעם הסוכנות היהודית, מח' העלייה ל 3 חדשים, ועזרה ליהודים לעלות.

לאחר כשלוש נסיונם של אבא ברדיצ'ב ושוריקה ברוורמן, התברר שהחזירה לרומניה דרך היבשה בלתי מעשית, ולפיכך נעשו בצניחה הנסיונות הבאים לתדור אליה.

ב 1.10.43 יצאו שני הצנחנים הראשונים לרומניה, אריה אורני מקיבוץ בית אורן ויהודה אחישר מקיבוץ יגור. בגלל טעות בניווט של הטייס צנחו השניים בעיבורה של עיר תחת משמר רומני עוין את הבריטים. יהודה אחישר נחת על גג בית, משם קפץ לחצר ושבר את רגלו. אריה אורני נפל לחצר משטרה. שניהם נעצרו ע"י הרומנים מיד לאחר נחיתתם. יהודה אחישר הושם תחת משמר בבית חולים בבוקרשט, ואריה אורני נשלח לאחר חקירה למחנה שבויים ליד העיר, מחנה של טייסים שבויים אמריקנים ובריטים. זהותם של השניים ומטרת שליחותם לא הובררה לחוקריהם הרומנים.

ב 1.12.43 הועבר יהודה אחישר לביה"ח הצבאי בבראשוב. יהודה אחישר: (בביה"ח ביום הראשון) " חיפשתי אדם מתאים שאוכל להעזר בו. עברו יומיים, שלושה. במשך הזמן הזה עבדו בחדר שלנו כמה אחיות. אחת מהן עשתה עלי רושם לא רע: בחורה פשוטה, רגילה, ללא דבר מיוחד. החלטתי כי עלי להתאהב בה ועל ידה להשיג קשר עם החוץ... היה לנו לשבויים מילון רומני אנגלי ואנגלי רומני. התחלתי משותח עם האחיות המיועדת להיות אהובתי בעזרת המילון..."

האחות עזרה לאחישר בהעברת מכתבים, כסף ויצירת קשר עם קושטא, אנשי המחתרת הציונית ומחנה השבויים. כן גם עזרה לו בשאר פעולות ציוניות.

אריה אורני הודה בזהותו הארץ-ישראלית ונמסר מיד לגרמנים. אך הוא לא נכשל בחקירתו וב 21.11.43 הוחזר ע"י הגרמנים לרומניה. בעזרת רופא שיניים יהודי שעבד במחנה השבויים בבראשוב הצליח ליצור קשר עם אנשי המחתרת הציונית בבוקרשט, וכן עם יהודה אחישר. הוא הצליח להעביר ולקבל מכתבים, כסף, ואמצעים שונים לעזרת תכניות הבריחה שתכנן.

במאי 1944 הועבר יהודה אחישר מביה"ח למחנה השבויים
בבראשוב, ושם נפגש עם אריה אורני. משימתם של השליחים מטעם
הבריטים היתה לסייע לטייסי בעלות הברית להמלט מן השבי הרומני.
אך יצירת הקשר בינם לבין הטייסיים השבויים התעכבה מפני שהשליחים
מא"י התחזו כמי שאינם יודעים אנגלית ולקח זמן עד ש"למדו" את
השפה. בנוסף לכך, השבויים עצמם לא היו מאורגנים כראוי לבריחה.
ב 3.5.44 צנחו לרומניה אריה לופסקו מקיבוץ שריד ויצחק
מקרסקו מאבוקה. הם צוידו בזהות מושאלת לא ארץ-ישראלית כדי למנוע
כל קישור בינם לבין הזוג הקודם למקרה שיפלו בידי הרומנים.
צניחתם עברה בשלום, והם החלו לנוע ברגל אל העיר הסמוכה קאראיבו
בה היו צריכים להפגש עם אנשי המחתרת החלוצית. לרוע מזלם פטרולים
מוגברים של צבא ומשטרה צבאית סבבו בכל האיזור בשל ידיעות על
מרגלים בריטים וצנחנים רוסיים שחדרו באותה עת לאיזור. אריה
לופסקו ויצחק מקרסקו לא התמצאו באיזור ובלטו כלא מקומיים.
השניים נתפסו כעבור יומיים בשעה שניסו לעבור גשר שהיה עליו משמר
רומני. במשך שלושה חודשים הוחזקו בבתי סוהר. השלטונות הרומניים
חשדו שהם מרגלים והם הועברו לבית סוהר בבוקרשט - שם נחקרו כל
אחד בנפרד תחת לחץ קשה של הוצאה להורג ורעב. שאלו אותם מה
תפקידם ומה תפקיד האוירון שבאו ממנו. אריה לופסקו: " אחד
הקצינים פנה אל חברו החוקר ואמר לו ברומנית בהנחה שאין אנו
מבינים את דבריו: " נראה הדבר שזהו יהודי מא"י וממנו אי אפשר
יהיה לסחוט שום ידיעות. מוטב לעזוב אותו לנפשו. הגד לו כי
הרומנים מתיחסים יפה ליהודים ואף עוזרים להם לצאת את הארץ."
אריה לופסקו ניסה לארגן בכלא מרד ובריחה.
השלטונות הרומניים ניסו להוכיח שהשליחים הם מרגלים ודינם
מיתה. בעת ההיא, בעלי בריתה של גרמניה, ורומניה בתוכם, כבר לא
בטחו בנצחונה של גרמניה, ולכן לא רצו לפגוע ביהודים ובשבויים של
בעלות הברית ע"מ שאח"כ לא יוכלו לטעון כי ביצעו פשעי מלחמה.
על כן יצחק ואריה הועברו למחנה שבויים רגיל בבוקרשט.
חודש אחריהם, צנחו ליד הגבול ההונגרי עוד שני צנחנים:
שייקה דן (ישעיהו טרכטנברג) מקיבוץ ניר עם ויצחק בן אפרים
מקיבוץ שמיר. שניהם הלכו ברגל ממקום צניחתם אל העיר הסמוכה
אראד. שם התחפשו לפליטים הונגרים, ונפגשו עם אנשי המחתרת
החלוצית. הצנחנים ביקשו מפעילי המחתרת עזרה לעבור לבוקרשט,
ונשאלו להשתייכותם התנועתית. לאחר שענו שהם מתנועת "החלוץ
והעובד" נענו שלתנועה זו אין "אחוזים בהצלה". שייקה דן ויצחק בן
אפרים הגיעו בכוחות עצמם עם גל הפליטים לבוקרשט. מכוון ששניהם

נולדו ברומניה, התמצאו בה ונראו כמקומיים, לא נעצרו ע"י השלטונות כשליחים הקודמים מא"י. גם בבוקרשט נפגשו עם אנשי המחתרת הציונית. הם השקיפו על פעולות הציונים ברומניה: פעולות ההברחה מהונגריה לרומניה וארגון העליה מרומניה לארץ. בהתחלה הצנחנים לא התערבו בפעולות אלה ומצאו בהן הרבה ליקויים: תנועות הנוער פעלו בפירוד הן בהתגוננות, הן בבריחה, הן בעלייה והן באיזאולוגיה. תנועות הנוער שפעלו ברומניה היו: "דרור הבונים", "גורדוניה", "השומר הצעיר", ו"הפועל המזרחי". חלקן דגלו ועסקו בענייני הגנה, חלקן בהברחת אנשים לרוסיה, וחלקן בעלייה לא"י. בעת ההיא לא היו לתנועות מנהיגים. המנהיגים נאסרו או שעלו לארץ. כל תנועה קבלה כסף ואינפורמציה ממפלגה בארץ, ולכל תנועה היו סודות משלה.

שייקה דן ויצחק בן אפריים תארו את המצב לחבריהם בארץ: "מכאיבה פרשת ההברחה. הפעולה מתנהלת בעצלתיים ומתוך פירוד מתמיד. כל מפלגה מתפרנסת לחוד ולכן אין פרנסה. מתבזבזים כספים, אנשים טובלים, ורבים הולכים לאיבוד בדרך. צריך מהארץ להתנות את משלוח האמצעים בעבודה משותפת של התנועות. גם אנחנו נתבע את זה מכאן... בענייני ממון שולטת הפקרות גמורה. יש בזבוז ואולי אף יותר מזה. בתנאים אלה אין ניצול מלא של עזרתכם." נוכח הנסיבות של הפירוד התנועתי פעלו הצנחנים בליכוד התנועות ובענייני בריחה. בנוסף לפעילותם זו חיפשו דרכים לסייע לשבויי בעלות הברית שבמחנה השבויים הרומני. הם הזדהו בפני קבוצה קטנה מראשי תנועות הנוער החלוציות. מכוון ששניהם עזבו רק שנים מעטות קודם לכן את רומניה נאלצו השליחים מא"י מדי פעם להתנער ממכרים ותיקים שזיהו אותם ברחוב ולהתכחש לזהותם. החשאיות נשמרה בקפדנות כה רבה, עד שיצחק בן אפריים נמנע מלפגוש את הוריו, וכתב להם מכתבים כאילו הוא נמצא באיסטנבול.

בעיקבות הצלחתם של שייקה דן ויצחק בן אפריים יצאו ב 31.7.44 שני צנחנים נוספים, גם הם ילידי רומניה, דב ברגר מקיבוץ בית אורן וברוך קמין מקיבוץ ניר עם. הם צנחו ליד הגבול ההונגרי, סמוך למקום צניחתם של שייקה דן ויצחק בן אפריים, ונפרדו מייד לאחר הצניחה. הם היגיעו כל אחד בנפרד למחתרת החלוצית באראד ותוך יומיים הגיעו לבוקרסט. הם השתלבו בעבודה הציונית הקיימת.

כולם עסקו באירגון העלאת יהודים לא"י. סמוך לבואם של דב ברגר וברוך קמין לרומניה עמדו לצאת שלוש אניות עולים לארץ.

תנועות הצי הגרמני והתקדמות הרוסים עוררו על סף ההפלגה ספקות, האם לא מסוכן לשלוח את האניות בזמן זה, אולם הוחלט לשלוח את האניות על אף הסכנה. אניה אחת יצאה לדרכה וכעבור זמן קצר נודע על טיבועה. מאורע זה גרם להתלקחות מחודשת של הויכוחים האידאולוגיים בין התנועות בדבר המעשה שצריך לעשותו: אם להשאר ברומניה בכל מחיר ולהתגונן כשיותקפו, אם לעלות לא"י, או לברוח לארצות אחרות.

למרות המחלוקת המשיכו הצנחנים בפעילות העלאת יהודים לארץ. העליה הנמשכת חידשה מחלוקות על חלוקת המיכסות ומקומות בין המפלגות והתנועות השונות.

עוד לא היתה שהות בידי הפעילים לגבשד תכנית פעולה והנה נשתנו הנסיבות בהן פעלו:

ב 26.8 44 רומניה הכריזה על פרישתה מן המלחמה. היתה תקופה קצרה של חוסר שלטון, לפני שרוסיה השתלטה על רומניה. היהודים בעיר פחדו שחילופי השלטון בעיר יהיו מלווים בפוגרומים. יצחק בן אפריים הכין ברובע היהודי רשת של בתים ששימשו להתגוננות וללחימה;

ריכז את החברים בבתי עם אוכל לשבוע; דאג לחמש את האנשים באקדחים, תתי מקלעים וכדורים. כן דאג למלאי בגדים. היהודים שנרתמו להגן על הרובע ולהתכונן למקרה של פורענות היו יחסית מעטים. רק 200 צעירים בני תנועות נוער. לא היו בידיהם מספיק כלים. אך הצנחנים קיוו שאם יצטרכו תוספת תחמושת ועזרה יקבלוה מהמפקדה הראשית של בוקרשט בתור "יחידה ציונית".

יצחק בן אפריים: "אבל לא הייתי אומר שיכולנו לעמוד נגד הגרמנים וטוב שלא עמדנו במבחן הזה, זה אין ספק."

למזלם של היהודים, לא נערכה עליהם כל ההתקפה בזמן חילופי השלטון. בנוסף לפעילות זו, שבראשה עמד יצחק בן אפריים מילאו הצנחנים ברוך קמין, דב ברגר, ושייקה דן באותם ימים את חובתם לבריטים: הצלת 1000 טייסים שבויים, בריטים ואמריקאים שהיו בשני מחנות שבויים וביניהם ארבעת השבויים מא"י. שיחרור השבויים היה כדי למנוע נפילתם ביד הרומנים. רומניה רצתה להשתמש בשבויים לצרכי מו"מ עם הבריטים, על תנאי שביתת נשק. הצנחנים דאגו לצייד את השבויים במזון, כסף, לבוש אזרחי ומקומות מגורים עד שיבואו מטוסים להוציאם. השבויים הטיסים יצאו ברכבת אורית של 180 מטוסים שהעבירום לאיטליה, ובאניות לתורכיה.

דב ברגר מספר על ההכנות לשחרור השבויים: "קבענו תכניות בריחה והיה עלינו למסור אותן לחברנו מא"י (שבפנים גדרות התייל)

ע"מ שיעזור לנו בפעילותנו מבפנים... התכניות הגיעו לשלב של ביצוע... אך על סף הגשמתה באה כניעתה של רומניה. שבויי בנות הברית שוחררו."

יהודה אחישר, ששהה אותו זמן בביה"ח ברח והגיע אל אנשי המחתרת הציונית בעיר, ועזר בשיחרור השבויים. יצחק בן אפריים: "אני עד היום לא יודע איך זה קרה, שהצלחנו להוציא אלף שבויים בריטים תוך שלושה ימים. היה צריך לאסוף את כולם, לחלקם לקבוצות, וליצור להם אחראים." באותם ימים של חוסר שלטון הבריטים הסתייעו בהכוונה של הצנחנים מא"י בהטילם פצצות על שדות תעופה גרמניים בסביבות בוקרסט.

רוסיה השתלטה על רומניה ב 1.10.44. למרבה הפלא לא התערבו הסובייטים בחיי היהודים ולא נגעו בהם לרעה, ונתנו יד חפשית לכל מעשי הציונות. דבר זה לא היה מובן מאליו, מכוון שבעבר התגלו בה פעולות אנטישמיות (פוגרומים). לאחר המהפכה ברומניה יצאו תנועות הנוער מן המחתרת. במשך שלוש שנים יהודי ארץ ישראל ופעילי תנועות הנוער המקומיים עסקו בעליה, שיקום תנועות נוער ברומניה, ואירגנו מחדש את חיי היהודים.

אך דווקא עם התרחבות פעילותם, הוחזרו ע"י הבריטים כמה מן הצנחנים - הללו שהיו עצורים במחנות השבי. הסיבה להחזרתם לא נעוצה בפעילותם אלא ביחסי בריטניה עם רוסיה. יצחק מקרסקו ואריה אורני הוחזרו בתחילת ספטמבר וחודש אחריהם חזרו יהודה אחישר ואריה לופסקו.

על ארבעת הצנחנים שנותרו ברומניה, שעדיין פעלו בתנאי מחתרת, הוטל למלא את אחת התקוות העיקריות שתלו בארץ בשליחותם: המצאותם של שליחים מן הארץ עם שארית הפלטה במקומה עם השחרור, וחיידוש החיים היהודים בהכוונה ציונית. היה עליהם לעמוד בהתחרות קשה מול השפעה קומוניסטית גוברת, ועם תנועה ציונית מפוררת ומפורדת.

התבססות המשטר הסובייטי ברומניה העלתה בחריפות את שאלת הלגאליזציה של שהות הצנחנים ברומניה. שובם של חלק מהצנחנים לארץ הפר את האיזון התנועתי: דב ברגר היה היחיד מהקיבוץ המאוחד בעוד שייקה דן וברוך קמין היו מתנועת גורדוניה, יצחק בן אפריים, אריה לופסקו מהשומר הצעיר. החיכוכים בין התנועות השונות ברומניה נמשכו. אע"פ כן הוקמה תנועה אחת, ה"חלוצ", מתוך הצורך בהתמודדות עם הקומוניזם בקרב הנוער היהודי.

ב 4.9.44 הצטרף למשלחת הארץ-ישראלית צנחן חמישי, אוריאל

קנר מקיבוץ רוחמה. (חודש לאחר שיחרור השבויים הבריטים). הוא השתלב בפעולות העליה ואיחוד התנועות. הוא תאר את אירגון תנועות הנוער החדש: "כשבאתי לרומניה היו תנועות הנוער מאורגנות ב"ברית הנוער", שהפכה אח"כ לה"חלוץ". ה"חלוץ" היה איפא מורכב מתנועות נוער שפעלו ברומניה: "דרור הבונים", "גורדוניה", ה"שומר הצעיר", ה"נוער הציוני", ו"הפועל המזרחי".

דב ברגר עסק בחינוך בתנועות הנוער; הקים קבוצות הכשרה; פתח סמינריונים; חיפש שליחים צנחנים נעדרים; בא במגע ותיאום עם השליחים מא"י וארצות אחרות. דב ברגר איש המשלחת נכנס לועדת התרבות של ה"חלוץ"... הועדה הדפיסה הרבה תומר הסברה והדרכה, בעיר תרגומים מעברית, ועד היום בו עזבתי את רומניה הספיקה להוציא 5 ספרים. מהם יש לציין את הספר על גאוגרפיה של א"י, ספר בן 400 עמוד בערך."

יצחק בן אפריים היה רכז ה"חלוץ" - מברית כסף, השליח של "מפקדת העליה" בפני השלטונות כוון שהיה מקומי ועזר בעניני העליה בתחום הפוליטי. שייקה זן וברוך קמין עסקו בעלייה: הבאת האנשים, קניית אניות, מתן שחד לבעלי השפעה, השגת אישורי יציאה לאנשים, לאניות וכו'.

בתחילת אוקטובר הגיעו לרומניה משה אגמי, שליח המוסד לעליה ב' שהחל לרכז את הטיפול בעניני העליה הבלתי לגאלית, ושליח ה"חלוץ" צ' צימנד.

בתחילת נובמבר, הורו הבריטים לצנחנים, מתוך שיקולים הקשורים במערכת יחסיהם עם הרוסים, לעזוב את רומניה. הצנחנים התקשו להשלים עם הפקודה. דב ברגר, היה הנציג שלהם בפני המפקדה הבריטית. למרות שדב פגש את השליחים הצנחנים מא"י יום יום, טען בפני הבריטים שאין הוא מוצא את השליחים, ולכן לא יכול להחזירם לארץ. כך הצליחו הצנחנים להשאר עוד כמה חדשים נוספים ברומניה. שאול אביגור, ראש המוסד לעליה ב' הדגיש בפני הצנחנים שהכרח לשמור על המשמעת. על כן עליהם להתייצב בפני הבריטים. הללו התייצבו והשתחררו מן הצבא הבריטי. לאחר שהות של שלושה שבועות בארץ חזרו הצנחנים לרומניה, הפעם ללא כל קשר ומחויבות לבריטים, והמשיכו לפעול את פעולתם הציונית. הם בעיקר עסקו בהוצאת אניות עולים לא"י. יצחק בן אפריים מתאר את הוצאת אחת האניות: "הימים ימי חג המולד ומזג האויר סופה. היינו צריכים לרכז 16,000 יהודים מכל קצווי רומניה אל גבולה הדרום - מערבי, לנמל. היתה לנו התראה של שלושה ימים בלבד. דרך הצלב האדום וקשרים שבנינו עם אנשי ביטחון ברומניה הגענו לשליטה על הרכבות (למרות שהדבר היה קשה

ביותר להשבית את הרכבת בימי חג). תכננו לוח זמנים ארצי כך שמכל רחבי רומניה יגיעו היהודים ביום השלישי באותה השעה למקום היעד. וזה דפק כמו שעון."

גם בהוצאת האניה עצמה היו קשיים. האניה בדרכה לארץ היתה צריכה לעבור במיצרי הבוספורוס - מיצר בן 40 קמ' שנשלט ע"י הבריטים. הבריטים לא אישרו שהאניה תעבור. היום היחידי שהמיצר היה ללא השגחה בריטית היה יום ראשון. (ה WEEKEND של הבריטים). יום שנבחר להברחת האניות. כדי להגיע לשם ביום ראשון צריך לצאת מהנמל בערב שבת.

דב ברגר נשאר ברומניה עוד שנה וחצי, ולצד פעולתו במשלחת הצבאית הבריטית וסיווריו ברחבי רומניה בלויית קצינים בריטים ורוסים, המשיך לפעול ולהדריך במסגרת תנועתו "דרור הבונים". הוא ניסה להתחקות אחר גורלם של הצנחנים הנעדרים בהונגריה ובסלובקיה, וטיפל בשבויים ארץ ישראלים משוחררים שעברו ברומניה בדרכם לארץ. במאי 1946 חזר למצריים ומשם לארץ.

קבוצת הצנחנים שיצאה לרומניה היתה היחידה שהגשימה מעט מן התקוות שתלו בכלל הצנחנים בתחום יצירת הקשר המידי עם שארית הפלטה והכוונתה הציונית. היא פעלה בארץ שלא ניתן כמעט להגיע אליה בדרכים אחרות. כמה מחבריה, שהחזרו מוקדם לארץ, שבו אליה אח"כ, בשליחות המוסד לעליה ומלאו תפקיד באירגון העליה הבלתי לגאלית מרומניה, בשנים 7-1946. הצנחנים ברומניה מלאו תפקיד מסויים גם בתחום, שלשמו נשלחו ע"י הבריטים - ארגון הברחת שבויים. בבריחה עצמה לא היה עוד צורך לאחר כניעת הרומנים. אך כבני המקום וכיחידים מבין השבויים דוברי השפה הרומנית, הם מילאו תפקיד חשוב בשמירה על שלומם בתקופת הבינים שבין נסיגת הגרמנים לבואם של הרוסים.

הונגריה

אחרי מלחמת העולם הראשונה היו בגבולותיה של הונגריה, שקוצצו כדי שני שלישים, כ 445,000 יהודים. הונגריה היתה בת בריתה של גרמניה הנאצית. וזו הרחיבה את שטחיה וע"י כך כמעט והוכפלה האוכלוסייה היהודית לכדי מספר של 800,000 יהודים (בערך). בכל הנוגע לשאלה היהודית, אחרי שנת 1933 רבו מקרי ההתנפלויות על יהודים, כשגברה התנועה האנטישמית בהונגריה בסיועה של גרמניה הנאצית. מפלגות אנטישמיות נאציות אחדות התארגנו בהונגריה. אחרי סיפוח אוסטריה לרייך הגרמני גברה באופן מיוחד התעמולה הנאצית בהונגריה. "חוקי מאי", 1938 הגבילו את השתתפות היהודים בחיים הכלכליים והתרבותיים של הונגריה לכדי 20%.

עד תחילת 1944 הגרמנים דרשו כי יעשו צעדים לקראת "פתרון סופי", הונגריה לא היתה מוכנה לכך. וזה משום שבהונגריה הלכו וגברו הספקות לגבי נצחונה של גרמניה. בחזית המזרחית הובסו צבאות גרמניה וצבאות שותפיה. (להונגריה היו אבידות כבדות מאוד.) במרץ 1944 פלש צבא גרמני להונגריה והשתלט עליה. הסיבה העיקרית לכיבוש הונגריה היתה נעוצה בפחדם של הגרמנים מפני יציאתה של הונגריה מהמלחמה. הכיבוש הגרמני בהונגריה שינה קיצונית את מצבם של יהודי הונגריה. היהודים נצטוו להקים "עירייה יהודית" שתהיה אחראית לבצוע צווי הגרמנים, נחקקו חוקים אנטי-יהודים שדחקו את היהודים לגמרי אל מתוץ למקצועות החפשיים, נכפה עליהם ה"טלאי הצהוב", נכסיהם נרשמו לקראת הפקעתם והם רוכזו במקומות מיוחדים. להונגריה הגיע צוות מיוחד של קציני ס.ס. בראשותו של אייכמן לשם ביצוע התכנית של השמדת יהודי הונגריה. יש לציין שדווקא אייכמן והגרמנים הנאציים לא הספיקו להשמיד הרבה, והיד הדוחפת היתה הונגריה מקומית. כדברי יונה רוזן: "ההשמדה היתה כמעט טוטאלית. מחוץ לבודפשט. לא הספיקו לשלוח למחנות ההשמדה את יהודי בודפשט, אמנם רצחו הרבה מהם אבל רובם נשארו בחיים. ההונגרים עזרו בצורה קנאית לגרמנים – מה שהגרמנים עשו במקומות אחרים במשך 4,5 שנים, בהונגריה לקחו הישמידו כמה מאות אלפים תוך חדשיים שלושה."

מהונגריה נשלחו להשמדה 437,000 יהודים. לאחר תום המלחמה היהודים שנותרו בחיים נמצאו במצב קשה מנשוא.

קול קרא והלכתי, הלכתי כי קרא הקול

לבריטים היה ענין להחדיר שליחים להונגריה כדי להקים שם מחתרת אנטי-גרמנית. התכנית הבריטית היתה החדרת כמה עשרות מתנדבים להונגריה, ע"מ להחזיק ולהפעיל את המחתרת הציונית הקיימת. שלב ראשון של התכנית - החדרת הצנחנים הראשונים, אושר. ב 14.3.44 ביוגוסלביה ליד הגבול ההונגרי חנה סנש מקיבוץ שדות ים ויונה רוזן מקיבוץ מעגן ע"מ לחדור משם להונגריה. איתם צנחו ראובן דפני - האיש המקומי דובר השפה שעזר בהחדרתם להונגריה ואבא ברדיצ'ב, שרצה לחדור משם לרומניה.

ב 12.4.44 צנחו גם יואל פלגי ופרץ גולדגשטיין מקיבוץ מעגן. ביוגוסלביה היה בטוח לצנות כי זו היתה ארץ ידידותית ולא בשליטת הנאצים. מיוגוסלביה השליחים הלכו ברגל להונגריה.

ב 9.6.44 עברה חנה סנש את הגבול להונגריה היה לה משדר מקלקל שהיא חשבה לתקן אחרי שתחצה את הגבול. ראובן דפני: "... והנה בא הרגע הגדול שציפינו לו. חנה תעבור את הגבול הלילה. היא לא היתה יכולה לעבור במדים. [ע"פ אמנת ז'נווה אשה הנתפסת במדים מעבר לקווי האויב דינה מוות, כי היא נחשבת למרגלת.] היו לה גם בגדים אזרחיים. היא סדרה לוי של כמה פרטיזנים. קבענו שכאשר היא עוברת את הגבול, היא מחליפה את המדים והפרטיזנים מביאים לי בחזרה את המדים שלה כדי להוכיח שהיא עברה. אני ליויתי את חנה עד לגבול, תפקידי היה להשאר. וחושך. ומתח. עכשיו אני רוצה להתוודות. א. אני לא ידעתי שחנה משוררת. אני לא חושב שמישהו בכלל ידע את זה. זה התגלה רק אחרי מותה כשבשדות ים פתחו את המזוודה שלה והוציאו את יומנה ושיריה. אנחנו על כל פנים לא ידענו. ובכן למה אני מספר לכם את זאת, אתם צריכים להבין שהיינו במתח: יש יריות מסביב אנחנו ביער ובמיוחד שהגרמנים ידעו שאנחנו שם. והנה אנחנו נפרדים ומתחבקים ואני רוצה לומר לחנה יהיה טוב והיא אומרת "אם אני לא חוזרת תביא את זה לחברים בשדות ים." קבלתי את זה, שמתי את זה בכיס היה חושך... הם הלכו וכעבור 3 או 4 שעות עם שחר, חוזרים הפרטיזנים עם הבגדים שלה, הכל בסדר היא עברה. ואז אני נזכרתי בחפץ הזה ואני מוציא אותו ואני קורא: "אשרי הגפרור שהצית להבות..." "אני יודע? צריך להגיד שאני ממש כעסתי. מה היא עושה צחוק? תאטרו? במצב כזה? ... לקחתי את הפתק וזרקתי. הלכתי אחרי כן, וכעבור זמן מה חשבת, בכל זאת הסיכוי שהיא לא תחזור היה גדול, הלכתי ולקח לי איזה שעה שלמה למצוא את הפתק הזה. למזלי הרוח העיפה את הפתק הזה על איזה שיח ואם תראו את זה בשדות

ים זה מאוד מקומט. ובכך 6 שבועות הייתי ביער וחיכיתי לאות חיים כל שהוא מחנה. ידעתי שמהו קרה.

... חנה ושלוש הגברים הפרטיזנים עברו את הגבול, הפרטיזנים המלווים הכירו את המקומיים ואת המבריח. אחד המלווים הסתתר עם חנה באיזשהו גיא ואילו השניים האחרים רצו ללכת למבריח המקומי, לבקש ממנו לעזור להגיע לעיירה הסמוכה (בערך 4 קמ' משם) שמשם יוצאת רכבת כל יום, ב 8:00 בבקר. והתכנית היתה שהם יגיעו לתחנת רכבת ברגעים אחרונים לפני צאת הרכבת (כשיש המולה גדולה ולא שמים כלכך לב), שני הבחורים קלוש ופליישמן הלכו לביתו של המבריח. המבריח לא היה בבית. הוא עבד אותו לילה, (הוא עסק בהברחה). השניים חזרו דרך שביל העובר בשדה תירס וחטה ומולם באו שני שוטרים הונגרים. השוטרים לא הרגישו בהם. לרוע מזלם אחד השוטרים רצה להצית סיגריה. והיתה רוח. בגלל הרוח הוא הסתובב. כשהסתובב הוא ראה שני אנשים. זה כבר קטן שכל אחד מכיר את השני. ומייד הם ראו זה לא אנשי הכפר..."

חנה ומלוויה נתפסו.

עשרה ימים לאחר מכן, עברו להונגריה גם יואל פלגי ופרץ גולדשטיין. הם היו במעקב כמעט מרגע שנכנסו להונגריה. בבודפשט יואל פלגי יצר קשר עם המחתרת הציונית המקומית. מהם נודע לו על המו"מ המתנהל עם בעלות הברית על הצלת יהודי הונגריה. במפגש עם ראשי הציונים שם, נתבע מיואל למסור עצמו לגרמנים ולהציג עצמו כנציג הסוכנות שבא להמשיך את המו"מ. הוא התנגד אבל אז נאמר לו שכבר הלשינו עליהם וזו הדרך היחידה להנצל. יואל פלגי דרש שפרץ גולדשטיין יברח מהונגריה. יואל פלגי: "רציתי שלפחות הוא ינצל. החלט שפרץ יצא את הונגריה ואני אומר שנעלם ואיני יודע היכן הוא." פרץ לא עזב את הונגריה. פרץ סיפר: "נראה שמבחינת ההגיון נכון הדבר לעשותו. אבל כיצד אשא פני לחברים אם אחזור בלעדיך?" יואל פלגי התייצב בגסטאפו הגרמני ושחרר. אך לרוע מזלו המשטרה החשאית ההונגרית לא ידעה שמהגסטאפו שחררו אותו והם עקבו אחריו ובאו לעצור אותו תוך זמן קצר. יואל פלגי: "נכנסו לדירה קצין הונגרי וקצין גסטאפו. תחילה לא הכירוני כי גלחתי את שפמי. אחר קרא הקצין: זהו שאנו מחפשים אחריו. הוא צווה עלי לאסוף את חפצי וללכת עמהם. ניסיתי להתנגד. דרשתי כי יתנו לי להתקשר עם הגסטאפו (ע"מ שתנתן הוראה מהם לשחררו). הקצין ההונגרי לא התפעל מדרישתי ולא נתן לי לטלפן. כעת הייתי בידי ההונגרים ובידי הגסטאפו, כמרגל."

לאחר מאסרו של יואל פלגי, פרץ גולדשטיין נמלט והתחבא במחנה של יהודים שנועד להשלח לספרד. שם נפגש עם הוריו שעמדו לצאת לא"י. הבולשת ההונגרית רצתה לעכב את השיירה בגלל המצאותו של 'מרגל' בתוך הקבוצה... (הכוונה לפרץ). לכן פרץ נפרד מהוריו, הסגיר ומסר את עצמו למשטרה ההונגרית למען הוריו ושאר היהודים במחנה הזה. הוא נשאר בהונגריה מתוך תקווה לעזור לחנה וליואל. פרץ מתאר את פרידתו מהוריו: "בלב הולם סקרתי את החצר המרווחת: הרי הורי היו שם... התוכל לתאר לעצמך, מה שהרגשתי כאשר ראיתי לפתע את אבא הוא היה שבור, בגדיו תלויים על גופו כעל קולב, הלך בצעדים בלתי בטוחים. עמדתי בנשימה עצורה... ולא עמד בי הכח. לצאת את המחנה בלי לומר לאבא ולאמא. הם לספרד ולא"י ואני לאירופה הנאצית. חזקה מדי היתה המכה." -מביא בשמו יואל פלגי.

ארבעה ימים לאחר מכן נעצר גם פרץ גולדשטיין ברחוב בבודפשט. שלושת הצנחנים נתפסו. (חנה פרץ ויואל)

בבית הסוהר ההונגרי

יואל פלגי מספר: "הייתי רצוף ושבור. פתאום הופיע אחד משומרי בית הסוהר - הוא היה אנושי מאד. הוא שם מטפחת רטובה על מצחי הלוהט וספר לי שלפני כמה ימים היתה בבית הסוהר בחורה ישראלית אחת, בת סופר הונגרי ידוע. ובכן גם חנה נאסרה. גם את פרץ יתפסו. הכל נחרב! מפעל ההצלה של יהדות הונגריה נהרס בראשית צעדינו! הייתי מדוכא מאד."

כאן החל שלב החקירות. ואלו היו חקירות של אנשי גסטאפו: עינויים נוראיים שלא ראוי לתארם. חנה נתפסה עם המשדר. שאלו אותה מה הצופן שלו, כדי שיוכלו להשתמש בו למטרות ריגול. חנה לא השיבה. קטרינה סנש, אמה: "הרצפה נשמטה מתחת לרגלי. הדלת נפתחה. שעה מדובלבל. תווי פניה מטושטשים. שיניה שבורות."

גם את פרץ גולדשטיין ויואל פלגי שאלו על צופן המשדר כי ידעו שהם יודעים, הם לא השיבו. הם הצליחו להבריח מכתב לעוצר ההונגרי, עם תביעה למעמד של שבויי מלחמה. הם קבלו הטבה בתנאים, עברו לכלא הונגרי, אך אז היתה מהפכה בשלטון וההונגרים חזרו בהם והתכוונו להעמידם לדין. הם חזרו לכלא של הגסטאפו. התקרבות הצבא האדום לבודפשט החיש את הרצון לסיים את משפטה של חנה לפני השחרור. חנה סנש נשפטה על ריגול (כי מצאו אצלה משדר), ובגידה במולדת. פסק דינה נחרץ מראש - מות. במשפטה חנה סנש טענה אל השופטים שמולדתה היא א"י, ומי שבוגד במולדת הם ההונגרים שמפקירים את עמם ומשתפים פעולה עם הגרמנים, שהם הדרדרו ומבצעים את הפשע של השמדת יהודים

ולו היתה יכולה היתה מצילה גם הונגרים מאיבוד עצמם לדעת. השופטים באו במבוכה. הם לא יכלו לתת פסק דין של לא מות ומצד שני קרב הצבא האדום לשחרר את הונגריה. הם דחו את הוצאת פסק הדין. לו בקשה חנינה היו נותנים לה. חנה סרבה לבקש.

את פרץ ויואל התכוונו להוציא להורג ללא משפט כלל. יואל פלגי: " ב 7.11.44 שמענו יריות מן החצר שבה רגילים להוציא לפועל פסקי דין של מות. אך הואיל ושמענו רק שתיים שלוש יריות, ומכוון שלא קוימה גם התפילה הנהוגה... הגענו למסקנה שלא קרה כלום. באותו יום נלקח שווארץ (אחד האסירים בכלא) לרופא וכשחזר אמר שקרה אסון נורא: הרגו את חנה. לא רצינו להאמין לידיעה. הסתערנו על הדלת ודפקנו בה מתוך הסטריה. השומר שאל לפרש צעקותינו. שאלנו אותו אם נכונה הידיעה, והוא ענה בגסות כי הרגו בחורה יפה כבת 23."

אמה של חנה, קתרינה: " ב 7.11.44 הצלחתי להגיע אל משרד מפקד בית הסהר, הוא לא היה במשרדו. אמרו לי, שיצא לרגע ומיד יחזור. כשחזר בקשתי ממנו רשיון להתראות עם חנה. לאחר שניסה להמציא תירוצים מתירוצים שונים אמר לבסוף: כבר מאוחר. אין לך עוד מה לדבר עם בתך. כרעתי תחת גודל המהלומה. הבינותי שחנה איננה. באותם הרגעים המעטים שחיכיתי במשרד לשובו, רצח הוא אותה בעצם ידיו..."

שבוע לאחר מכן, 13.11 הוציאו את פרץ, ברכבת לגרמניה. הידיעה האחרונה שנתקבלה ממנו היא שב 18.12.44 נראה במחנה ריכוז ליד ברלין ובו עבד במפעל ליצור מטוסים. כנראה נרצח אח"כ בידי הגרמנים עם אלפי יהודים אחרים. עשרה ימים אחרינו נשלח מבית הסהר באותה דרך יואל פלגי. יואל פלגי: " עוד בטרם זזה הרכבת התחלנו קודחים חור בקיר הקרון... סוף סוף נבקע החור. השומרים התחילו לירות. כפי הנראה הרגישו בתנועה חשודה. איואן (אסיר שהיה עמו) ואני יצאנו ראשונים דרך החור, טפסנו על גג הקרון ועברנו על קרנות השומרים. רצינו להגיע אל קרונות הנוסעים ולהתערב ביניהם. כשהרכבת האיטה את מהלכה, קפצנו. למזלנו הרע נעמדה הרכבת והשומרים ירדו לבדוק. זחלתי אל מתחת לרכבת ושכבתי שטוח על הבטון בין הפסים. הרכבת זזה ועברה מעלי. איואן התגלגל לתעלה והצליח להסתתר מעיני השומרים... קפצנו, אני ואיואן מן הרכבת, במרחק של 25 קמ' בערך מבודפשט. היה ליל חושך והיה קשה להתמצא בסביבה. לפי מצפני הקטן קבענו את כוון העיר והתחלנו ללכת."

היחידי שנצל מבין שלשת הצנחנים שחדרו להונגריה - וגם זה

בנס, היה יואל פלגי.

בריחתו של יואל פלגי ופועלו

יואל פלגי מספר שהוא ואיואן הגיעו לבודפסט - בירת הונגריה. הוא יצר קשר עם המחתרת היהודית. הם עסקו בהצלת יהודים. התנקשו למנהיגים פשיסטיים, היו להם פטרולים מיוחדים של חברים לובשי מדים הונגריים שהתנפלו על אנשי משמר מפני שהוציאו להורג אסירים פוליטיים. כך הצילו רבים ממות. הוא עסק בעזרה ליהודים, בכל מקום, בכל אשר יכול. הוא מעיד: "שלחנו קבוצת חברים הונגרים תחת פיקוד חבר שהיה לבוש כקצין. הם הלכו לבית הסהר וה"קצין" הראה פקודה מזויפת עם רשימה של 132 איש, שיש להוציא מבית הסהר ולהובילם למקום אחר. בצורה זאת הצלחנו לשחרר 132 איש. אחת הפעולות העיקריות שלנו היתה ארגון ההגנה על הבתים שעמדו תחת חסות הצירות השויצרית ובהם היו מרוכזים אלפי יהודים. ... אחת הדאגות הרציניות שלנו באותו זמן היתה אספקת מזון לגטו. תשומת לב מיוחדת הקדשנו ליתומים שהוריהם גורשו או נרצחו. הקימונו בתי יתומים שאיחסנו 3000 ילדים. ... מצב הפליטים הוחמר מאד. שאלת הטיפול בהם הפכה לאחת השאלות המרכזיות והכאובות. מספר הנגועים הגיע למאות ואלפים. נצלתי את הקשרים שהיו לי עם כמה אנטי-פשיסטים. ... היו בידינו ידיעות שאלפים ורבבות של יהודים שנשארו בחיים במחנות ההשמדה נמצאים במצב של חוסר אוניס גמור ומרחפים בין חיים למוות. מאות מהם היו מתים יום יום. ... החלטנו להשתמש לעזרת יהודי המחנות בכל התקציב שהיה ברשותנו. כשהיתה הוואלוטה משתנה הינו עושים ספיקולציות בכסף וככה הצלחתי להכפיל ולשלש את סכום הכסף שעמד לרשותנו. ... השתדלתי מאוד גם בענין העלאת היתומים לארץ ולהעברת אנשים למרכזים קרובים יותר לפעולות העלייה לארץ. ... הקימונו נקודות על גבול פולין שעזרו לנידחים בכסף, בעזרה ראשונה, ובכל שאפשר לעזור. הקימונו שם בתי חולים ומעונות עזרה. ... הצלחנו לארגן מחדש את מערכת בתי היתומים שלנו, להקים מטבחי עם, ולקנות מכונית משא גדולה שהשתמשו בה עם ניירות מתאימים כדי להוביל מזון, כסף, ורפואות ליהודים במחנות שבאוסטריה והונגריה."

יואל פלגי עזר גם בארגון הבריחה להונגריה וממנה דרך אוסטריה לאיטליה

הצטרפותו המאוחרת של יונה רוזן

יונה רוזן: "ע"פ התכנית היתי אמור לחזור להונגריה אחרי

יואל ופרץ. אחרי יואל ופרץ היתה קבוצה של קנדים דוברי הונגרית שהיו צריכים לעבור וכשלישי אני. הקנדים עברו - אך בגלל איזשהו מלשין בקשר הפרוטקציונלי שיואל יצר כל מי שעבר לפני (יואל, פרץ וקבוצת הקנדים) נתפסו. אז אני קבלתי הוראה לחזור לקהיר. ולחזור כקשר אח"כ להונגריה. אבל באותה התקופה, בהרי פפוק, איפה שהיינו בנו הפרטיזנים מנחת לאוירונים, והייתי צריך עם אוירון כזה לחזור. אבל הגרמנים גילו את המנחת והפציצו ועברו שבועות שלא יכולתי לחזור לקהיר. כשחזרתי הרוסים כבר היו בשערי בודפסט - כלומר הונגריה שותררה כך שהחלט לא לקפוץ. תכף אחרי השחרור ב'45 חזרתי לבודפסט והייתי אחראי לארגון תנועת הבריחה הגדולה שבסופו של דבר הביאה להבאת אלפים ועשרות אלפים יהודים ממחנות בגרמניה, באיטליה, באוסטריה שהיו עצם חוד החנית לפתיחת שערי הארץ. הגענו לבודפסט, היה במקום יואל פלגי... הגענו למקום והינו צריכים לארגן בתי ילדים לילדים עזובים, ארגנו הכשרות, והדבר החשוב ביותר פתחנו את הגבולות... היו לנו נקודות לכל אורך הגבול הרומני ועם תעודות מזויפות השתדלנו להעביר אלפים. לבודפסט לא היתה אספקה מסודרת היות וחסר להם פחם להפעלת הרכבות. אז הצלחנו לדוגמא לארגן 2 רכבות שבועיות שיצאו מבודפסט לוינה עם נוער יהודי ילדים ויהודים שהיו מוכנים לצאת... והשלטונות שעוד לא היו עסוקים ביהודים היו עסוקים בפשיסטים..."

כסיכום אומר יואל פלגי על עבודתו הציונית, בדין וחשבון לבריטים - "לו הייתי אני קולונל אנגלי, הייתי גאה מאד שאחד מאנשי עזר להציל אלפי נפשות ואפילו אם הן נפשות יהודים." על הונגריה עצמה הוא אומר: "מבני משפחתי לא נותר איש. נמלטתי מעיר מולדתי, שכה אהבתי, ושנאה עזה מפעפעת בי. עברתי על פני הארץ כעובר על פני אדמה טמאה. ארץ בלי יהודים."

יואל פלגי הגיע לארץ, התגייס לצה"ל והיה מפקד יחידת הצנחנים הראשונה שהוקמה תוך כדי מלחמת העצמאות. (10.48)

סלובקיה

בסלובקיה שהיתה קדם לכן חלק מצ'כוסלובקיה, אך הגרמנים יצרו בה ממשל נפרד הנתון לתסותם, חיו כ - 90,000 יהודים. סלובקיה היתה בין הארצות הגרורות הראשונות שהשתתפו בתכניות השילוח של גרמניה. ממרץ 1942 החלו יוצאים משלוחים למוות במחנות מאלדנק ואושוויץ. כ 70,000 יהודים הושמדו.

פרשה קצרה ועקובה מדם היתה פרשת הצנחנים בארץ זו. בזמן שהצנחנים מא"י עמדו לצנוח בסלובקיה פרץ מרד מקומי נגד הגרמנים, וסלובקיה שוחררה בחלקה. בעקבות לכידתם של יואל פלגי, חנה סנש ופרץ גולדשטיין בהונגריה נחסמה האפשרות לחדירה דרך יוגוסלביה וסלובקיה המשוחררת בחלקה נבחרה לשמש ארץ מעבר להונגריה ולרומניה.

ב 16.9.44 צנחו לסלובקיה חיים חרמש מקיבוץ ניצנים, צבי בן יעקב מקיבוץ החותרים ורפי רייס מקיבוץ חוליות. רפי וחיים חרמש שיועדו להונגריה לא היו דוברי סלובקית והיו תלויים בצבי בן יעקב שיעזור להם. ומאוחר יותר הצטרפה גם חביבה רייק שהיתה אף היא דוברת שפת המקום. תפקידם היה לעזור לטייסים בריטיים תועים ולארגן תנועה יהודית במקום. הם צנחו באיזור גרמני כתוצאה מטעות נווט של הטייסים, ורצו לעבור לחלק המשוחרר בסלובקיה. הם הצטרפו לסלובקיים מקומיים והגיעו אתם ליעדם. בדרך הם סיפרו את מוצאם ותפקידם ליהודים שפגשו והפיחו תקווה בלב יהודים. חיים חרמש: " מצב היהודים היה קשה ללא נשוא. יהודים אלה היו ברובם משוחררי מחנות הריכוז. הם בלטו ברחובות בבגדיהם הבלים... הם הסתובבו ברחובות והגבירו בזאת את האנטישמיות, שהזדקרה למדי גם לפני כן. היהודי תמיד נמצא בתנועה: חפש עבודה, חפש מכרים או קרובים, חפש מזון וכו'. וכך התבלטו היהודים בין התושבים על אף מספרם המועט."

היהודים שהצליחו לברוח הסתובבו בשטחים המשוחררים בלי עזרה כלכלית ובסיס קיום.

שבוע אחרי הקבוצה הראשונה, ב 21.9.44 הגיעה לעיר חביבה רייק מקיבוץ מענית וחכתה כמה ימים לבחורים שהגיעו ברגל, ממקום צניחתם. בינתיים ארגנה חביבה מספר פעולות עזרה ליהודים. אלי שדמי: "... העלתה חביבה רעיון פנטסטי: לאסוף יהודים יתומים או

אפילו ילדים שיש להם רק אמא, ולנצל את המטוסים שבאו מברית המועצות והביאו את חטיבת הצנחנים הסלובקית, שיעבירו בטיסתם בתזרה את הילדים לקייב, לאוקראינה בכוונה להעלותם לארץ משם במסגרת עליית הנוער... חביבה ניסתה להשיג את הסכמת ההורים... היתה גם פגישה עם הרב אונגר שהיה מנהיגם של החרדים ביותר מקרב יהודי סלובקיה ואגודת ישראל. הוא שמע על בואם של הצנחנים ובקש להפגש עם חביבה. היא הסכימה ובתנאי מחתרת הם נפגשו, והוא אמר לה... בעולם הבא זכיתם כבר בזה שבאתם. אבל יש לי בקשה נוספת. שאם אתם מקימים מטבח ליהודים, דאגו גם שיהיה כשר." השליחים הקימו גם רשת של תנועת מעבר מפולין לסלובקיה לשם הברחת שבויים וטייסים של בנות הברית.

בסוף החדש, 30.9.44 הגיע גם אבא ברדיצ'ב, והביא שלשה משדרים. הוא יועד להגיע משם לרומניה.

חיים חרמש: "מהשחריו הלכי הרוח האנטישמיים נאלצנו לפנות... למיניסטר הפנים, כי יצא במלחמה נמרצת נגד גלויי האנטישמיות.

בסלובקיה היו שתי תנועות חלוציות פעילות ביותר: השומר הצעיר ומכבי הצעיר. חברי שתי התנועות הגיעו לשטח המשוחרר כי ראו אפשרות להלחם שם בגרמנים. שם יכלו להתגייס לצבא הצ'כוסלובקי או לפרטיזנים. התקימו יחידות פרטיזניות, שהרכבו רובן ככולן מיהודים. את היחידות היהודיות האלו לא החליפו בקו החזית כדרך שעשו עם שאר היחידות והן היו במצב של סכנה מתמדת. אנו יצאנו לשליחות במגמה להקים כח יהודי לוחם, אבל... הגענו למסקנה הפוכה: הצלת שארית הפלטה דורשת להוציא אותם משורות הלוחמים. גיוס לפרטיזנים פירושו השמדה."

התכנית היתה לפעול בבאנסקה-ביסטריצה עד שיהיה אפשר לחזור להונגריה. כשהונגריה נכבשה ע"י הנאצים אי אפשר היה משם לעבור לרומניה, אבא ברדיצ'ב לא ראה טעם לשבתו בסלובקיה ורצה לעבור ליוגוסלביה. למשלחת הבריטית היה רק מקום לאחד שהם יכולים להתדיר. חיים חרמש שיועד להונגריה גם הוא, הסכים שזה יהיה אבא ברדיצ'ב. אבא נסע עם המשלחת הבריטית בכוונה לחזור לרומניה. ב 26.12.44 נפל אבא ברדיצ'ב בידי הפשיסטים הסלובקים. בינתיים הלכה הטבעת הגרמנית והתהדקה סביב באנסקה-ביסטריצה. חיים חרמש: "התיאשנו מן האפשרות להגיע למחתרת היהודית שפעלה בברסטילבה. בגלל האנטישמיות ששררה בין האוכלוסיה וגם בין הלוחמים לא ראינו כל תועלת בהצטרפותם של הפליטים לאחד מן המחנות הלוחמים. הבטחנו לכן להקים ביערות שבהרים מחנה, שאליו יעברו

החברים הפעילים שישמשו גרעין לריכוז שאר הפליטים. בדקנו את המקום... והגענו למסקנה שנוכל להתגונן שם. "רפי רייס היה מפקד הקבוצה הפרטיזנית הזאת.

למחנה הזה אספו יהודים צעירים ללחום, ויהודים מבוגרים ונשים שעליהם צריך היה להגן, במספר שווה של לוחמים ולא לוחמים. דווקא היהודים המקומיים לא רצו להכביד על עצמם ולהגן וללחום גם בשביל זקנים וחולים. אלי שדמי: "אנשי המקום התנגדו לזה ואמרו שאי אפשר לקיים בהרים יחידה עם מעמסה של נשים וזקנים." השליחים מא"י שכנעו אותם לקחת איתם גם את המבוגרים. זהו מעשה הומניטרי חשוב שיזמו השליחים מהארץ, שקשה למצוא כמותו. השליחים הכינו אהלים, מזון, נשק והעלו איתם להרים יהודים ע"מ להגן על עצמם. כי דרך אחרת לא היתה.

כעבור שבוע, בעוד בנית הבונקרים עדיין בעיצומה, באופן לא צפוי הגרמנים התקיפו בחסות ערפל כבד את המחנה והרגו שבעה אנשים. חיים חרמש היה אז בבונקר והוא ניצל, השליחים האחרים מא"י ברחו מהמחנה. רפי, צבי וחביבה התכוונו להצטרף אל הצבא הצ'כוסלובקי ונפלו בטעות לידי רוסים בוגדים.

דר' טיבור טירולר (יהודי סלובקי שברח עם הצנחנים וניצל):
"הגענו אל הרכס הדרומי של הרי הטאטאר הנמוכים. לפתע הבחנו באיש רוכב על סוס. הסתתרנו ואח"כ המשכנו בדרכנו. אחרי הצהריים קלט צבי, מזריך הקבוצה מילים רוסיות ממרחק מה. מיד שמענו גם אנחנו שיחה שהתנהלה ברוסית מאחורי אחת החורשות. התחלנו לרוץ למטה, אולם כאשר יצאנו לשטח הגלוי נוכחנו שמרה היתה טעותנו: נפלנו היישר לידי הס.ס. האוקראיני. לאחר רגעים מספר נלקחו שלושתם – רפי חביבה וצבי, באוטו מיוחד... מסופר שכל חברי המשלחת נורו בקרמינצקה ואמנם נמצאו שם, בקבר המוני, כמה 'קצינים אנגלים'...".
מכתבו האחרון של רפי רייס מהכלא מתאר את כל התייחסותו ליציאתו ושליחותו לאירופה:

"...לפי כל הסימנים הגעתי, אם לא למטרתי, אז בוודאי לסוף חיי. הדבר נשמע כ"כ בנאלי, שבעל כרחי אני נאלץ לצחוק... איני עייף כלל מהחיים, אבל חייתי מטפיק כדי שאוכל להפרד מכם בשקט לפני מנוחת הנצח. אבקשכם לא להתיחס לדבר בצורה טראגית ביותר. למרות שכאן מדובר בי... איני דורש לעצמי כל מצבה אחרת מלבד הרגשה זו, ואף מתנגד אני שיעשו ממני גיבור לאומי. אני היודע, כי לא היתה זאת גבורה כלל... זהו זרם עצום של ההולכים למוות. מחר אצטרף אליהם, או יותר נכון: נצטרף, כי יחד עמי הולכת חביבה ממענית.

אל תבכו אותי. כי הלכתי בדרכי בעינים פקוחות. אני בטוח בעצמי ואיני מתחרט אף על צעד אחד מאלה שעשיתי...

רפי."

חיים חרמש, ברח בזמן ההתקפה ההיא ונשאר חפשי ביערות עם עוד יהודי. הוא והיהודי השני בנו להם בונקר קטן עם קצת מזון והחזיקו ככה מעמד. לילה אחד, הם גילו שהם קבורים בבונקר תחת שני מטר שלג. אחרי חמש שעות של עבודה הם הצליחו לצאת, שוב ניצלו ממות - ופגשו באקראי פרטיזנים והצטרפו ליחידתם. עם הפרטיזנים יצא להם לירות, לפגוע, להרוג ולחבל בגרמנים. חיים חרמש: "...התרכזה פעולתנו הצבאית בהתקפות על שיירות הגרמנים הנסוגים מהחזית. ...כאן נודע לי מפי אחד הפרטיזנים היהודים בני פולין שבין התותחנים הסובייטים נמצא סרג'נט יהודי. הוא שמע על המצאותו של קצין יהודי מא"י ורצה מאוד להפגש איתי. בקרתי אצלו. הוא בקש ממני בראשית דבריו לספר לו על א"י. אמרתי לו שאין זה קל. בקשתי ממנו איפא שישאל שאלות. נדהמתי כשפתח בשאלה "המאמין אתה כי אלוהים ברא את חוה מצלעו של אדם? ... סיפרתי לו על בנין הארץ השוממה, על תנועת העבודה, על ההתישבות הקיבוצית...". חיים חרמש שמש כמתורגמן בצבא הפרטיזנים. אבל הוא בכמה פעמים הציע עצמו לעזור בתרגום בין הקצינים כדי "להיות בעניינים" וגם לפעמים, כדי "לתרגם" את מה שהוא רוצה שיגידו ובכך להשפיע על מהלך העניינים... חיים חרמש: "כל היהודים שהספקתי לדבר עמם הביעו את רצונם לעלות לא"י, ובשום פנים לא רצו להשאר במקום שבו ראו במו עיניהם את מעשי השמדה.

ב 25.2.45 הגיע לקווי הצבא האדום, משם הועבר, עם כל שאר הלוחמים הזרים דרך פולין לאודסה, ומשם באמצעות משלחת בריטית הגיע חזרה ארצה.

אוסטריה

באוסטריה לפני עלות הנאצים לשלטון היו 600,000 יהודים. לאחר עליית הנאצים החלה מנוסה המונית ועד סוף המלחמה בשנות ההשמדה מספרם פחת ל- 5000.

לאוסטריה יועד רק צנתן אחד, והיגיע עוד אחד באופן לא מתוכנן. דן לנר מקיבוץ נאות מרדכי, שרת קדם לכן בפלמ"ח. בסוף אפריל 44 הוא צנח בצפון יוגוסלביה, בגורינציה שבסלובניה, ע"מ להגיע משם לאוסטריה. (באוסטריה היה מסוכן לטוס ולהצניח אותו). הוא הגיע אל חבורת פרטיזנים שתפקידה היה לגייס פרטיזנים ולהפעיל תנועת מחתרת שכבר היתה קיימת, והצטרף אליה. ביוגוסלביה הוא הסתובב עם פרטיזנים ונלחם בגרמנים. הוא הדריך את הפרטיזנים בנשק אנגלי, והיה החבלן שלהם, שכן היה היחיד שעבר קורס חבלה. אחרי שחצה את הגבול לאוסטריה היה לו תפקיד של איסוף מידע על שטח מיועד להפצה: התעשייה שם, הרכבות, הגשרים, והכבישים, והעברה באלחוט את המידע שאסף למפקדה הבריטית. אח"כ הדריך מלמטה ועזר למפציצים וכוונם למטרה, ודווח אם הצליחו בפיצוץ או לא.

הוא עזר בשחרור שבויים. רוב הזמן הלוחמה היתה פרטיזנית עם פרטיזנים מקומיים. הסתובבות ביערות וירי בגרמנים עוברים, בקבוצות גרמנים, ובריחה מגרמנים עוברים. היה לו תפקיד של הובלת חייל של בנות הברית לגבול ולעזור לו לעברו.

פעם אחת הוא נשבה בידי הגרמנים. זה היה בתקופת החורף כשכל היערות היו מושלגים. הגרמנים קשרו את ידיו והוליכו אותו איתם. הוא כל הזמן נפל בשלג ושחק את המסכן ועומד למות, ועכב את השיירה שהיה לה חשוב להתקדם מהר. כעבור חצי שעה שוחרר.

דן לנר : "כמה מלים של סיכום : מבחינה צבאית מלאתי את שליחותי על הצד הטוב ביותר. מבחינה יהודית לא ניתן לי לעשות דבר משום שלא פגשתי כבר ביהודים בסביבות בהן פעלנו. מאוחר מדי הגעתי למטרה."

בחורף 44 חזר דן לנר בשלום ארצה.

חיים ולדנר מת"א יצא אף הוא לאוסטריה, אחרי שהיה באטליה והדריך שם סוכנים, סדר תעודות, אסף אינפורמציה, תרגומים וכו'. הוא יועד להונגריה אך אי אפשר היה להגיע לשם. באוסטריה תפקידו היה להקים קשר עם מחנות שבויים, לגלות שבויים שברחו ולמצוא

סוכנים אבודים. הוא הגיע לאוסטריה כשהצבא הגרמני נסוג משם (מאי 45).

חיים ולדנר: " עניני השבויים בשטח הכיבוש הבריטי התנהלו אז ע"י קולונל בריטי צעיר ואני הייתי המתורגמן שלו. " הוא היה במחנות שנשבו שם אנשי גסטאפו וס.ס. והם מררו את החיים לאנשי הגסטאפו. הם גם הצילו יהודים. חיים ולדנר: "בין הפועלים היו גם 564 בחורות יהודיות. שהובאו לעבודות כפייה מהונגריה ופולין... אורגן שרות ריגול בתוך בית החרושת. ולתברנו היו ידועות כל ההוראות שאנשי הס.ס. היו מקבלים. בין היתר נודע להם שאנשי הס.ס. קבלו פקודה שבמקרה של נסיגה או כניעה עליהם לפוצץ את בית החרושת. את הפועלים עליהם להוציא מן המקום. אך את 564 הבחורות היהודיות הם חייבים להשאיר בפנים... ברביעי במאי, בבקר כאשר האמריקנים היו 30 קמ' מהעיר נשמע אות האזעקה ואנשי הס.ס. התחילו להוציא מביהח"ר את כל הפועלים, פרט לבחורות היהודיות... אנשינו תפסו את האחראי לפיצוץ ביהח"ר והכריחו אותו לגלות היכן טמן את חמרי הנפץ. אנשי ס.ס. שנשבו הכרחו לפרק את המטענים. סטאופר סיפר כי הבחורות היהודיות התנהגו בשקט ובמשמעת ומיד לאחר השחרור הקימו במקום מטבח ציבורי. כעבור זמן קצר העברו לבית מלון על שפת אגם יפה. סטאופר נתחבב מאד על התושבים והם בחרוהו מיד לאחר השחרור כראש העיר. "

בולגריה

בולגריה במלחמת העולם הראשונה נשארה נייטרלית עד שנת 1941. אז הצטרפה למעצמות ה"ציר". אז גם ננקטו צעדים אנטי יהודיים חמורים כחלק ממדיניות שיתוף פעולה עם הגרמנים: כליאה בגטאות, איסור עבודה במשרות ציבוריות ונשיאת הטלאי הצהוב. דעת הקהל הבולגרית התנגדה לפעולות האנטישמיות ובולגריה סרבה למסור את יהודי בולגריה עצמה, לכן הסגירה רק את היהודים בשטחי הכיבוש הבולגריים ביוון.

התקיים מגע מדיני עם הפרטיזנים הבולגרים, ע"מ להצניח שם שליחים, אך לא הגיעו לידי הסכם, לא היו תעודות ומדריכים. עוד לפני סיום ההכנות להחדרת השליחים, בולגריה נכנעה לרוסיה. רק אחרי הכניעה יצאו אהרון בן יוסף מת"א ויוסף ורון מקבוץ יקום לסופיה בירת בולגריה במסווה של עיתונאים. משימתם של הצנחנים, הנוספת על זו של הצלת יהודים - שחרור שבויים של בנות הברית לא נתאפשרה מכוון שהשבויים של בנות הברית, היו תחת פיקוח רוסי חמור. על כן פעילותם התרכזת בהצלת יהודים בלבד. אהרון בן יוסף ויוסף ורון החלו להעביר עולים ופליטים מבולגריה לרומניה ומשם לתורכיה. כמו כן, ארגנו מחדש את ההסתדרות הציונית, והקימו מחדש את תנועת הנוער ה"חלוץ". השניים פעלו בבולגריה מספטמבר 44 עד דצמבר 44.

סיכום

הצלחות השליחים מא"י

- סיוע להתארגנות יהודית בשלב המעבר שעד כניסת הרוסים לאירופה או עד השחרור.
- סיוע במקומות שהנהגה היתה חסרה.
- טיפלו בפליטים ושבויים חברי תנועות נוער שמהן יצאו הצנחנים עצמם.
- שמשו כ"תריס" גנד הקומוניזם המפתה.
- *** אין להעריך את מפעלם מבחינה צבאית, כי המפעל הצבאי היה רק המס ששלמו לבריטים.

אותם מעטים (32) שיצאו מאוחר מדי ומעט מדי (ולא יכלו להביא רווח מדיני או ליצור מרד) היו פרי נסיונות שהחלו בשנת 2-1941 ותחילת 1943, כשהסוכנות בקשה לשלוח 1000 איש, נבחרו מתוך 240 מעמדים 32 איש. זה היה סוף המו"מ עם הבריטים - שאז עוד לא אמרו מאוחר מדי אלא נסו בכל דרך להגיש עזרה. אמרו בכל זאת, מה שאפשר לעשות נעשה. אע"פ שהיחת הצלחה יחסית בתפקיד המעשי - טיפול בפליטים והצלת רבים והעלאתם ארצה, עצם הופעתם של השליחים עודד את היהודים בגולה להתזיק מעמד. למעשה זוהי פעולה סמלית של יד מושטת מא"י. (אע"פ שהרעיון היה באמת ללחום בנאצים עם כוחות גדולים). על חשיבות פעולה זו מעיד עקיבא ניר, לוחם פרטיזני בסלובקיה שקבל את פני חביבה והיכירה עוד מקודם: " באו מאוחר. אבל עצם בואם אני חושב שזה היה בשבילנו דבר שללא ספק השפיע השפעה עצומה וההשפעה הזו באה לידי בטוי אחרי המלחמה כשכמעט כל הנוער היהודי הסלובקי הצטרף לתנועות הנוער ועלה ארצה וזה לא מקרה שהדבר הראשון שעלה מתנועת השומר הצעיר היה דור גדוד להבות חביבה והקים את קיבוץ להבות חביבה זה לא מקרה. על הצנחנים ועל גבורתם אנחנו חנכנו את הדור הראשון בכל תנועות הנוער. חנכנו על אות הגבורה של אנשים שבאו מהעולם החפשי להושיט לנו יד." הצנחנים ארגנו את העליה ברומניה ובולגריה, ארגנו את החיים הציוניים עם תום הקרבות. יש וכוח עד כמה היה יעיל מה שהסוכנות עשתה. הסוכנות היהודית עשתה את המקסימום שיכלה במסגרת האפשרויות

שהיו אז. גייסה אנשים לצבא הבריטי, עזרה לקהילות בכספים. היתה הצעה להחליף יהודים בסחורה שתעבור לגרמניה, "משאיות תמורת דם". משאיות לרומניה או כספים לגרמניה, תמורת יהודים. היה גם מו"מ שהיהודים בקשו שבנות הברית יפציצו את מחנה אושוויץ והן לא הסכימו משום מה.

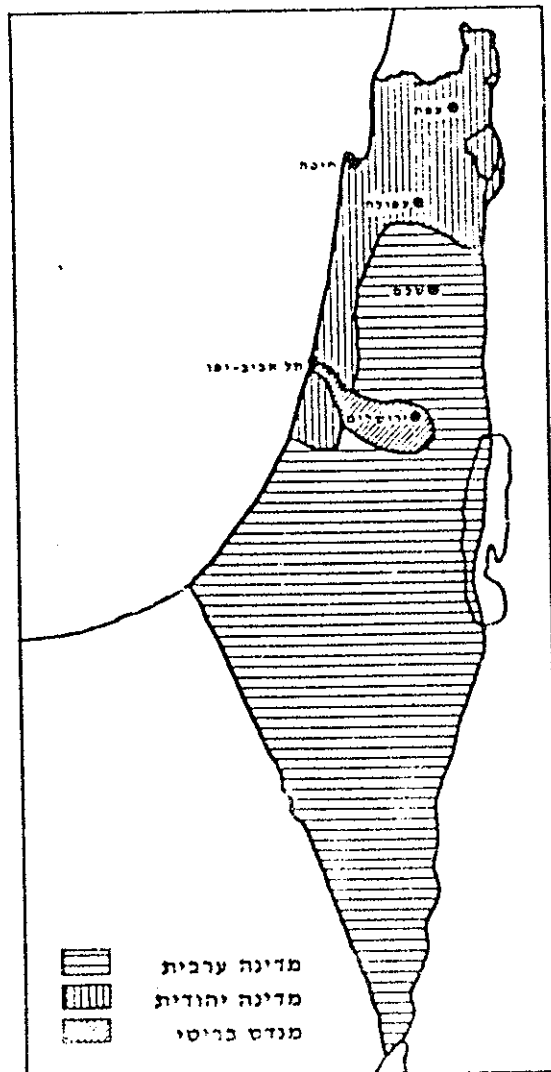
אי אפשר לומר שלישוב לא היתה מספיק נכונות, שלא עשה כל מה שהיה יכול. האשמים - או רב האשמה בכך שהעניין לא התבצע בהקפו המתוכנן וזמן המתכנן הם הבריטים. גבורה אישית של לוחמים, מופת יחידים של כל שליח ושליח נראתה לעין. מבחינת היהודים מפעל הצנחנים לא יכול היה להצליח יותר.

חלק ג'

נספחים

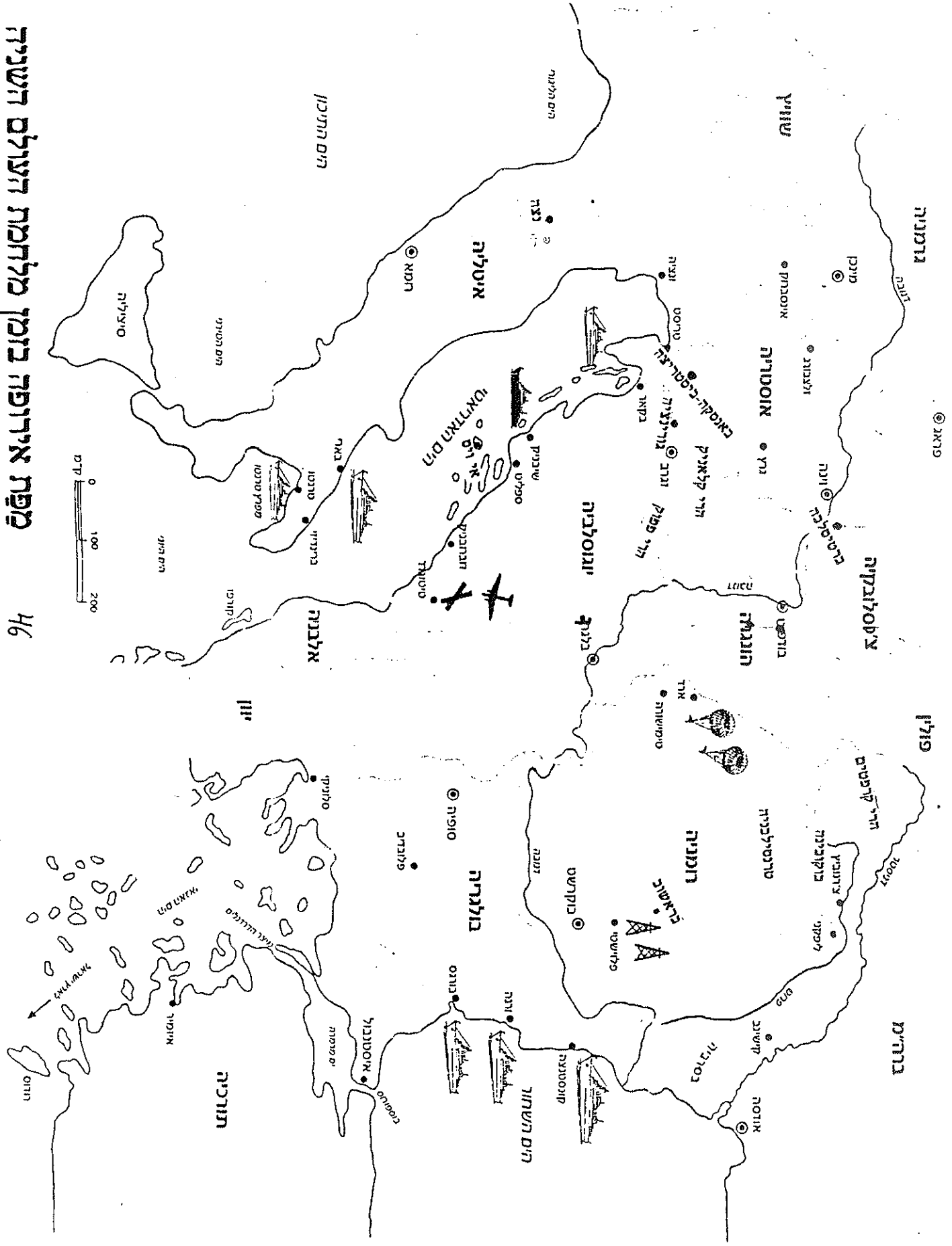
הצעת חלוקת הארץ של ועדת פיל 1937

- א. מדינה יהודית - על פני כחמישית משטחה של ארץ ישראל מערבית לירדן - שתכלול את הגליל, את עמק יזרעאל, את מרבית שטחיו של עמק בית שאן, ואת שפילת החוף מראש הנקרה בצפון ועד לבאר טוביה בדרום.
- ב. מדינה ערבית - שתכלול את מרבית שטחיה הנותרים של ארץ ישראל המערבית, וכן את עבר הירדן המזרחי.
- ג. שטח מנדט בריטי - שיתרכז בעיקר בירושלים, בית לחם וסביבותיהן, ואשר יתחבר בפרוזדור עם נמל יפו. לשטח המנדטורי החדש ישתייכו גם מובלעות קבועות בנצרת ובעקבה, וכן מובלעות זמניות בטבריה, בחיפה ובעכו.

מפת אירופה בזמן מלחמת העולם השנייה

46

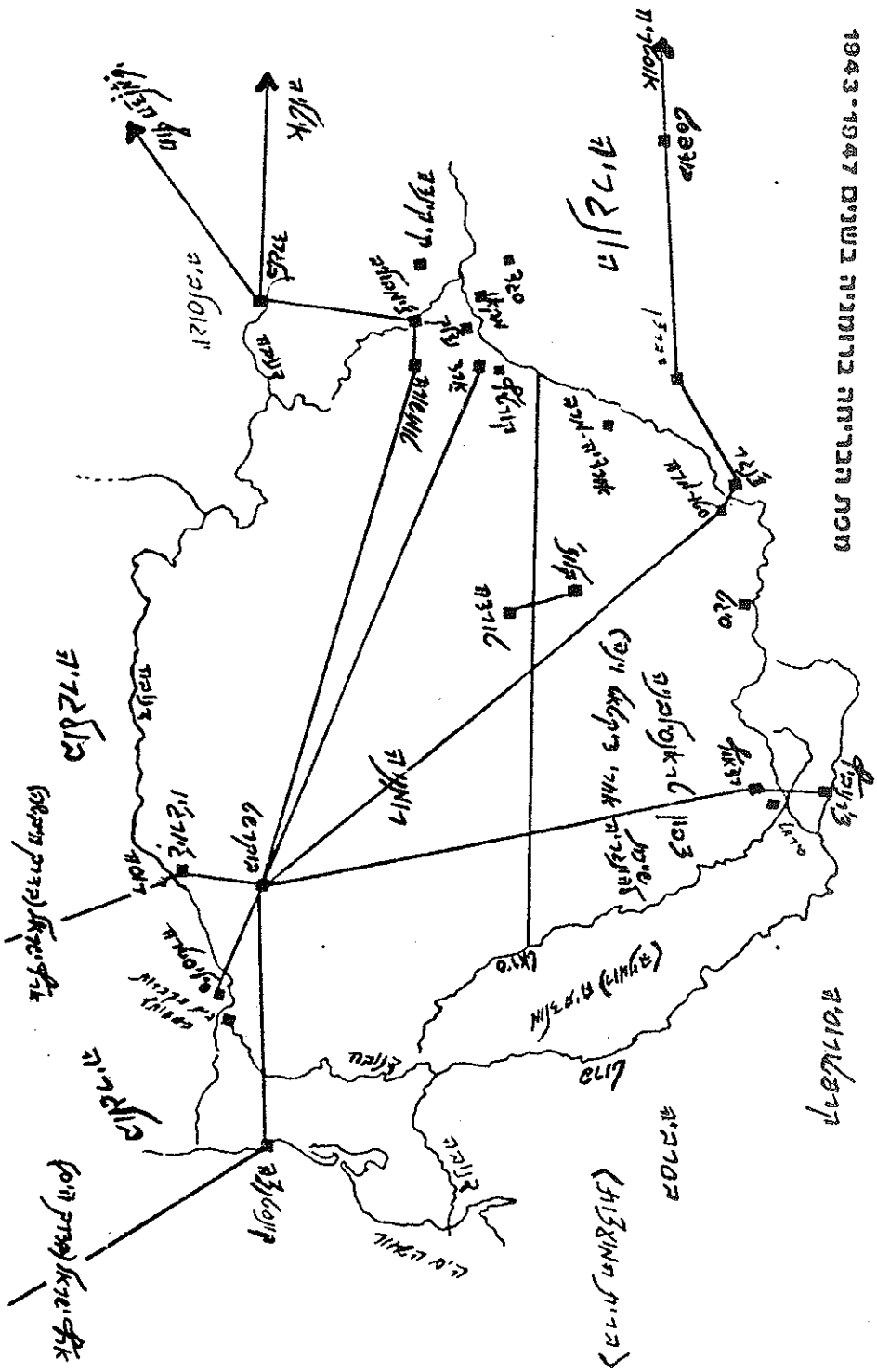

רשימת הצנחנים/השליחים לאירופה הכבושה במלחמת העולם ה-II וארצות צניחם

שם	ישוב	ארץ צניחה	הערות
1. אריה פיכמן-אורני	בית אורן	רומניה**	נתפס, יצא בשלום וחזר ארצה
2. יהודה גוקובסקי-אחישר	יגור	רומניה**	נתפס, יצא בשלום וחזר ארצה
3. ניסים טסה-ארזי	שער העמקים	יוגוסלביה*	
4. יצחק (מנו) בן אפרים	שמיר	רומניה**	
5. צני גרינהוט-בן יעקב	החותרים	סלובקיה	נתפס והוצא להורג
6. אנא ברדיצ'ב	במאבק	יוגוסלביה (לסלובקיה)	נתפס והוצא להורג במחנה מטהאוזן
7. פרץ גולזשטיין	מעגן	יוגוסלביה (להונגריה)	נתפס ועקבותיו אבדו
8. ישעיהו טרכנברג-דן	ניר עם	רומניה**	
9. ראובן דפני	עין גב	יוגוסלביה*	צנח פעמיים מעבר לקווי האויב
10. דב ברגר-הררי	בית אורן	רומניה**	
11. אלי זוהר	גת	יוגוסלביה	
12. חיים קאסאש-חומש	ניצנים	יוגוסלביה וסלובקיה**	צנח פעמיים מעבר לקווי האויב
13. אריה (ריקו) לופסקו	שריד	רומניה**	נתפס, יצא בשלום וחזר ארצה
14. דן לנר	נאות מדכני	יוגוסלביה (לאוסטריה)	נתפס באוסטריה, ברח וחזר ארצה
15. יצחק מקרסקו	אבוקה	רומניה**	נתפס, יצא בשלום וחזר ארצה
16. אנצ'ו חיים סירני	גבעת ברנר	איטליה הכבושה	נתפס והוצא להורג בדכאו
17. חנה שנס	שדות ים	יוגוסלביה (להונגריה)*	נתפסה והוצאה להורג בהונגריה
18. רחבעם זבלודובקי-עמיר	יבניאל	יוגוסלביה*	צנח פעם ונחת פעמיים במטוס מעבר לקוויים
19. שלום מינצ'י	גת	יוגוסלביה*	
20. יואל נוסבאכר-פלגי	מעגן	יוגוסלביה (להונגריה)*	נתפס בהונגריה, ברח וחזר ארצה
21. ברוד קמינקר-קמין	ניר עם	רומניה**	
22. אוריאל (מילו) קנר	רוחמה	רומניה**	
23. פרץ רוזנברג	בית שערים	יוגוסלביה*	הראשון שצנח
24. יונה רוזנפלד-רוזן	מעגן	יוגוסלביה*	
25. רפאל (רפי) רייס	חוליות	יוגוסלביה וסלובקיה**	צנח פעמיים, נתפס והוצא להורג
26. חביבה רייק	מענית	לא צנחה	הונחתה במטוס בסלובקיה, נתפסה והוצאה להורג
27. חיים (מימי) בן שושן	גבת	מצרים	
28. צדוק דרוגונייר דורון	ניר עם	איטליה	
29. אפרא דפני	עין גב	איטליה	
30. חיים ולדנר-יערי	תל אביב	איטליה	
31. ששון פנקס	יקום	מצרים	
32. יעקב שפירא	מעוז חיים	איטליה	
33. שוריקה ברוורמן	שמיר	לא צנחה	הונחתה ליוגוסלביה, יועדה לרומניה
34. אהרון בן יוסף	תל אביב	תורכיה	
35. יעקב הובר	נס ציונה	מצרים	
36. יוסף ורון	יקום	תורכיה	
37. פנחס קליימן	כפר חיטים	מצרים	

* הגיע בצניחה אל פרטיזנים
* הגיע בצניחה עורות לשטח כבוש

תוכנית הבריחה ברחובות בשנים 1947-1943

יונה רוזן מספר על פעילותו

איך הגעת לשליחות הזאת?

יונה: הייתי בקורס מ"כ של הפלמ"ח, בקבוצת כינרת, ובאחד הערבים הופיע יענקלה סלומון מפקד הפלי"ם והציע לי לקבל על עצמי את התפקיד לצנוח מעבר לקווי האויב. תשובתי היתה חיובית. משימתי הראשונה היתה לגייס לתפקיד עוד דוברי הונגרית.

הרבה פעמים שואלים אותי איך זה שהסכמתי לצאת לתפקיד כה מסוכן. התשובה היא שבאווירה של אז כאשר כל הישוב היה נכון להקריב להתגייס ולהלחם, אנחנו שהיינו בפלמ"ח, היינו קצת מיואשים מהעובדה שכמעט ולא תרמנו לישוב. חלק מהחברים התגיסו מהקיבוץ לצבא הבריטי והיו קצת במצרים, לנו היתה הרגשה שהם תורמים רבות למאמץ המלחמתי ואילו אנחנו היינו בקיבוצים, עבדנו והתאמנו בלי להגיע לפעולות מלחמתיות. אז כשהיגיעו לארץ הידיעות הראשונות על מצבם הקשה של היהודים בארצות הכבושות, התנדבנו לתפקיד. הרגשנו חובה לעזור למשפחותינו, לחברי התנועה, וליהודים בכלל.

משפחתך נשארה בחו"ל?

יונה: הורי ורוב חברי התנועה נשארו בחו"ל.

ספר קצת על חנה סנש.

יונה: דמות מוכרת. את חנה הכרתי לפני התנדבותנו לתפקיד. היא עם גמר לימודיה בנהלל [חוות הכשרה חקלאית] חיפשה קיבוץ להצטרף אליו. בהזדמנות אחת היא באה לבקר בקיבוצים גשר וגנוסר, לבדוק את תנאי הצטרפותה. בדרך בין גשר לגנוסר ביקרה באחד הערבים אצלנו בחצר כנרת. חברי הטילו עלי את התפקיד לנסות לשכנע אותה להצטרף לקבוצתנו בהקמת קיבוץ (לימים - הינו קיבוץ מעגן). היתה לנו שיחה של שעות ובסיכומה היא אמרה: "אתם חברה מצוינת אבל אני מבקשת להצטרף לקיבוץ שתבריו הם בני הארץ כדי שאדע עברית כמו שאני יודעת הונגרית." [קבוצת מעגן היתה מורכבת כולה מעולים מהונגריה] -כידוע בסופו של דבר חנה הצטרפה לקיבוץ שדות ים.

איך חנה הצטרפה לשורות המעמדים לצניחה?

יונה: בסיס פלוגות הים של הפלמ"ח היה בשדות ים. יענקלה סלומון הסביר לי שעלי לגייס לתפקיד דוברי הונגרית שיוכלו להופיע בהונגריה כמקומיים. ואני הייתי בא מדי פעם לשדות ים למסור דין וחשבון ליענקלה סלומון על פעולותי ובאחת ההזדמנויות של ביקורי

פגשתי אותה והצעת לי לה את התפקיד. ביומנים שלה אפשר היה לקרוא שחנה היתה מוטרדת ממצב יהודי הונגריה ומחפשת דרך להגיע אליהם כדי לעזור לאמה, משפחתה וחבריה. לכן גם היא קבלה על עצמה את התפקיד.

מה היתה תכנית הפעולה?

יונה: התכנית של ההנהגה הלאומית (מפקדת ההגנה והפלמ"ח) היתה להצניח בעזרת הבריטים פלוגה לכל ארץ כבושה ע"י הנאצים. במו"מ מאוחר יותר דובר על מחלקה.

לי, על כל פנים, היו 30 מועמדים, ע"פ התכנון המקורי. קבלתי יום אחד טלפון ממשה דיין (הוא היה ממונה כמפקד לפעולות ההצנחה מטעם מפקדת ההגנה) לבחור חמישה מועמדים (!!!) שיופיעו בפני המשלחת הבריטית לאישור יציאתם. הבריטים אישרו חמישה מועמדים דוברי הונגרית ומספר דומה של דוברי רומנית וגרמנית. בסופו של דבר מכל התכנית הגדולה יצאנו בודדים. בערב פסח 1943 יצאנו 14 אנשים לקהיר כדי להכשיר אותנו לתפקיד.

מהו התדרוך שקבלתם?

יונה: בארץ, לפני יציאתנו וקבלנו תדרוך איזולוגי מההנהגה הלאומית: בן גוריון, משה סנה, ישראל גלילי, אליהו גולומב, משה דיין ונתן פלד (מנהיג הקיבוץ הארצי וחבר מפקדת ההגנה) בדירתו של יצחק שדה מפקד הפלמ"ח. מטעם הבריטים עברנו: קורס צניחה ברמת הכובש ובמצרים קורס לאלחוט והכרת נשק האויב. הקבוצות שהתנדבו אחרינו הוכשרו בצורה יסודית יותר. בקהיר הרגשנו שלא כ"כ מכינים אותנו, בזבזנו המון זמן. היו שם שלושה מדריכים ארץ-ישראלים: בהתחלה היה פרץ רוזנברג (הוא צנח כבר בתחילת שנת 1943 ויצר לראשונה את הקשר המסודר בין הפרטיזנים לבין מפקדת הבריטים) היו גם מא"י רחבעם עמיר ויעקב שפירא. לפעמים הראו לנו נשק גרמני או טנקים, אבל באופן יסודי לא הכינו אותנו. באחת ההזדמנויות כשאלו גולומב עבר בקהיר, התלוננו בפניו שלא מאמנים ומכינים אותנו כראוי. טענת הבריטים היתה שאין צורך בהכנה מיוחדת, מכוון שתפקיד השליחים הינו רק לתאר את מה שהם רואים ולא יותר. אבל אליהו גולומב הבהיר לנו את חשיבות השליחות, אנחנו צריכים להגיע אל אחינו מעבר לקווי האויב. ואנחנו תלויים בבריטים. לנו אין דרך אחרת. אליהו שחרר שישה אנשים שלא היו מוכנים בתנאים אלו לצנח.

עם מי צנחת ואיפה?

יונה: הבריטים דחו את בצוע הפעולות במשך שנה ובגלל זה צנחנו רק ב 13.3.44. מקהיר טסנו לדרום איטליה בליווי של אנצ'ו סירני.

מדרום איטליה צנחנו אבא ברדיצ'ב, חנה סנש, ראובן זפני ואנוכי בליווי קצין בריטי (איון קראו לו) אל הפרטיזנים ביוגוסלביה. צנחנו אל הפרטיזנים. זאת צניחה "בטוחה" יותר מצניחה עוורת. צניחה "בטוחה" זו צניחה שמישהו מחכה למטה ונותן לך הגנה צבאית ומזון. הפרטיזנים גם מסמנים לטייס היכן להצניח את האנשים (ע"י מדורות) כך שאי אפשר לטעות בזהוי המטרה. לעומת זה, פירושה של צניחה עוורת היא שאף אחד לא מחכה למטה ומסתדרים לבד. אנחנו צנחנו אל הפרטיזנים ולא צניחה עוורת היות ובסתיו 1943 הטייסים שהצניחו שני חברים מרומניה בצניחה עוורת טעו בזהוי המטרה בכ 60 קמ'. צנחו אחד נחת על גג בית ושבר רגל. השני נפל לחצר משטרה. כמובן שהם מיד נעצרו ובעקבות הצניחה הזאת היה ויכוח קשה בינינו: אמרנו שאי אפשר לסמוך על הטייסים אם הם טעו בניווט עד כדי כך, ויש להעדיף את עזרת הפרטיזנים. גם חשבנו לעבור את הגבול להונגריה בעזרתם.

אחרי שנחתתם מה עשיתם?

יונה: התקדמנו כל הזמן אל הגבול ההונגרי. היתה משלחת בריטית על הגבול ההונגרי, והיתה משלחת אמריקאית 160 קמ' מהגבול ההונגרי בעומק יוגוסלביה. היינו צריכים להעזר באחת המשלחות בכדי לחצות את הגבול להונגריה. הבריטים היו אלה שהתמצאו והכירו את התנאים והם טענו שלא נוכל להתקדם ולעבור את הגבול בגלל מצב המלחמה והתנאים האסטרטגיים. האמריקאים, שהיו יחסית חדשים ביוגוסלביה ולא הכירו את התנאים שם, טענו שאפשר לעבור. חשבנו שהבריטים מוסרים שאי אפשר לעבור מפני שהם עוינים אותנו ולא בגלל תנאים אסטרטגיים או ביקטיביים. בדיעבד אומר, שהבריטים ידעו היטב מהם התנאים. אבל אנחנו רצינו להאמין לאמריקאים והגענו אל המשלחת שלהם ע"מ שיעזרו לנו להגיע ולעבור את הגבול. כי שהם היו מרוחקים 140 קמ' מהגבול הפסדנו זמן רב בהליכה.

כשהתחלנו להתקדם הפרטיזנים שהיו באיזור עצרו בעדינו בגלל הקרבות שהתנהלו שם. הם בקשו מאיתנו בינתים לפתוח את מכשירי הקשר ולארגן להם עזרה בתור משלחת בריטית. אנחנו ארגנו להם מיד את הקשר עם בנות הברית וכן הצנחת נשק תרופות ובגדים. מצבם של הפרטיזנים היה קשה מאוד. אנשים רבים נפצעו היה מחסור בביגוד ובשמיות. לפרטיזנים היה אינטרס שנשאר אתם, כי עזרנו להם בתור משלחת בריטית. על כן טענו שאי אפשר להתקדם צפונה.

ב 19.3 התקבלה הידיעה על כיבוש הונגריה ע"י הגרמנים. זה השפיע עלינו קשה מאוד. רצינו להגיע להונגריה כמה שיותר מהר ע"מ לעזור ליהודים. הפרטיזנים דרשו שנמתין עד שהקרבות יסתיימו. חנה

אמרה שלא בא בחשבון להמתין עוד. עלינו להתקדם. התפתח בינינו ויכות ובסופו של דבר המשכנו להתקדם. בעוד אנו מתקדמים לשטח פרטיזני משוחרר מפקד הפרטיזנים בקש מאיתנו עקב האוירה האנטישמית לא לגלות שאנחנו יהודים מא"י אלא להופיע כאנגלים. ההסבר לבקשה זו נעוץ בכך שהפשיסטים טוענים שהפרטיזנים קשורים אך ורק בקומוניזם וביהדות העולמית. ואם גם אנחנו נופיע כמשלחת צבאית יהודית, זה יהיה אישור נוסף לכך שהפשיסטים קשורים ליהודים ולקומוניסטים. זה היה בעצם מלחמה על דעת הקהל הקרואטי.

לנו היה מאוד קשה להופיע כאנגלים בריטיים, בזמן שפה בארץ היתה מלחמה נגדם על הספר הלבן ובעד עליה הגנה והתישבות. חנה התנגדה בתוקף, אך בסופו של דבר הסכימה וכפשרה הופיעה כיהודיה מאנגליה.

בשטח המשוחרר הזה פגשנו עשרות יהודים מבוגרים ששחררו ע"י הפרטיזנים ממחנה העבודה ראב, מתנה איטלקי. זה המקום בו נפגשנו עם יהודים רבים, לא בודדים מזדמנים. היה באפשרותנו לעזור להם באופן ממשי. מצבם היה קשה היות והפרטיזנים היו ניידים והם היו נטל על הפרטיזנים. היהודים האלה הרגישו את עצמם די מושפלים. אנחנו נתנו להם אספקה מסודרת של אוכל וסיגריות (אז סיגריות היו שיא הלוקסוס!) וזה רומם את רוחם. סיפרנו להם על ארץ ישראל. נתנו להם נפולאוניס. נפולאוניס זה כסף של זהב שעובר ושווה בכל התקופות. ובעיקר במלחמה כאשר גבולות משתנים. עזרנו להם להתלץ מיוגוסלביה והם הגיעו ברובם לדרום איטליה. המבוגרים הגיעו דרך דרום איטליה ארצה.

התפקיד השני שמלאנו היה מטעם הבריטים והוא הצלת טייסים וצוותי אויר. באותה תקופה האמריקאים התחילו להפציץ מצפון אפריקה את מז' אירופה: בודפשט, וינה, ושדות הנפט ברומניה. בוקר בוקר סביב שעה 11 טסו אלף "מבצרים מעופפים", כך נקראו המפציצים האמריקאים הכבדים שעברו את שמי יוגוסלביה מעל לראשנו, מדרום לצפון. אוירוני הקרב שהיו מגינים עליהם נראו סביבם כמו זבובים. אחדים מהם נפגעו. הטייסים קבלו הוראה שאם האוירון נפגע במידת האפשר צריך להגיע ליערות יוגוסלביה היות ושם יש להם סיכוי להנצל. ואנחנו, בעזרת הפרטיזנים הצלנו עשרות של אנשי צוות אויר. לפני שיצאנו נאמר לנו בארץ, שאם כל אחד מאיתנו מציל טייס אחד הרי ששליחותו מבחינתם השתלמה, מכוון שהיה מחסור בטייסים. אפיזודה אישית

בדרכנו צפונה הגענו לסרדיצ'ה. שם שהינו יומיים. באחד

הערבים עם יחידת פרטיזנים מגיעה מכרה ובת העיר של ראובן דפני - זאגרב. והם גם למדו באותו בי"הס. המפגש ביניהם היה מרגש ביותר. בקרב יהודי יגוסלביה היה ויכוח גדול מה הפתרון הטוב ביותר לבעיה היהודית. (התבוללות אדומה - קומוניזם, או עליה לא"י). הבחורה שפגשנו בחרה בדרך התבוללות ולחמה בקבוצה יוגוסלבית פרטיזנית. לעומתה ראובן עלה ארצה והיה עם מיסדי קיבוץ עין גב. באותו מפגש התוודתה הבחורה: " היה ויכוח על דרכנו. כאשר אני רואה אתכם כאן, במדים, תורמים למאמץ המלחמתי ואני משווה את גורלי בהיותי לוחמת פרטיזנית, אני רואה בודאות שצדקתם היות והאנטישמיות קיימת ואני למרות היותי לוחמת נשארתי "יהודיה מסריחה". לא הקומוניזם ולא ההתבוללות הצליחו.

בעקבות הפגישה הזאת - ע"פ ההסבר שלי, חנה סנש תנה כתבה את השיר "אשרי הגפרור". למחרת שלחנו צוות אויר אמריקאים לאיטליה וכתבנו הביתה כל אחד כמה שורות. חנה כתבה את השיר הזה והקריאה לנו אותו. שלחנו את השיר ארצה. אבל אז לא תפסנו מה השיר הזה מבטא.

אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות
אשרי הלהבה שבערה בסתרי לבבות
אשרי הלבבות שידעו לחדול בכבוד
אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות

במשך כל הזמן הזה היינו בנדידה אל הגבול.
הקשר בין השליחים עם מטה בנות הברית
יונה: ע"מ לשמור על סודיות דרכנו לא שידרנו כלל. בבסיסם של הפרטיזנים המרוחק מהגבול שידרנו בפעם היחידה. הכניסה היתה ע"י מכתבי המלצה של הבריטים. אחד הבסיסים שלהם נכבש ע"י הנאצים ולכן נשאר בידינו אחד ממכתבי ההמלצה. פתחנו אותו ושם היה כתוב: "אנחנו שולחים לכם 5 בריטים, אחד מהם יודע טוב מאוד את שפתנו, (זה היה ראובן). היתר מבינים מעט את השפה. (אנחנו כבר התחלנו להבין קרואטית) - תשמרו על מוצא פיהם: על האויב תדברו אבל על עצמנו שום דבר. במדה ויש לנו קשרים מעבר לגבול אל תגלו אותם לאנשים האלו, אלא תעבירו אותם ע"י מבריחים. כלומר כשסוף סוף הגענו לגבול לא יתנו לנו אפשרות בטוחה למעבר אלא יקשרו אותנו למבריחים, שבזמנו אמרו לנו שלא סומכים עליהם להעברת אנשים רק להעברת סחורה. כשקראנו את זה היינו די מיואשים. למחרת בבקר מסרו לנו הפרטיזנים שהגיעה קבוצה מהונגריה והם רוצים לפגוש את נציגי בנות הברית. בקבוצה הזאת היה גוי אחד כבן 35, שני בחורים

יהודים, צרפתי אחד ויהודיה אחת. הגוי אמר שהוא נשלח ע"י חוגים מחתרתיים הונגריים שרצו להקים ממשלת גולה בלונדון. (לכל הארצות הכבושות היו ממשלות גולה בלונדון, להונגרים לא היה.) והוא הציג את עצמו כסוכן בריטי. העובדה שהם חדרו מהונגריה ליוגוסלביה נתנה לנו את התקווה שבדרך שהם חדרו אנחנו נוכל לחדור להונגריה בעזרתם.

היינו צריכים לבדוק את הנאמנות של הגוי הזה לבנות הברית. מפקדיו של הגוי ישבו בקושטא (איסטנבול, בתורכיה). קבלנו מקושטא תשובה חיובית שהגוי, ראש המשלחת ההונגרית הוא באמת סוכן בריטי ואפשר לסמוך עליו. כאשר התקבלה הידיעה אצל ראובן חנה ואבא שהגוי נאמן סוכם לנצל את עזרתו להעברה. הויכוח היה אם להשתמש בתעודות של אנשי המשלחת או לשלוח אחד מהם להכין לנו תעודות חדשות. ראובן ואבא היו בעד הכנת תעודות חדשות. חנה לקחה את התעודה של הבחורה מהמשלחת, שהיתה די מטושטשת ואמרה אם התעודה הזאת היתה טובה לה היא טובה גם לי. והיא עמדה על כך שהיא תעבור. מתוך זה שכולנו היינו בעצם המפקדים של עצמנו, אז חנה היתה רשאית להחליט על עצמה. היא החליטה שהיא עוברת בליווי של שני יהודים וצרפתי. הם עברו והגיעו בעצם לביקורת הראשונה. אחד היהודים, (פליישמן) שתי בבודפשט העיד אח"כ מה שם קרה. היהודי השני, קלוש אבד את עשתונותיו עם ההתקלות בשומרי הגבול, וירה בעצמו. פליישמן משוכנע עד היום הזה שהיה אפשר לעבור את הביקורת ולהגיע לבודפשט. הסוף של הסיפור של חנה ידוע. יואל ופרץ עם מפקד פרטיזני שנקרא סטיבה שעזר בהחדרתם ובהחדרת קבוצות אחרות מבנות הברית ליוגוסלביה נסו ליצור קשר עם גורמים הונגריים כדי לעבור את הגבול. סוכם שראשונים יעברו יואל ופרץ, אחריהם קבוצה של קנדים דוברי הונגרית שהיו צריכים לעבור, וכשלישי אני. יואל ופרץ עברו, מפקד הפרטיזנים חזר והוביל את הקנדים. הקנדים עברו ואז מפקד הפרטיזנים סטיבה לא חזר יותר. בחקירה התברר שבקשר שיואל יצר עם ההונגרים [קשר מחתרתי של עזרה בהחדרה] היה בוגד הונגרי וכולם נעצרו. לכן קבלתי הוראה לחזור לקהיר כדי לקפוץ כקשר של אותו הסוכן, שעמד להקים ממשלת גולה בלונדון, ישר להונגריה. באותה התקופה, בהרי פפוק איפה שהיינו בנו הפרטיזנים מנחת לאוירונים והייתי צריך עם אוירון כזה לחזור. אבל הגרמנים גלו את המנחת ועקב הפצצות עברו כמה שבועות שלא יכולתי לחזור לקהיר. כאשר חזרתי הרוסים כבר היו בשערי בודפשט כלומר הונגריה שוחררה מהנאצים כך שהוחלט לא לבצע את הצניחה הנוספת שלי וכך הגעתי הביתה. אחרי השחרור, ב 1945 חזרתי לבודפשט והייתי אחראי לארגון

תנועת הבריחה הגדולה שבסופו של דבר הביאה להצלת עשרות אלפים משארית הפלטה למחנות הצלה בגרמניה באיטליה ובאוסטריה. ממחנות ההצלה הם עלו ארצה והוו בעצם את חוד החנית לפתיחת שערי הארץ. אתה יכול לספר על העבודה שלך משנת 1945?

יונה: הגעתי לבודפשט עם השחרור, והיה במקום יואל פלגי. כמה שבועות לפני הגיעו לוי קופילובינסון כעת ארגוב, ומשה, שניהם מקיבוץ העוגן. אני הגעתי אליהם כאחראי מטעם המוסד לעליה ב' לארגון הבריחה. בהונגריה אחרי המלחמה נשארו יהודים רק בבודפשט. כל ערי השדה היו ריקות מיהודים. עבדה זו, לדעתי נבעה מהמו"מ שניהל ישראל קסטנר עם הנאצים (על עסקה שהסוכנות תספק לנאצים משאיות תמורת חיי יהודים) וכך עוכבה את פעילות ההשמדה. ככה שהגענו לבודפשט, איפה שהיו יהודים. אירגנו בתי ילדים לילדים עזובים; והכשרות לחימה. בתקופה שלא פעלו רכבות בהונגריה הצלחנו לארגן שתי רכבות שבועיות שיצאו מבודפשט לוינה עם מאות בני נוער יהודי שהיו מוכנים לצאת.

הדבר החשוב ביותר שעשינו - פתחנו את הגבולות. פתיחת הגבולות היתה ע"י תעודות מזויפות, הקימונו נקודות הברחה בגבול ההונגרי רומני ובהן העברנו יהודים מרומניה. היו לנו נקודות לכל אורך הגבול הרומני וככה העברנו אלפים. היו נקודות מאורגנות שלנו בגבול האוסטרי והיוגוסלבי. את היהודים האלו העברנו למחנות הצלה ועזרה באוסטריה גרמניה ואיטליה ושם הם השתכנו עד העברתם לאניות מעפילים לכוון חופי הארץ. את רוב האניות האלו גרשו הבריטים לקפריסין. היהודים האלו הוו לחץ מוסרי ויצרו דעת קהל בארץ ובעולם שהביאה לפתיחת שערי הארץ. אך העולים הגיעו לארץ, למעשה רק אחרי קום המדינה. הכל היה מאורגן ע"י צעירים מתנועות הנוער השונות שהם היו הפעילים המסורים ביותר.

לי אישית היו די הרבה קשיים. אני הייתי חי בבודפשט על נירות מזוייפים. עד שפעם אחת נתפסתי ונעצרתי ע"י ה-K.G.B. המשטרה החשאית ההונגרית. איתי נעצר כל מנגנון ההברחה, 17 איש. לפני בכלא ישב ראש הממשלה לשעבר, הפשיסטי, שהוצא להורג, ואני קבלתי את תאו. כך ישבתי 37 ימים בכלא על ארגון עליה בלתי חוקית מהונגריה: זיוף נירות, שיחוד הרוסים, ניצלנו את כל האפשרויות כדי להוציא יהודים היות ורשמית השלטונות הפכו לקומוניסטים ולא אפשרו יציאה או עליה חפשית.

אנשי ג'וינט והסוכנות היהודית שילמו כופר כדי לשחרר אותי. שילמו 15,000 דולר וזה היה אז הון תועפות.

לסיכום

יונה: כדי להבין את התקופה יש לזעת שלישוב של אז לא היו אמצעים ובכל זבר היינו תלויים בבריטים. הפסדנו זמן רב במו"מ עם הבריטים ולכן איחרנו. התרומה שלנו היתה העזרה שהגשנו ליהודים שפגשנו ביוגוסלביה ובמקום שלא היתה משלחת של בנות הברית עזרנו גם לפרטיזנים בארגון הצנחת ציוד. אירגנו את הצנחתם של עשרות צוותי אויר וטייסים של בנות הברית שנפגעו בהפצצות באירופה. לדעתי עשינו עבודה חשובה וגדולה אחרי המלחמה ע"י הוצאת עשרות אלפי יהודים מרומניה פולין והונגריה למחנות המעבר וההצלה באוסטריה גרמניה ואיטליה ואח"כ העברתם לקפריסין. אין ספק שלשליחות הצנחנים היה ערך חינוכי גדול.

רחבעם עמיר מספר על פעילותו

איך אתה מגיע להיות צנתן? התוכל לתאר במילים ספורות את רוח התקופה?

רחבעם: כדי להבין את זה צריך לזכור באיזה תקופה מדובר. הרעיון של יציאת אנשים מכאן לגולה לתוך אירופה הכבושה החל עוד ב 1940, עם תחילת מלחמת העולם השנייה. רעיון זה נשב ופעם בין יושבי הארץ, שרובם השאירו באירופה חברים ובני משפחה.

אתה שרתת קודם לכן ב"הגנה". איזו הכשרה צבאית היתה לך?

רחבעם: ב"הגנה" גודלתי וחונכתי. משנת 7-1936 הייתי למעשה עם האלחוטאים הראשונים. אח"כ קראו לנו "גדעונים". אנחנו הישראלים הראשונים שבו האלחוט הישראלי צמח. ובתור אלחוטאים כל אחד מאיתנו פעל בתוך תחנה ששרתה את ה"הגנה". אני שרתתי ביבנאל. בגליל. שם ישבתי ושידרתי מתוך תחנה של אלחוט - כמובן מחתרית, בגלל האנגלים. וכך פעלו גם אחרים שסיימו לפני את השתלמותם. מניעים נפשיים:

רחבעם: מבחינת הדתף לפעולה זה היה הרגש הטבעי ביותר: זו השליחות שלנו בחיים בארץ שלנו אנחנו מגינים על ארצנו, אנחנו חייבים גם לעשות את כל מה שאפשר כדי לשמור על אחינו, על מי שישנו, גם כאשר הם רחוקים מאתנו. זה הדבר הטבעי ביותר.

אליהו גולומב מפקד ה"הגנה" קרא לי יום אחד לביתו (זה היה בסוף שנת 1941). והסביר: מן הגולה מגיעות ידיעות מדאיגות, אנחנו חייבים להגיע ולעזור לאחינו שם. הם זקוקים לנו. בשיחה זו נשאלתי: אילו היתה נוצרת אפשרות כלשהי להגיע לאירופה הכבושה, האם היית מוכן ליטול שליחות כזאת על עצמך? עניתי בחיוב! את שואלת איך הגעתי לתשובה חיובית - ולו שאלו אותך את אותה שאלה, בתאור אותם תנאים האם היית משיבה אחרת?!

הרי לא כולנו היינו ילידי הארץ, גם אותה קבוצת אלחוטאים - לא כולם הם ילידי הארץ. הראש שלנו עדיין עם האב והאם והסבא וסבתא ואחים וחברים שנשארו שם - אז מה הפלא שהלב שלנו גם כן שם? כולנו מודאגים ממה שקורה.

ונניח שהיום את צריכה להשיב על משהו דומה ביחס לגורלנו כאן בישראל - מה התשובה שתשיבי? ללא ספק כן.

רחבעם: ללא ספק! זה כ"כ טבעי, זה לא שהיינו קבוצת אנשים על טבעיים, בעלי תכונות רוממות, גם לא הייתי אומר שהיינו גיבורים. פשוט כך חונכתי, כך הגעתי ארצה וכך הייתי בארץ. זה החינוך שקיבלתי בביה"ס העברי בחו"ל. ידעתי אז שאגיע לכאן ואעשה הכל כדי לחיות בארץ. אם צריך להגן אז ודאי שמגינים. אם צריך להאבק אז ודאי שנאבקים ואם צריך לצאת בשליחות אז ודאי שיוצאים בשליחות. אז התשובה היא הן!

על שיתוף הפעולה עם הבריטים

רחבעם: בזמן מלחמת העולם השנייה שרתתי בת"א. בת"א גם טפלו בעניני אלחוט וגם מתפתחים דברים נוספים – למשל בקורס מתקדם לאלחוט, בקיץ 1941, בקורס סודי, מחתרת מתייצבים פעם אחת לא יהודים, אנגלים. אבל הם אנגלים שמותר להם לדעת מה אנחנו עושים. הם מהאנגלים שעוזרים לנו, שמעונינים לשתף איתנו פעולה, להבדיל מהפקידים הממשלתיים והמשטרה שהיו עוינים לנו. הם באו מיחידה של הביון הבריטי שגם הם באותה תקופה היו עסוקים בתכניות להגיע לאירופה הכבושה (ולהם יש אמצעים!) וחפשו מעמדים מתאימים להתדרה. בקורס ההוא הכשרנו ע"מ שנוכל למלא את הצד המודיעיני של התכנית שנקראה "התכנית של משה דיין" או "תכנית הצפון" או "תכנית הכרמל". בתכנית ההיא, המדובר היה שאם חס וחלילה האויב הנאצי יכבוש את המזה"ת ויגיע עד לגבולות פלסטינה (א"י) אנחנו לא נברח מכאן, נמשיך לחיות פה, ואנחנו ה"מומחים למחתרת", נשאר כאן, במחתרת כאלחוטאים, ונדווח לעולם את מה שקורה כאן. זו היתה תכנית תמימה למדי, במבט לאחור, אז לא ידענו עד היכן מסוגלים להגיע הנאצים. ומה הם מסוגלים לבצע?

למעשה אני הכרתי את המפקדים שלי ב"הגנה" ואת הדרגים הנמוכים יותר בשרות הסודי הבריטי. לא הכרנו את המפקדים הבכירים הבריטים. שמות שזכורים לי היטב, הם טוני סיימונדס, ג'יימס מילאר, סטולווד, ואחרים.

הכנות מעשיות

רחבעם: בסוף 1941 הייתי בקהיר לשם פגישה עם האנגלים, וחזרתי ארצה, ובתחילת 1942 חזרתי לקהיר, להתקדם לקראת השליחות, בהנחה שהם יעזרו לנו להגיע לאירופה הכבושה העיקר בתיכנון החדירה לאירופה הכבושה היה מבוסס על עזרה הדדית ביננו לבין הבריטים: להם יש יחידה של מתנדבים יוגוסלבים – סלובנים (הסלובנים הם מצפון יוגוסלביה מן החלק הכבוש ע"י האיטלקים שחוייבו לשרת בצבא האיטלקי). הם נפלו בשבי הבריטים במדבר המערבי. והבריטים (מותר או אסור), עושים פעילות גיוס בתוך מחנות השבויים.

אמרו להם: "אתם רוצים לחזור לסלובניה להלחם נגד אלו שכבשו אתכם פעם? אנחנו נעזור לכם." הם מתנדבים לשרות הבריטי ע"מ להגיע חזרה למולדתם כדי להאבק באלה שכבשו את ארצם והיכריחו אותם להלחם נגד מצפונם בבעלות הברית.

תפקידם במלחמה יהיה לשדר מידע מודיעיני לבעלות הברית. הם נבחרו לתפקיד זה היות והם אנשי המקום בסלובניה ולא יחשדו בהם שהם מרגלים הפועלים למען צבא זר. לשם פעולה זאת עליהם לקבל הכשרה באלחוט והוצע לי כאיש ה"הגנה" לסייע לבריטים במבצע ההכשרה של הסלובנים הללו.
הם לא יהודים.

רחבעם: לא! לא! לא יהודים אין שום קשר ליהודים. איש ה"הגנה" שהובא ע"י הבריטים במסגרת שיתוף פעולה של ה"הגנה" עם השלטונות הבריטים באותה תקופה - קרי אני עצמי מתבקש לעזור להם, להכין אותם לשליחותם. ואח"כ יחד אתם לצאת בעצמי לאירופה הכבושה. תאורטית זה כ"כ פשוט. יכולנו ללמד אלחוט תוך 3 חודשים ולהשתלט על החומר. אבל "החבר'ה" הסלובנים לא למדו כ"כ במהירות ובנוסף על קשיי השפה זה הפך לסיפור מתמשך.
עיכובים

רחבעם: בשנת 1942 רומל מתקרב למצרים ולכן אנחנו צריכים לברוח מקהיר ואני עם היחידה שאני המאמן שלה (נוסף לקצין בריטי שאחראי עליהם) ע"פ ההוראות שקבלנו נוסעם צפונה. ומהצפון לא יודעים עוד לאן נגיע. נקבל הוראות בדרך. אבל הצפון מתעכב דווקא בפלסטונה. בירושלים. הגענו ממצרים לירושלים ובירושלים עשינו תחנה ראשונה. נשארנו בקיץ על הר הצופים (בתנאים די נוחים). ואני גם ממשיך לאמן אותם באלחוט לקראת העתיד. ואז, עם מפלת רומל, אנחנו חוזרים למצרים, בוטל הצורך לנסוע צפונה. התכנית שונתה, לא נצטרך להגיע לאירופה דרך בגדד וטהרן אלא בטיסה ממצרים. אני נשלח לקורס צניחה בקברית - בסיס הדרכה ליד תעלת סואץ.
היציאה לאירופה

רחבעם: במשך שנת 1943 היה נדמה כל הזמן שעוד מעט אני יוצא לאירופה. אך שוב ושוב היציאה נדחתה. לראשונה התעכבה באופן לא צפוי כאשר שברתי את הרגל בקורס הצניחה. הרי אי אפשר להיות צנחן עם רגל שבורה, עם גבס מלמעלה עד למטה, אבל יכולתי להדריך. לכן המשכתי בהדרכה. כך נשארתי עוד כמה חודשים במצרים. בינתיים התפתחו היחסים בין שרותי הביון הבריטיים עם נציגי הסוכנות היהודית והמפקדים ב"הגנה" והתכנית לגייס מתנדבים ישראלים למטרות החדרה לאירופה הכבושה זכתה לתמיכה ועידוד. ה"הגנה" יכלה לבחור, במיוחד

מבין מתגייסי הפלמ"ח, בסודיות מוחלטת, מתנדבים רבים. המאמצים כווננו במיוחד לגלות אנשים יוצאי הונגריה, סלובקיה, רומניה, גרמניה שיתאימו לחדור לארצות מוצאם, לפעול בתוך הקהילות היהודיות ולסייע בו זמנית למאמץ המלחמתי נגד האויב המשותף. כ 250 איש היו מוכנים לצאת. בינתיים בוצעה הפלישה לצפון אפריקה והסכויים להגיע לאירופה גדלו עוד יותר. גם הסלובנים כבר היו מוכנים ליציאה.

במאי 1943 צנח פרץ רוזנברג למחנה הפרטיזנים של טיטו בסרביה. בינתיים אושרה מחדש יציאתי לקורס מניחה שהתנהל כבר ברמת דוד בישראל ואני, יחד עם ה"סלובנים שלי" ומתנדבים נוספים שלנו עברנו אותו בהצלחה. לקראת סוף 1943 יצאתי לאיטליה הדרומית עם הסלובנים באניה. מאלכסנדריה שבמצרים.

שליחות ראשונה

רחבעם: השליחות הראשונה שלי באירופה הכבושה היתה לא ויס שבחוף דלמציה. שם שלטו הפרטיזנים ושהתה שם גם משלחת בריטית. זה היה למעשה אי יחיד בשלטון הפרטיזנים שלא נכבש אף פעם ע"י הגרמנים. שם פגשתי לראשונה הלוחמים - פרטיזנים יהודים. לשם הגיעו גם יהודים שנמלטו מצפון איטליה בעזרת הפרטיזנים. שם פגשתי 200 יהודים פליטים אשר מגלים ישראלי שמוכיח להם שיש חיים בארץ ישראל ושיש להם לאן ללכת. כי חיילים מישראל נלחמים באויב בכל החזיתות ומהארץ באים חיילים להציל ולעזור. גם הפרטיזנים יעזרו להם לעבור את הים לאיטליה - שם יקבלו אותם חיילים שלנו וידאגו לכם ויעבירו אותם לישראל. זו היא ההצלה! - זו התחושה הראשונה שלי, שיש טעם לשליחות שלנו.

האי ויס היה בשליטת הפרטיזנים והם שהוציאו את היהודים משם לארץ. תרמתי לאחי עידוד נפשי. וזה היה חשוב מאוד. באותה תקופה פעלה באי ויס גם יחידת קומנדו בריטית מורכבת ממתנדבים ישראלים. שליחות שנייה

רחבעם: השליחות השנייה היתה לסלובניה. לשם הגעתי במחצית מאי 1944. הבריטים הטילו עלי מיד שליחות מיוחדת, מבצע. היתי צריך לגלות לאן נעלמה משלחת בריטית שקדמה לי, ולחפש את העקבות של מייג'ור אחד שנעלם ועמו האלחוטאי שלו. ביליתי במבצע הזה ששה שבועות בהרים, עם פרטיזנים, עד שמצאתי אותו. הקמתי את הקשר עם המטה באיטליה ואז התחלתי בהליכה תזרה למטה הפרטיזנים אליו הוצנחתי.

אמרת להם שאתה יהודי?

רחבעם: אני הלכתי עם ה Palestine על השרוול. זה היה ברור.

וכשפרץ היה אצל טיטו הצניחו להם קופסאות שימורים תוצרת הארץ. ודאי שהפרטיזנים ידעו שאנחנו ישראלים המשרתים בצבא הבריטי. אני הייתי משלחת בריטית מורכבת מקצין אחד - שהוא ישראלי. היתה גם משלחת רוסית. ואמריקאית. משימתי אחרי שמצאתי את אותו מייג'ור היתה לעזור לפרטיזנים בעניני הדרכה, באלחוט, שימוש במכשירי הקשר שהבריטים מספקים. וגם כאן פגשתי יהודים. אם ובת, הן היו פרטיזניות, והן שמעו עלי - השמועה התפשטה מהר. אח"כ עסקתי עם הפרטיזנים בהכשרת ציוד, ובעיקר בקיום הקשר עם המטה באיטליה, תאום ומשלוח ציוד באוירונים, בסימון אזורי הנחיתה שהוכנו להם. הכנו שדות נחיתה לשימוש חד פעמי.

אוירונים אלה היו יורדים ונוחתים - מביאים ציוד מביאים אנשים או משלחת אחרת; הפרטיזנים היו מביאים את הפצועים מכל הסביבה, לאותו לילה ולאותו המקום כדי שהאוירון שינחת יקח עמו 40 או 50 פצועים. תוך שעה שעתיים האוירון היה מתרומם, ונעלם מכאן כי כעבור שעתיים היו הגרמנים מפציצים את המקום. הגרמנים הפציצו את המנחתים שהפרטיזנים הכינו ואת האוירונים מייד עם גילויים. לכן כל שדה תעופה היה חד פעמי; על כן גם פרקו במהירות האפשרית את הציוד או המשלחת שהיגיעה, העמיסו פצועים ושלחו את האוירון חזרה לפני שהמקום יופגז. באחד האוירונים שנחתו קבלתי הוראה "תחזור למטה באיטליה". כי בדיווחים שלי סיפרתי שאנשים כאן חסרים ציוד וציוד מסוים, שאנחנו חייבים לספק להם, שאנחנו הבטחנו אותו, (שאנחנו ז"א הבריטים). הפרטיזנים הסלובנים נפרדו ממני בידידות לאחר יחסים מצוינים - בזמן הפרידה אמרתי להם שאני אחזור, עם הציוד. הם לא האמינו להבטחותי. הם אמרו לי: "אם אתה כבר יוצא מכאן לא תחזור." אבל אחרי 3 או 4 שבועות אני חזרתי. שליחות שלישית

רבתעם: בפעם השלישית הגעתי בנחיתה (לא בצניחה) - רק בפעם השנייה צנחתי. הגעתי ולפקודתי שני אוירונים שבהם היה כל הציוד שהבטחתי: תחנות שידור, בטריות ומערכות חדשות, וכל ציוד הקשר הנדרש. ידידי הותיקים אשר פגשו אותי היו המומים כשהגעתי. רבים מהם חשבו כי זה שגעון לחזור לתופת הזאת בזמן המלחמה אחרי ש"הצלחתי" לצאת. נשארתי במטה כחודש ימים ע"מ לאמן את קציני הקשר, בניצול המכשירים שהיגיעו. אז נקראתי חזרה למטה באיטליה.

רשום שיחה עם שוריקה ברזורמן 1.93

הקורסים של פעם - קורס מ"כים ומ"מים של הפלמ"ח וקורס צניחה היו שונים מאלה של היום את יכולה לספר על הקורס עצמו?
שוריקה: את רוצה שנתחיל מהפלמ"ח. ובכן ב 1942 התגייסתי לפלמ"ח, ובאותם הימים מספר הבנות שגוייסו לפלמ"ח היה מצומצם מאוד. בכל פלוגה שמנתה 120, 100 חבר'ה היתה כיתה אחת של בנות כ 14, 12 בנות. זה היה היחס המספרי בין בנים לבנות בראשית הפלמ"ח. ולמען האמת אף אחד לא ידע להגדיר את הבת בפלמ"ח. היו כאלה שרצו קרביות והיו כאלה שחשבו יותר בשטח המודיעיני אבל כולם היו מאוחדים בדעה שאת האימון הצבאי הבסיסי צריך לתת שווה לבת ולבן ובאותם הימים צריך להבין שהנשק הכבד ביותר שהיה אז בידי הפלמ"ח וההגנה היו מרגמות 3 אינץ' וכל מני סוגים של מכוונות ירייה שנמצאו במחסני הפלמ"ח. ולכן הבנות והבנים התאמנו יחד. הן גם נבחרו בהתאם ליכולת הפיזית שלהן והבריאות ולמרות הקושי והמאמץ הרב אפשר להגיד שהן החזיקו מעמד בכל האימונים האלה. אותו דבר היה גם בקורסים של מ"כים ומ"מים. בקורס של מ"כים גם כן היתה קבוצה קטנה של בנות. בינהן היתה איתי גם חביבה רייק. בקורס המ"מים - שזה הפעם הראשונה שההגנה והפלמ"ח החליטו לשתף בקורס שהיה בעצם קורס קצינים, שארך 3 חודשים. לפי קנה מידה של אז זה היה פרק זמן ארוך מאוד. היו שם 116 בחורים ו-3 בחורות. שלשתנו היינו מהפלמ"ח. היתה חווה גורובוב מת"א, ואלקה מקיבוץ נען, ואני מקיבוץ שמיר. הבחורים חשבו שאולי אנחנו פקידות אולי אנחנו טבחיות אולי איני יודעת מה. אבל ראשית הקורס היה בעין החורש והיו שם אהלים גדולים ל-8 חבר'ה והיה גם אוהל קטן כזה לנו ואח"כ חילקו לכל חניך, תיק מקרטון ונייר ועיפרון וכשהם ראו שגם אנחנו קבלנו את התיק הזה, התברר שגם אנחנו חניכות בקורס. הפרק הראשון של הקורס היה נשק כבד. למדנו על הנשק הקל, את האקדוחים, את הסטנים, את הסוגים כי זה לא כמו היום שיש סוג של רובה שהוא מקובל בצה"ל. אז היו רובים פולנים, אנגלים, צרפתים, צ'כים וכל המינים של כל מה שיהודי הביא אתו לארץ וכל מה שאפשר היה לקנות. ככה שצריך היה ללמוד הרבה מאוד סוגים. אותו דבר לגבי מקלעים היו צרפתים והיו מכוונות ירייה אוטטריות - מכל הסוגים ומכל המינים. היו עשרה מיני אקדחים וקליברים שונים. הפרק הראשון היה התמחות ולימוד על כל כלי הנשק

אח"כ פרק שני היה אימוני שדה, שזה היה הפרק הקשה ביותר עם הרבה הליכה, תרגילים, הסתערויות וכל מה שקשור בפעולה צבאית על השטח בשדה. ככה שבאנו לקורס המ"מים וכל זה מאחורינו.

קורס מ"מים

שוריקה: טקטיקה על שולחן חול תרגילים בקנה מידה של פלוגה וגדוד כל האפקטים הצבאיים הלכו והתרחבו ומטווחים בנשק כבד יותר. כל הדברים האלו יצרו בסופו של דבר את הקצין, שהוא למעשה היה ידען, או מומחה באותם הימים בכלי נשק, באימוני שדה במסגרת רחבה יותר מחלקתית ופלוגתית. זה היה קושי פיזי עם קושי אנטלקטואלי.

פעם, אחת מאיתנו פקדה על תרגיל והצליחה לסדר מישהו בצורה קשה מאוד ואני חושבת שעד היום הזה הוא לא סולח לעצמו שאנחנו היינו במארב והוא לא הרגיש בנו עד לרגע שממש תפסנו אותם ברגליים. הוא היה מאוד מופתע שמפקדת המארב דווקא בחרה. שרתתי בפלמ"ח מ'42 עד '46.

קורס הצניחה.

שוריקה: זה אולי יעניין דווקא חבר'ה צנחנים. מפני שכל אחד עובר את חווית הפחד שאני עברתי, והוא מתגבר עליה. ואני לא הצלחתי להתגבר עליה. הרבה פעמים מתגברים עליה בעזרת המדריך שהוא נותן לטיפה קלה ואתה בחוץ. אם אתם מכירים את התמונה הזאת שהיא - שלמעשה אתה כבר 3/4 גוף בחוץ וכשאומרים לך GO ובעיברית קפוץ אז למעשה אתה צריך לעשות תנועה קטנה מאוד. אני ראיתי בעצמי התאמנו שם הרבה מאוד חיילים הודים ולסמל ההודי היה מקל קטן והוא ככה גרש אותם אחד אחרי השני מהאירון. המדריך שלנו שהיה בחור אנגלי ג'נטלמן, עדין מאוד ונחמד מאוד הוא כ"כ היה בטוח שלא תהיה שום בעיה, ז"א הוא לא התכוון אפילו לנגוע בנו כי הוא היה בטוח - שאנחנו כ"כ בסדר באימונים ועשינו את כל הגילגולים ואת הקפיצות מהחבלים האלו מהמגדלים עם רצועות גומי שאינני יודעת אם אתם מכירים את המתקנים, אני חושבת, אני לא ראיתי עכשיו את המתקנים; אנחנו עברנו את זה ברמת דוד, זה היה בסיס של הצבא האנגלי עכשיו זה שלנו. קפצנו מרכבות כאלו ועלינו על מגדלים שהיו להם חבלים של גומי, גובה של אינני יודעת כמה מטרים, חוויה של כאילו את יורדת במצנח. את כל האימונים האלו עברנו בשלום ובטוב. רגע המשבר הגדול היה ברגע זה שאמרו לי GO. ואני עשיתי תנועה אחורנית ונשארתי באירון. ואני מוכרתה להגיד לכם שזאת חוויה קשה מאוד לאדם שמתאמן שבועיים ויודע שזאת למעשה האפשרות היחידה להגיע לשליחות הזאת והנה ברגע של חולשה לפתע הוא לא מבצע את זה. זה דבר מאוד קשה. למזלי הרב אותו קולונל אנגלי שהיה ממונה מטעם

האנגלים על כל הקבוצה שלנו הוא עמד בקשר עם המנהיגים שלנו בארץ שארגנו את הקבוצה הודיע באותו יום שאני יכולה להשאר עם הקבוצה והוא ידאג לי להגיע לשליחות בדרך אחרת. לא ידעו אז בדיוק באיזה דרך ומה תהיינה האפשרויות, אבל הוא הבטיח. ולכן לא יצאתי מהקבוצה כי המסלול שלנו היה אימוני צניחה בארץ ואח"כ נסענו למצריים, לקאירו. שם היתה דירה משותפת לכל הקבוצה שם התקנו לנו מכשירי קשר בשביל ללמוד אלחוט. למדנו את זה בבי"ס צבאי אנגלי אבל התאמנו הרבה מאוד שעות בבית - שידור וקליטה - ע"מ שהזמן הכולל שנקדיש לזה יהיה קצר כי ידענו שכל יום אנחנו עשויים לצאת. למדנו אנגלית, למדנו נהיגה, מי שעוד לא היה לו רשיון ועברנו הרבה על חומר מודיעיני שהגיע אלינו באמצעות המודיעין האנגלי ובאמצעות יהודים שלא מזמן עזבו את אירופה. על הנעשה באותן הארצות שאליהן הצטרכנו להגיע.

אבל אולי כדאי לומר איך התחיל כל הסיפור הזה. קדם כל צריך לזכור שזה מלחמת העולם השנייה. מתחילים להגיע כל השמועות והסיפורים שבהתחלה ממש לא האמנו שאמנם קורים דברים כאלו. גזים, של מליונים הרוגים ומומתים והישוב בן 500, 400 אלף יהודים בלי שום אמצעי קשר, לא צי ולא אוויריה והימים והחופים תפוסים ע"י הצבאות של גרמניה שכבשה כבר את כל אירופה. ומתפשט דרך לעשות משהו. ואז בא הרעיון הזה לחפש איזושהי שליחות שבה יהיו מעוניינים האנגלים - ואל תשכחי שהיחסים ביננו לבין האנגלים היו מאוד, מתוחים. תפשו איזושהו דבר שהאינטרס היהודי והאנגלי יפגשו. ועלה הרעיון שהיות וכבר באירופה, בכל אירופה מלבד פולין היו הרבה מאוד טייסים אנגלים שנפלו בשבי מההפצצות שלהם בארצות הכבושות - צץ רעיון שהחברים אשר יגיעו לאירופה לארצות השונות גם יעזרו לטייסים האנגלים לברוח ממחנות השבי זה לטובת האנגלים, ולטובת היהודים נעשה מה שצריך לעשות - לעמוד בקשר עם היהודים, לעזור להם בכספים בידע צבאי שהיה לנו להביא להם דרישת שלום מהארץ לומר להם שיש מי שחושב עליהם גם אם היכולת שלו לעזור היא מאוד מצומצמת. לכן האנגלים נתנו לנו ללמוד קורס צניחה כי אתן, חיילות צה"ל, אבל אז צה"ל עוד לא היה.

לא היה בי"ס לצניחה, ולא מכשירי אלחוט בשפע כמו שהיה להם ולא אווירונים שהטיסו אותנו וכספים אדירים שהם נתנו לנו. כספים ודברי ערך טבעות שעונים שרשראות ע"מ שנוכל לעזור, וע"מ שנוכל לעזור לעצמנו במדה ויהיה צורך. אין לי ספק שבלי עזרתם של האנגלים, כל המבצע הזה לא יכול היה להתבצע.

אוכלוסיית המתנדבים למבצע

שוריקה: בקבוצה המצמצמת הקטנה הזאת היו 35, 36 חבר'ה כאשר בתוכם 3 בנות חביבה חנה ואני. 99% היו קיבוצניקים ומספר קטן של מושבניקים. חלק גדול מהפלמ"ח וחלק חיילים יהודים ששרתו בצבא הבריטי. היינו גם נציגים של תנועות נוער שהיו בגולה לפני המלחמה. כמו מחנות העולים, והשומר הצעיר. לא בשביל לעשות שם פוליטיקה בפירוד אלא בשביל להגיע כנציגי התנועות ולחפש את הקשרים עם החניכים שנשארו, שלא הספיקו לעלות לארץ. אז היתה משלחת של הקיבוץ הארצי, משלחת של הקיבוץ המאוחד משלחת של האיחוד ומשלחת קטנה של הנוער הציוני ואנשים שלא השתייכו ישירות והם השתלבו בדיעבד בארצות.

איך את הגעת לשליחות הזאת?

שוריקה: אני הייתי במועצת ההסתדרות, באולם האוהל בת"א. שם היה לי איזה שיגעון כזה הייתי אוספת לי שבתות בפלמ"ח, והייתי נוסעת לועידות ולמועצות. לשמוע את מנהיגי התנועה, אהבתי את זה. ונגש אלי אדם, קראו לו ברגינסקי ז"ל מגבעת השלושה הוא לא הכיר אותי ואני לא הכרתי אותו. מישו אמר לו שזאת אני. ואמר לי - את מוכנה לצאת לשליחות לאירופה? אני אמרתי לו תפנה למ"פ שלי. ונגמרה השיחה ביני לבינו. המ"פ שלי אורי ברנר ויצחק שדה קראו לי לפגישה והסבירו לי שהנה יש אפשרות לצאת לשליחות לאירופה. ואם אני מסכימה, אני צריכה לעבור שיחה גם עם קצונה גבוהה אנגלית שיעמדו בראש העסק הזה ואם אני אמצא חן גם בעיניהם אז אני אצורף לקבוצה. בזה נגמר כל הצד הפרוצדורלי. ז"א לנו היה ברור שאם מתארגנת קבוצה כזאת ויוצאת אנחנו היינו שלמים עם השליחות הזאת ומכירים בחשיבותה אז בוודאי שכל אחד שרוצה ויכול צריך להצטרף. הקבוצה היתה קטנה בסופו של דבר אבל אילו הצטרכו 3000 היו מוצאים גם אותם וגם יותר, באותם הימים, ואני בטוחה שהימים האלה קיימים גם היום כשאתה זקוק למתנדבים למשהו אתה מוצא אותם באחוזים הרבה יותר גבוהים מאשר צריך. למשל הסיירות של הצנחנים.

בעיות הגעה לאירופה

שוריקה: הנה הקבוצה הזאת, היות והיתה קשורה בשליחות אנגלית של שחרור טייסים אנגלים והיות והאנגלים לא הפציצו את פולין ולא היו להם שם טייסים הם לא הסכימו לשלוח חברים לפולין. אנחנו היינו כלכך מעוניינים להגיע לארץ הזאת שהיתה כמוקד של שריפות והרג, אבל בכוחותינו אנחנו לא יכולנו להגיע. דרך אחת של הגעה היתה טובה רק לבנים קראו לזה קפיצה עיוורת: לקחת מפה, של רומניה נאמר - הארץ שהצטרכתי להגיע אליה. ולהוסיף לזה נתונים מודיעיניים של צבא

גרמני. ואנחנו כצבא ידענו שיש אובייקטים צבאיים מאוד חיוניים שמורים בימי מלחמה כמו גשרים, תחנות כח - חפשנו על המפה הזאת הרומנית, איזשהי משבצת, שידענו שיש שם ריכוז של יהודים. ויש לנו גם כתובות של יהודים. ואומרים לטייס האנגלי - אתה תקפיץ אותנו פה. זאת קפימה עוורת. כשמה כן היא. אף אחד לא מחכה לך למטה, אתה קופץ במקום שבחרת ומה שמחכה לך למטה אספר לכם תיכף מה חיכה לחלק מהחברים. הדרך הזאת לא היתה טובה בשביל בנות. גם לאלו שצנחו, כלומר לא רק לי היא לא היתה טובה - כי לא צנחתי בכלל. צניחה עיוורת לא היתה טובה גם לחביבה ולחנה. למה? (כי בהסכמי ז'נווה במלחמת העולם הראשונה, בג'ונגל של מלחמה יש לפעמים שומרים על חוקים ותקנות): גבר שנתפס מעבר לקווי האויב, נלקח בשבי. הוא נחשב ללוחם - גבר במדים. אשה במדים שנתפסת מעבר לקווי האויב דינה מוות כי היא נחשבת למרגלת. ואז לבנות חיפשו דרך חדירה אחרת. והדרך האחרת היתה שנצנח יוגוסלביה, שהיתה אז ידידותית מאוד לגבי הישוב היהודי וגם נעזרה הרבה מאוד ע"י חלק מהחברים: אנחנו עזרנו לפרטיזנים היוגוסלבים באלחוט והם עזרו לנו לחדור לרומניה ולהונגריה. אם תסתכלו על מפת יוגוסלביה תראו שהיא גובלת גם עם הונגריה וגם עם רומניה. הפתרון היה לקפוץ ליוגוסלביה לשטח הפרטיזנים המשותף והידידותי - צניחה שפרטיזנים מחכים למטה עם אוכל והגנה צבאית - ולא צניחה עיוורת לשטח עוין. ומשם ללכת ברגל אל הארצות הגובלות ביוגוסלביה. חנה סנש, יואל ופרץ צנחו ביוגוסלביה ועברו את הגבול להונגריה. בשלב הראשון כשעוד לא ידענו מה קרה לחנה לפרץ וליואל היתה גם תכנית בשבילי, בשביל רפי ואבא, שאנחנו גם כן נגיע ליוגוסלביה בקפיצה. או כמו שהאנגלים הבטיחו לי שהם יורידו אותי ביוגוסלביה ומשם ללכת ברגל להונגריה ובהונגריה עם גל הפליטים להגיע לרומניה. האנגלים קיימו את הבטחתם ונתנו אירון קטן בלווי של אירוני קרב שטסו אתנו ליוגוסלביה, והאירון הזה ירד בערוגת תלתן קצורה. וככה אני הגעתי ליוגוסלביה.

מאיפה הגעת?

שוריקה: אנחנו נסענו מקאירו לאיטליה, לבארי זה בצד הדרומי. משם נסענו לברנדיזי זה היה בסיס גדול מאוד של ח"א האנגלי והאמריקאי ומברנדיזי עלינו על האירון והגעתי ליוגוסלביה. הייתי אמורה לנסוע עם רפי רייס חבר קיבוץ חוליות. היות וכל יום הטיסה נדחתה בגלל שהפציצו כל יום עוד שדה תעופה - הגרמנים גלו את מקומות הנחיתה שלנו והפציצו. והסיפור הזה נמשך איזה שבועיים וזה מרט לנו את העצבים. והיות ובאותם הימים היינו בטירוף של חיפוש

קרובים בכל מקום שהינו חפשו. באיטליה למרות הפשיסטים של מוסוליני קלטו הרבה מאוד פליטים יהודים שבאו מיוגוסלביה, מאוסטריה מרומניה מכל מני מקומות. רפי ראה שהחילים היהודים שהיו בצבא הבריטי טפלו באנשים, אספו רשימות. רפי ראה באחת הרשימות קרוב משפחה שלו ואז אני עודדתי אותו ואמרתי לו הטיסה נדחית, לך חפש את הקרובים שלך. רפי יצא לחפש את הקרובים שלו. הגיע הקצין האנגלי הנחמד שלנו ואמר: מחר ב 12 בצהריים אתם תטוסו ואנחנו מקווים שהגרמנים לא יגלו את המקום החדש. ורפי לא היה ואני לא יכולתי להשיג אותו ויצאתי לבד וברור שבדרך הזאת את לובשת מצנח כי זה מלחמה ויכולים להתקיף את האוירון והטייסים לא ידעו אם צנחתי או לא. אני לבשתי את המצנח והיו שני טייסים נחמדים מאוד ששלחו לפרטיזנים תמרי נפץ ואותי. הגענו בשלום. כמה זמן היית באיטליה? שוריקה: שבועיים בערך. באותם השבועיים התחלתי לאהוב אופרה. בבארי היה אולם אופרה וזמרים מצוינים, קנינו לנו מנוי והלכנו יום יום.

ביוגוסלביה

שוריקה: אחרי הטיסה ליוגוסלביה והנה אני בתוך יער, עדיין נרגשת. אני ידעתי שיש משלחת שלנו ביוגוסלביה: ראובן ויונה, וידעתי שחנה יואל ופרץ יצאו כבר לדרך להונגריה. ולא ידענו עדיין מה קרה להם. לכל אחד מאיתנו היה סיפור דמיוני אילו תפסו אותנו לא יכולנו לומר שאנחנו באים מא"י ובאנו להציל יהודים. אז היו לנו סיפורים מומצאים על עצמנו. הסיפור שלי היה שאני עיתונאית מאנגליה והיית זמן מה בא"י, אני אנגלית לא ידעתי. זה היה סיפור תפור... נתנו לי סוס ורכבנו ליער שבתוכו היתה המשלחת הישראלית. ונפגשתי עם חברי המשלחת הישראלית שהכרתי מקודם. בלילה הראשון ישנתי במחנה של פרטיזנים. רק למחרת הגעתי אליהם. שם היתה לנו בקתה כפרית, בקתת חימר בתוך יער, ולכל אחד מאיתנו היה מכשיר אלחוטי וניסינו להקים קשר עם השלישיה (חנה יואל ופרץ) שעברה את הגבול להונגריה וכל פעם התאכזבנו מחדש שלא הצלחנו, עד שביום בהיר אחד נודע לנו שהחברים נתפסו ונשלחו לבתי סוהר. בתקופה הזאת שהיינו ביוגוסלביה שוב קשרנו קשרים. מבלי שאנחנו נוכל לומר שאנחנו יהודים ומבלי שאלו התקשרו איתנו ואמרו שהם יהודים אבל אנחנו הרגשנו אותם והם הרגישו אותנו. והיו לנו קשרים עם רופאים יהודים שהיו בפרטיזנים שעברו מהונגריה ליוגוסלביה בינתיים הגיע גם רפי.

איך רפי הגיע?

שוריקה: בצניחה כולם צנחו. חוץ ממני שהורידו אותי בשדה תעופה, בערוגת תלתן. כל יתר החברים צנחו.

החמצת השליחות בגלל שלא היתה אפשרות להגיע אל היעד

שוריקה: ותכננו אז תכנית אחת שלא התבצעה. תכננו תכנית להגיע לגבול הרומני יוגוסלבי ומשם לעבור לרומניה. אבל מה היה פה הסיפור? הסיפור היה שהפרטיזנים, הם בעיקר היו ביערות הם לא החזיקו בהרים או בנקודות ישוב, מעט כפרים. המרחק לגבול היה איזה 700 קמ'. לעבור את הדרך הזאת ברגל עם הפרטיזנים זה היה מבצע מיוחד במינו. ופה היו שני אינטרסים מנוגדים: האינטרס שלנו היה להגיע אל ארצות הכיבוש הגרמני לפני כניסת הצבא האדום. ידענו, ההסטוריה גם הוכיחה שלמעשה את שארית הפלטה הציל הצבא האדום והצבא האמריקאי אנגלי שתפסו את ארצות אירופה. ולטיטו היה ענין להגיע לרומניה ע"מ להפגש עם הצבא האדום. וככה הוא דחה את ההליכה עד שהמלך הרומני נכנע, והרוסים נכנסו לרומניה ולמעשה בענין הזה נקטעה השליחות שלי לאירופה לרומניה, הגעתי רק ליוגוסלביה ומשם חזרתי באותו מסלול - איטליה מצריים ישראל וחזרתי הביתה.

מה היתה הפעילות שלך ביוגוסלביה?

שוריקה: השליחות שלי היתה להגיע לרומניה. בשביל להפגש שם עם חניכי תנועות הנוער. לרומניה אני לא הגעתי אבל לאורך כל הדרך, גם באיטליה וגם ביוגוסלביה ניסינו לעשות את מה שרצינו לעשות בארצות שאליהן התכוונו להגיע. בוודאי שאילו הגעתי לרומניה התרומה שלי לשליחות הזאת והעשייה שלי היתה יכולה להיות כדוגמת החברים שהגיעו לרומניה: הקימו את הקשר עם המנהיגות היהודית, עם תנועות הנוער - שהם התחילו לאמן את היהודים שם בנשק, שהם עזרו להם בכספים, בשלבים מאוחרים מאוד הם החליטו לארגן עליה בלתי לגאלית הם פתחו את הדרך בין פולין לרומניה והרבה מאוד לוחמי גטאות מפולין הגיעו לרומניה. כל מני דברים בוודאי שהשליחות שלי נקטעה מבחינה זאת שלא הגעתי לארץ שאליה הייתי מיועדת.

לאיזה ארץ היית מיועדת? איזה שפה את דוברת?

שוריקה: אני באה מרומניה.

מה כן עשית ביוגוסלביה?

שוריקה: עשיתי מה שיכולתי ע"מ לעזור ליהודים שפגשתי באיטליה, וביוגוסלביה. במסגרת האפשרויות שהיו לי. היתי ביער, וחטיפשנו איך לצאת לדרך לרומניה. לאחר שהדרך הזאת נסתמה, חזרתי. עזרת האנגלים לפרטיזנים התבטאה בעיקר בחמרי רפואה, וחמר נפץ, והוצאת פצועים קשים מאוד לבתי חולים לאיטליה. לתאר לכם את בתי החולים של

הפרטיזנים בלבוש שלהם, אפשר לדבר על זה ימים ולילות. האנגלים שלחו שני אורונים. כי הרבה מאוד טייסים אנגלים שיצאו להפציץ את ארצות אירופה נפגעו או התקלקלו בדרך בתזרה. והטייסים היו צונחים ביוגוסלביה. ואם היה להם מזל הם היו צונחים בשטח שהיו בו פרטיזנים, (הלא שמה היו גם אז קרבות בין פוסטאשים - פשיסטים ששתפו פעולה עם הגרמנים והיה החלק של טיטו.) הפרטיזנים היו מביאים את הטייסים האלו אלינו ואנחנו במכשיר האלחוט היינו מודיעים שיש לנו קבוצה, שאנחנו מטפלים בה דואגים להם ולאחר שהתרכזה קבוצה של טייסים ואנחנו שהצטרפנו לצאת משם, וקבוצה גדולה מאוד של פצועים, ששמעת כל הלילה את הגניחות שלהם בציפיה לאוירון. הגיע אוירון ראשון אבל הטייס או מי שאתו נכנסו עם האוירון לתוך הבקתה והאוירון יצא מכלל פעולה. בא אוירון שני וברור, לפי המושגים שלהם אז - שהפצועים ישארו ואותנו ואת הטייסים מוציאים. כך חזרנו לברנדיזי לבארי לקלוב היהודי שם היה לנו איזה חדרון. שם מצאתי את המשלחת שיצאה לסלובקיה: את חביבה רייק שהגיעה מקאירו - הם הגיעו לאיטליה ע"מ לצאת.

הם יצאו אחריך?

שוריקה: הם יצאו אחרי. היה שם צבי, וחיים, רפי, וחביבה.

המשלחת לסלובקיה.

שוריקה: האנגלים כל הזמן טענו שיש להם אפשרות של צניחה בסלובקיה שמישהו יחכה להם למטה. ז"א קפיצה לא עוורת ואז הוסכם שארבעתם יצאו ביחד. חביבה ו 3 הבחורים. ברגע האחרון התברר שאין מי שיתן OK מלמטה ואז התבטלה נסיעתה של חביבה. ואני חזרתי מיוגוסלביה גם כן בלי שהגעתי לאן שהצטרכתי להגיע. ואני וחביבה גרנו בתדרון, ואני דברתי על לבה שנחזור הביתה. תראי, עשינו את מה שיכולנו. אם זה בלתי אפשרי, בואי נחזור הביתה. ואז היא אמרה לי ככה: תראי, חיים מהנוער הציוני. רפי מהאיחוד. צבי מהקיבוץ המאוחד. אני מהשומר הצעיר. מה יגידו חברי השוצר הצעיר בסלובקיה אם רק מתנועתם לא יגיע אף אחד? זו תהיה בשבילם מכה קשה מאוד. אני התעכבתי שם [בברנדיזי] כי לא היו אורונים שטסו לקאירו מספר ימים והיא הלכה בקר בקר למפקדה של האנגלים וירדה לחייהם ממש למצוא לה דרך לצאת. והנה כעבור 3 ימים הגיעה למטה האנגלי קבוצה של קצינים אמריקאים, שמתכוונים לטוס למקום שקוראים לו באנסקה-ביסטריצה. זאת היתה מובלעת משוחררת בתוך יוגוסלביה הכבושה. של פרטיזנים סלובקים. זה היה מקום מיושב ע"י יהודים וגויים. המשלחת האמריקאית רוצה להגיע לבאנסקה-ביסטריצה ויש להם שם שדה תעופה והם מגיעים לשם והם מתפשים דוברת סלובקית והם מוכנים לקחת אותה.

אז אנחנו ישבנו בלילה היו לנו עטים נובעים כאלה והיא קנתה איזה בגד אזרחי איזה חליפה משהו, ומחקנו כל מה שמראה מאיפה היא באה, ונפרדתי ממנה היא שלחה עם הטייס שחזר פתק בגודל של קופסת גפרורים, "אני מאושרת שהגעתי." והשלישיה, הבחורים עוד לא הגיעו הם היו צריכים ללכת ברגל.
אופי הבנות

שוריקה: היינו 3 בנות, כל אחת טיפוס אחר. חביבה היתה סמל של טוב לב שלא פגשתי בחיים שלי דבר כזה. שהיא היתה מוכנה בשביל לעזור לכם - לעשות הכל. בשביל עצמה לא צריכה כלום. חנה לא.
המקומיים - שדברו על לבס לחזור לארץ.

שוריקה: הקבוצה הזאת שנשארה ממנה בחיים רק חיים חרמש היו יכולים להיות היום אתנו כאן בריאים ושלמים אילו הם שמעו למקומיים. כי הגרמנים לחצו על המובלעת הקטנה הזאת. הקטינו אותה והקטינו אותה וחנקו אותה. והמקומיים אנשי תנועות הנוער שהיכירו את השליחים שבאו מא"י מקודם, אמרו: חבר'ה אתם כבר עליתם לארץ למה לכם להשאר פה בגיהנום הזה. הם ענו לא אנחנו נשארים אתכם.

מטרת השליחות ע"פ שוריקה

שוריקה: מה כבר לא כתבו על הקפיצה הזאת. שהיינו הרפתקנים, שאלה ששלחו אותנו ידעו ששולחים אותנו למוות, שלא עשינו שום דבר שאין לזה שום ערך... מי שתשב שאנו חושבים שאנחנו הולכים להפיל את הרייך השלישי, את גרמניה המנצחת שעמים וצבאות נכנעו לה - טועה. אנחנו לא חשבנו ככה. אנחנו חשבנו דבר פשוט מאוד: להפגש עם יהודים. למסור להם דרישת שלום מהארץ. זה מה שחשבנו אז. אם בוחנים אותנו, מה עשינו, כמה גרמנים הרגנו, זאת היא שטות... אני אספר לכם סיפור. אחרי שנשרף גטו וילנה, אבא קובנר ורוזקה קורצ'ק ברחו ליער, ובאחת הקרחות צנח צנחן רוסי. ואומרת רוזקה לאבא: תתאר לעצמך שפה צונח צנחן ישראלי. ואבא עונה לה - זה דבר בלתי אפשרי. רק כשהם הגיעו לארץ, הם שמעו שיכול היה לצנוח ביער ההוא בקרחת ההיא צנחן מישראל, ושהוא היה מוכן לצאת. אבל לאנגלים לא היה ענין בזה, ובלי האוירונים שלהם לא יכולנו להגיע לשם. ההרגשה הזאת שהיתה ליהודים, והם כולם מבטאים את זה, שכל העולם בגד בהם, כולם עזבו אותם. אף אחד לא חושב עליהם. אם כך נסתכל מה היה אומר ללוחם הזה מגטו וילנה או מגטו ורשה אם היה נפגש עם נציג הארץ הזאת שהגיע אליו בדרך לא דרך [כלומר זה עידוד מורלי]. ואני לא אומרת את זה ע"מ לקבל פרס. אף אחד מאיתנו לא יצא ע"מ לקבל פרס. ואף אחד לא חשב שאח"כ יהפכו אותו לגיבור לאומי. אם כך נסתכל על

השליחות הזאת נדע להעריך את המעשה האישי של כל אחד מן הקבוצה, ששוב - כמונו אפשר היה למצוא אלפים בארץ הזאת. ואם היום יצטרכו גם היום ימצאו אותם, כן, היתה אורה כזאת שהולכים כשצריך. בדיוק כמו הצנחנים והיחידות המיוחדות והסיירות של היום. הזכות המוסרית של שוריקה להיות בין 37 הצנחנים אע"פ שלא צנחה ואע"פ שלא הגיעה ליעדה.

שוריקה: אין לי ספק, שזה שלא השלמתי את השליחות שלי ולא הגעתי לרומניה ששם היה התחנה שלי ושם יכולתי לתרום הכי הרבה - יש לי הרגשה של התמצה, אבל אני לא יכולה להאשים את עצמי, ז"א שבגללי הוחמץ איזשהו דבר. יש דברים שאת חיה בהרגשה כבדה למשל: אילו השליחות שלי היתה נקטעת בגלל זה שלא צנחתי. אז הייתי מאוד כועסת על עצמי, כי הדבר הזה היה בידי. בגלל שאני לא הצלחתי להתגבר על תחושת הפחד אז בלי ספק, שרגשות האשמה אצלי היו כבדים. מה נותן לי את הזכות בכלל לדבר על השליחות הזאת, בעיני, הלא אחרי שלא צנחתי יכולתי להגיד שלום לחברים, אני בפלמ"ח, אני עוסקת באימוני נשים שלום. זה היה בידי לברוח מהשליחות, וזה שלא ברחתי עוד לפני שידעתי אם אני אגיע או לא אגיע לרומניה זה נותן לי את הזכות המוסרית לראות את עצמי שייכת לקבוצה הזאת. אני ניסיתי זה לא הלך לי, לא הייתי אז מחוסרת עבודה, אני בפלמ"ח הייתי אחראית על אימוני נשים מתזרה צפונה תפקיד שמאוד אהבתי אותו, שהיה לו יעוד ושהיה חשוב בעיני. אבל עזבתי אותו, ואני שמחה שעזבתי אותו וניסיתי להגיע אל התחנה הסופית ומסיבות פוליטיות ובינ"ל הדבר הזה לא התאפשר, ככה שאני זוכרת את התקופה הזאת (שכלה ארכה חצי שנה) בחיי כתקופה קשה מאוד. מבחינת הסבל אני סבלתי מזה שלא התגברתי על הפחד. אני לא יכולה לתאר לך מה עבר עלי. ממש יסורים כבדים.

אחרי זה עסקת בהעלאת יהודים לארץ מאירופה. מה זה היה?

שוריקה: תקופה קצרה מאוד. 3 חדשים, אחרי קום המדינה.

זה גם כן מעשה ראוי להתכבד בו.

שוריקה: זו היתה שליחות אלגנטית. בוינה בתנאים מאוד טובים.

וזה מטעם מי?

שוריקה: מטעם הסוכנות היהודית - מח' העלייה. היתה שם משלחת גדולה של היישוב והיו מצרפים למשלחת הזאת תמיד גם קיבוצניק אחד. באו אז לשם כפליטים בזמן המלחמה הרבה מאוד יהודים מפולין ואז גם הממשלה הרוסית הסכימה שאם היו נשואים של רוסי עם פולניה או פולני עם רוסיה הם הסכימו לתת להם לחזור לפולין ומפולין נתנו אז לצאת לא". יהודי רומניה ופולין הגיעו ברכבות לוינה ומשם המשיכו

דרכם לנאפולי ומנאפולי לאניות שהפליגו ארצה. את האנשים שבאו מרומניה ופולין, הביאו באניות לאיטליה. זאת היתה תקופה מאוד קשה של מעברות, של חוסר עבודה וחוסר זירות... עברו אלפי אנשים את וינה, ופגשתי אותם, שוחחתי איתם. ב 3 חדשים האלו בכיתי יותר משבכיתי בכל החיים שלי כי היו שם המון טרגדיות אנושיות בגלל החזירות של הממשלה הרומנית אנשים היו יוצאים בלי כלום. ילדות קטנות שבקושי סחבו איזה בבה דקרו אותה כי חשבו שאולי הם הסתירו שם כסף בעלים שהורדו מהרכבות ברגע האחרון, סתם בשביל להתנכר לאנשים. היו לי חוויות רגשיות מאוד קשות שם והשתדלנו, בעוני שהיה אז בארץ לעזור איפה שאפשר, לחלק, איפה יש מעברות, איפה יש צריפונים, פחונים באותם הזמנים. הקרוונים של היום זה היה ארמון אם זה היה.

ואיך עושים כזה דבר? איך מתקשרים עם היהודים שם? היו לכם כתובות?

שוריקה: פשוט אנחנו באנו לתחנת הרכבת שבאו מרומניה ומפולין היו שתי תקופות בווינה: היה מתנה מרוכז גדול שהממשלה הסכימה, אבל אח"כ היו בעיות בטחון אז עברנו - שכרנו מלון בעיר. היינו מביאים את האנשים מהרכבות לבתי המלון, אח"כ האניות היו יוצאות מאיטליה מנאפולי, אז בכל מוצ"ש היתה יוצאת רכבת של עולים מוינה לנאפולי היו לנו גם אפשרויות להטיס אנשים מוינה ישר ללוד - כמויות קטנות. ולאורך כל הדרך הזאת אנחנו ליווינו את האנשים שוחחנו אתם דיברנו אתם קיבלנו אותם דאגנו להם כל מה שאפשר היה לעשות. היה משהו שהרשים אותי. היו אנשים שהגיעו לנאפולי לא רק מאירופה גם מצפון אפריקה. שהוציאו אותם בדרך לא דרך. שליח אחד מהסוכנות שאל אחד מהם מי הביא אותך אז הוא אמר ככה בלחש הציונים. אז יו"ר מת' הקליטה שאל, מה זה ציונים. אז הוא ענה ציונים זה בחורים שלא יודעים מה זה פחד. אני זוכרת שזה כלכך הרשים אותי. הוא לא ידע מה זה ציונות. אבל הוא ידע שציונים זה שליחים, החברה האלו שעבדו במדינות ערב, שארגנה הסוכנות וחיו כערבים וארגנו בסכנת נפשות את העליה הבלתי לגאלית לארץ. אז כששאלו אותו מה זה ציונות הוא אמר זה בחורים שלא יודעים מה זה פחד. נו מה יכולה להיות הגדרה יותר יפה לציונות מאשר הגדרה כזאת?

את היית אחת משתי אלו שהקימו את הח"ן.

שוריקה: אני אחרי 6.5 שנים שהייתי בפלמ"ח חזרתי הביתה, הנה, לקיבוץ וביום בהיר אחד קבלתי מברק באמצעי הקשר של ההגנה - בכל ישוב היה מכשיר קשר כזה שאפשר להודיע - שעלי להתייצב בת"א לפני

הרמטכ"ל יעקב דורי. לא אמרו שום דבר למה. היתה שם עוד אחת, שושנה גרשונוביץ מירושלים ז"ל. פה בסוגריים, הרבה מאוד אנשים נשלחו ע"י ההגנה לצבא הבריטי בכוונה שהם יהיו אח"כ הפיקוד של החיילים בתוך הצבא הבריטי. את מבינה? בקושי.

שוריקה: הנהגת הישוב ראתה כמה צעדים קדימה ורצו לנצל את המסגרת הצבאית הבריטית בשביל להכין פיקוד ואנשים מנוסים במסגרת הצבא. כי לנו פה, ככת מגויס היה רק הפלמ"ח. שושנה גרשונוביץ היתה מבית חברות ההגנה היתה פעילה מאוד בהגנה בירושלים שהתגיסה לצבא הבריטי היתה קצינה בצבא הבריטי והיא הוזמנה גם כן ע"י הרמטכ"ל. ואנחנו נכנסנו אליו והוא אמר לנו שצריך להקים חיל נשים. זה לא היה רעיון שלך.

שוריקה: לא. הקימו צבא, התחילו להקים את הצבא, והיה מובן מאליו שצריך במסגרת הצבא חיל נשים. ואז הוא החליט שמתוך הכרות ומתוך זה שהמליצו עלינו ואמר לנו תקימו חיל נשים. אמרנו טוב. איך עושים את זה. הוא אמר אני לא יכול לתת לכן הרבה עצות, תתיעצו ותבואו אלי אח"כ עם הצעות. שאלנו אותו, יש לך חדר שיכול לשמש לנו כמשרד? יש לך איזה בסיס שנוכל לשם לגייס חיילות? הוא אמר בשלב זה אין לנו שום דבר.

באיזה שנה זה היה?

שוריקה: ב'48. יצאנו ממנו, כמעט עם כלום. החלטנו אנחנו הולכים למועצת הפועלות מה שנקרא עכשיו נעמ"ת. שם המנהיגה של נעמ"ת בבה אידלסון. היתה חברת כנסת. אישיות מאוד ידועה בארץ. סיפרנו לה את הסיפור, ואמרנו לה שהיא מוכרחה לתת לנו חדר למשרד ומקום שנוכל לרכז את קבוצת הבנות הראשונה, שמינינו אותן, להיות המפקדות הראשונות של החיל. אז היא אמרה לנו תלכו לבית החלוצות בת"א בקינג ג'ורג' (יש שם עד היום בית חלוצות), אני אתקשר עם המנהלת ואתן תקבלו שם חדר וזה יהיה לכן למשרד. ותסעו לשכונת בורוכוב שם יש שני בנינים של קומתיים ששימשו אותנו לקליטת עליה. מכוון שאין עליה תקבלו את שני הבנינים האלה: יש שם מטבת, ויש שם ציוד אבל יש שם אשה אחת אסתר אתם תצטרכו לשכנע אותה היא תשמע צבא היא תבהל ואז הכל יהיה בסדר.

נסענו לשכונת בורוכוב, דברנו עם אסתר, איכשהו שכנענו אותה, והתישבנו שתינו - היא הכירה קצינות שהיו בצבא הבריטי ואני הכרתי את המפקדות (אני פיקדתי על קורסים ארציים של חברות ההגנה) אני הכרתי חברות מצויינות מחיפה, מת"א, מירושלים, ישבנו שתינו וכתבנו 33 מכתבים. לא צווי גיוס וכל הדברים האלה. הכל היה ירוק,

חדש. המספר הצבאי שלי, זה שלוש אפס אפס שזה בלוף, ושלוש שלוש.
את מספר 33.

שוריקה: אני מספר 33 ולו היה לי חוש להסטוריה יכולתי להתחיל ראשונה אבל אחרי שכולם התחילו גם אני התחילתי. אז היו לנו 33 בנות, כולל אותנו והחלטנו לאמן אותן בנשק, מה שלא כלכך למדו בצבא הבריטי - הבנות שבאו מהצבא הבריטי לא כלכך הכירו נשק, אלו שבאו מההגנה כולן הכירו. ויצרנו את המסגרת הפיקודית הראשונה של הח"ן.

בגמר הקורס הזה, לקראת הסוף, קבלנו בתל השומר, בסיס ראשון לקליטת חיילות ופרסמנו בעיתונים מודעות שביום זה וזה בשעה זאת וזאת נפגשים על יד בית החלוצות בת"א והזמנו אוטובוסים - כולם התמלאו - הסענו את החיילות לתל השומר, שם הרכבנו צוות של פיקוד המקום: מדריכים, מנהלה גם אנחנו התארגנו שושנה ורנר וזיוה ואסתר ושוריקה - יצרנו קצינת מנהלה ואני הייתי קצינת הדרכה ראשית והשלישית היתה מפקדת והרביעית מנהל אפסנאות והחמישית היתה... בנינו מטה ע"פ המקובל בכל ארגון כזה והתחלנו לדאוג לכל הדברים. לאימונים. ולא היו אז בתי ספר לנהגות אז נעזרנו בבתי ספר אזרחיים ונעזרנו בבי"ס פיכמן בת"א להכשרת פקידות. נעזרנו בלימוד בישול בויצ"ו במועצת הפועלות בנעמ"ת פתחנו את ביה"ס הראשון לאחיות בתל השומר עם ד"ר שיבא שעל שמו קרוי בית החולים. התחלנו להתארגן בעזרת גורמים שהם לא היו צבאיים. ופתחנו בבית-ליד בסיס לקליטת עלייה. באותו זמן הגיעו ניצולי שואה מחוץ לארץ שהיביעו את רצונם להתגייס. חלק היו מגורשי קפריסין. אתם יודעים שהאנגלים תפסו אניות ולא נתנו ליהודים לרדת וגרשו אותם לקפריסין ושם אנשי פלמ"ח והגנה אמנו את האנשים האלה. הם חזרו הנה והתגייסו לצבא. עם מעט מאוד אימונים ומעט מאוד ידע. ולמדו עברית. תמיד הצבא, (גם היום אני חושבת), משתלב במשימות הלאומיות לא רק הצבאיות אלא גם החברתיות של הישוב.

העולים גרו וחיו בכאלו תנאים שרק הצבא יכול היה לעזור במשהו. להציל. וככה התחלנו, למעשה את הח"ן. אני זוכרת את הנשק שקיבלנו לאימונים שהכל היה עוד בגריז - הכל היה עוד, שכאילו הוציאו את זה עכשיו ממפעלי התעשייה.

קבלתם חדש?

שוריקה: קבלנו נשק, מהמחסנים. חדש. ניקינו אותו, צחצחנו אותו, אהבה גדולה.

אפיזודות קטנות

שוריקה: אני זוכרת למשל, אותה שכונת בורוכוב, לקחנו חדר שושנה ואני שהפכנו אותו (אנחנו ישנו שם וגם עבדנו באותו משרד) לא היה לנו לא עפרון ולא נייר ולא מהדק ולא שום דבר. אז היו שתי בחורות נהדרות אחת כבר לא חיה - מרים וצילה שהן עבדו במפקדה הארצית של הצבא במטה הכללי ברמת גן. אז הן אמרו לי אל תדאגי אנחנו מהר נכנס לכל המשרדים, של בן גוריון, ושל דורי ובכל מקום נגנוב משהו. אז הן באמת למחרת באו מצוידות בכל הגניבות שלהן במרכאות כפולות, והן הביאו מהדק ונייר וקופי ואפילו נייר ירוק היה לי ושולחן כזה קטן. היו לנו עפרונות ועטים וסרגל ומחק ונייר וכל מה שנחוץ היה למשרד. ותנור ובשלנו לעצמנו. וכך היה לנו משרד.

ועוד דבר שאני זוכרת, היו כמה בנות דתיות, תל אביביות - מאוד דתיות. ולנו המטבח היה כשר, כביכול. הביאו להן מהבית סירים קטנים, ואחרי יום אימון מפרך הן היו מבשלות לעצמן ואני מאוד כיבדתי אותן כי הן היו יכולות להשתמש. בחמש לירות יכולות לקבל מכל רב פטור מהצבא והן בחרו לשרת בצבא ולבשל לעצמן ולשמור על הכשרות ואם כי אני איש השומר הצעיר והן היו נשים דתיות, עד היום יש ביננו קשרים טובים מאוד לזכר הימים ההם. כעבור זמן קיבלנו את בה"ד 10. מה שהיום עכשיו בצריפין. אני רוצה להגיד לכן שנעצם בסך הכל הייתי בצבא שנה.

צבא שלנו של עכשיו?

שוריקה: צבא שלנו - בח"ן. וזאת היתה אחת השנים היפות בחיים שלי. מאיזה בחינה? כל מה שחלמתי בלילה הגשמתי ביום. לעומת העוני הכלכלי שהיה בפלמ"ח. יש לך פתאום אפשרויות.

שוריקה: פתאום יש לך כ"א בלתי מוגבל - היה עוני אבל לעומת הפלמ"ח זה היה עושר. באותם הימים לא היה רכב לצה"ל. אדם שהסכים להתגייס עם רכבו עשו לו פריבילגיה והוא יכול אחרי שעות העבודה לחזור הביתה. והיתה לי נהגת שהיה לה רכב 244 ופולמן כזה ישן. היא היתה עובדת איתי ובשעה שלוש ארבע רצתה לחזור הביתה. היא אמרה אני לא יכולה לעבוד יומיים בכל יום. אם כי אני בפירוש עבדתי יומיים בכל יום. ז"א מתחילה בבקר מקדם, גומרת ב 11, או ב 12 בלילה. אז הגעתי אתה להסכם: ב 4, 3 הייתי מסיעה אותה הביתה ואני בעצמי את היום השני באותו יום הייתי ממשיכה לבד. היה לה גם איזה רומן עם איזה בחור אז כשהיינו בנסיעות לילות היא היתה מזמינה את החבר שלה והיינו מבליים במשולש. מה עשינו בצריפין? בצריפין הקונספציה שלנו של החברות,

היתה שאנחנו רוצים להקים חיל, שיהיה כולו מודרך ע"י נשים, ישפט ע"י נשים, ופיקוד. ברור היה לנו שנתפזר ביחידות, בשריון בצנחנים בגבעתי בגולני - יחידות שהיו אז. אבל רצינו שעל כל יחידה של חיילות תהיה קצינה אחראית. ואז התחלנו להכשיר: קצינות וקצינות מנהלה, שופטות וכו'.

כדי לשלוח אותן ליחידות?

שוריקה: כדי שיהיה לנו לפרוס את הרשת הזאת בכל הארץ. והקימונו גדודים היה לנו גדוד בצפון וגדוד ...

אבל בינתיים גייסתם עוד?

שוריקה: בינתיים בארץ נמשך הגיוס הרחב, הגיוס שהיה גיוס חובה, אבל לא גייסנו כל אחד, כי מוכרחה היתה להיות, (גם עכשיו) מוכרחה להיות השכלה מינימלית לכל אחת, ע"מ שהיא תוכל להשתלט על הצרכים של צה"ל לא מגייסים אנלפבתיות כי אין מה לעשות איתן בצה"ל.

ועוד משהו מאוד יפה עשינו אז, גייסנו שתי פלוגות של אנלפבתיות זה היה ביזמתו של בן גוריון צריך להגיד את זה לזכותו. בכל כחה הצמדנו מורה ומפקדת לפלוגות האלה. והן ממש היו בנות שלא ידעו קרוא וכתוב! ואנחנו השקענו בהן. חלק קטן גייסנו אח"כ לצבא, מתוכן. אבל ראינו בזה משימה מאוד מאוד חשובה באמת המורות והמ"כ עשו את העבודה הזאת בהרגשת קודש.

מקצועות שהיו לבנות:

שוריקה: לא היו כ"כ הרבה אפשרויות כמו שיש לכן היום. היה צ'ופר גדול של בנות שלמדו תותחים והגנו על חופי הארץ. תותחים קלים כאלה שהיו, והן היו הפייטריות הגדולות שלנו. והיו חובשות רבות מאוד שלמדו בבתי חולים. היו לנו הרבה מאוד נהגות, שהשתלבו יפה מאוד בעבודה. והיתה הפקידות והאפסנאות ובחימוש ובכל מה שרק אפשר והיו חוטפים את הבנות כמו לחמניות טריות. וכל פעם קיצרו לנו את הטירונות קיצרו כי פשוט היו זקוקים לאנשים. ואני זוכרת שצריך היה לגייס אנשים לשחרור לטרון ולא היו מספיק חיילים והוציאו את כל הבחורים שעבדו במטכ"ל ברמת גן ובמקום הבאנו חיילות - בחורים שסוג הבריאות שלהם בהחלט לא היה סוג של חיילים קרביים אבל המצוקות והמחסור בכח אדם הביאו להחלפתם בבנות ע"מ שהם יוכלו לצאת לקרב. זה היה ב'48. תוך כדי המלחמה.

היו בעיות קשות מאוד של אפסנאות, של בגדים של ציוד, ונעזרנו מאוד ע"י ארגוני נשים. שתרמו לנו, אני יודעת, כלי אוכל לבסיסים ובהתחלה רצינו גם שעוונת על השולחן רצינו לשבור קצת את הצבאיות. אני זוכרת הרבה מאוד חדשים לחצו עלי שאפתח בית סוהר וזה כ"כ נגד את מצפוני, ודחיתי את זה ודחיתי ודחיתי ובסופו של

דבר נשברתי גם אני אבל באותם הימים בלי הרבה טקסים - אם מישהי לא היתה בסדר והלכה בלי סוף למיסדרי חולים וכל זה - הינו מתפטרים ממנה היינו משחררים אותה מצה"ל משלחים אותה הביתה. היו לנו רופאות מצויינות. דינה ורט, למשל. והעבודה היתה מלווה בהרגשת קודש. הכל היה טרי...

עזרה סיעודית לחיילות המשתחררות

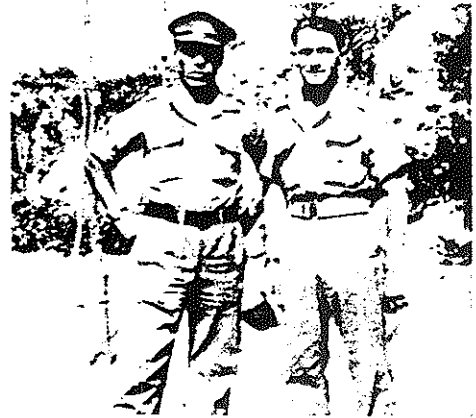
שוריקה: עוד משהו שאני זוכרת: רינה פאר היתה קצינת הסעד במטה הח"ן. ובשלב מסויים המטה שלנו היה ביפו. אני באה בבקר אחד למטה, ורואה שהיא באה עם מנעולים. עם בערך 40 מנעולים. רינה מה זה? היא אומרת יפו משוחררת, ויש המון בתים פה וחדרים, והבנות שלנו שבאו מהגולה, תשתחררנה בעוד כמה חדשים ואין להן לאן ללכת. אין להן בית. - אז היה מצב כזה שלא היה להן לאן ללכת. אני - הייתי קיבוצניקית, לי היה לאן לחזור. אבל הן - לא היה בית לא היה חדר לא היתה דירה. לקחנו ותלינו מנעולים על חדרים באחד הבתים הגדולים שם ובאנו בדברים עם הגורמים המתאימים ואמרנו להם הבית הזה יהיה לנו והוא שמש הוסטל כזה עד שהנשים מצאו בית. ובאמת ככה זה היה. הן גרו שלוש ארבע בנות בחדר אחד ויכולנו לדאוג להן. ז"א אנחנו ראינו את האדם בכל הצרות שעלולות להיות לו אם ישחררו אותו מצה"ל.

מפקדת הח"ן בזמן מלחמת השחרור

שוריקה: המפקדת היתה סא"ל מינה בן צבי...

קבוצת צנחנים ליד הפירמידות במצרים. משמאל לימין: המחבר, יוסף לרון (יקום), חבר קבוצת גבת, חביבה רייק (מענית), חיים חרמש (כפר גליקסון), צדוק דורון, רמי רייס (שדה נחמיה)

המחבר וחברו לצניחה דב ברגר בברינדזי, לפני היציאה לרומניה

בערב ראש השנה (ספטמבר 1944) לאחר שחרור רומניה מהנאצים: לובה גוקובסקי, ברוך קמין, ישעיהו דן, בן אפרים, ריקו לופי דב הררי (ברגר)

ביבליוגרפיה

ספרים:

1. זרובבל גלעד, מגן בסתר, מפעולות המחותרת בא"י במלחמת עולם השנייה. עדויות תעודות ועלילות; ירושלים (תשי"ב). הוצ' הסוכנות היהודית
2. עמוס אטינגר, צניחה עוורת, על הצניחות העיורות של שייקה דן; תל אביב (1986). הוצ' זמורה ביתן
3. חיים חרמש, מבצע אמסטרדם; תל אביב (תשל"א) הוצ' מערכות
4. יעקב גיל, ספר הבריגדה היהודית, קורות החטיבה היהודית הלוחמת והמצילה את הגולה;
5. י. פרישמן וי. פרי, הצנחנים מא"י באירופה הכבושה במלחמת העולם השנייה; תל אביב (תש"ל) הוצ' משרד החינוך והתרבות.
6. אלוף במיל' משה כרמל, צנחני הישוב באירופה הכבושה – תמליל יום עיון על הצנחנים ובהשתתפותם; (1983) הוצ' מרכז לתולדות כח המגן "ההגנה" ע"ש ישראל גלילי ויד טבנקין
7. ברוך קמיון, הצניחה והבריחה – עם יהודי רומניה בתקופת השואה ולאחריה; תל אביב (תשמ"ו) הוצ' ארגון יוצאי גורדוניה – רומניה בישראל.

מאמרים:

1. יואב גלבר, "השיתוף החשאי ושליחותם של הצנחנים", תולדות התנדבות שליחותם של המתנדבים לעם היהודי, כרך 3 נושאי הדגל, פרק שני (תשמ"ג) עמ' 113-207. הוצ' יד יצחק בן צבי.
2. דוד שחר "שיתוף פעולה עם הבריטים", מגלות לקוממיות, כרך ב' (תש"ן) פרק 60- עמ' 178-188. הוצ' עידן.
3. דוד שחר "גורל היהודים בארצות אירופה הושנות בתקופת מלחמת העולם השנייה", מגלות לקוממיות, כרך ב' (תש"ן) פרק 55 עמ' 130-137. הוצ' עידן.
4. יהודה באואר, "א"י בזמן מלחמת עולם שנייה", נספח לילקוט מורשת א' (כסלו תשכ"ד)
5. יהודה באואר, "הצנחנים בתכנית ההתגוננות", ילקוט מורשת א'

- (כסלו תשכ"ד) עמ' 86-94.
6. ישראל גוטמן, "צנחנים", אנצ' של השואה כרך 4 (1990) עמ' 1042-1044 ת"א
7. דינה פורת, "שליחותם של הצנחנים" הנהגה במילכוד, עמ' 404-418
8. דר' מרדכי נאור, "צנחנים", לכסיקון של ההגנה (1993) עמ' 361-364
9. מוטה גור, אילן כפיר, יעקב ארז, "בשמי אירופה הבווערת", צה"ל בחילן אנצ' לצבא ובטחון כרך 4 צנחנים (1982) עמ' 13-19. הוצ' ספריית מעריב
10. יהודה סלוצקי "פרק 32 - הצנחנים", ספר תולדות ההגנה כרך 1 (1973) עמ' 628-645.
11. "הצנחנים היהודים באירופה בתקופת השואה", סקירה חדשית (10.1979) עמ' 30-36.
12. אביבה ארנפלד, "עד חי" מכל מקום - עיתון מקומי אשקלון עמודים 22-23 (4.5.90)

עדויות:

1. שוריקה ברורמן
2. יצחק בן אפרים
3. יונה רוזן
4. רחבעם עמיר
5. ראובן דפני
6. אפרא דפני - קלטת מארכיון צה"ל
7. עקיבא ניר - קלטת מגל"צ

